

18 :

..... n

શુદ્ધિપત્રક

પૃષ્ઠ	લીટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૨૪	૧૦	આત્મથિ°	આત્મથિ°
૪૬	૨	૬૫	૬૫
૪૭	૨	ન્યાય્યમ્	ન્યાય્યમ્
૫૨	૭	પ્રગટેતા	પ્રગટેતા
૫૪	૬	શ્રુતનો	શ્રુતનો
૫૬	૨૧	જન	જન
૧૨૨	૧૬	૫૬	૫૬
૧૩૩	૭	રંગે	રંગે
૧૪૬	૪	જન	જન
૧૪૯	૧૭	મોટામા	મોટામા
૧૬૪	૧૮	સરખી	સરખી
૨૦૬	૨૦	ભોગાવલી	ભોગાવલી
૨૦૬	૨૧	લેવાવાનો	લેવાવાનો
૨૧૨	૧૧	પાણ	પણ

સૂચના

પ્રીતમાં પૃષ્ઠ પર શ્રી પ્રવચન સારની ગાથાના અર્થરૂપે છપાયેલ છે. કે વિનય વૈયાવચ્ચાદિરૂપ પ્રશસ્તિ ચર્ચા શ્રમણોને હોય છે, છતાં શ્રમણોને ગોણુ હોય છે.

આ રીતે છપાયેલ છે તે ગાથાના અર્થની રીતે લખેલ છે. બાકી વિનય વૈયાવચ્ચાદિરૂપ પ્રશસ્તિચર્ચા શ્રમણોને મુખ્ય હોય છે. એ રીતે સમજવાનું છે. કારણ વિનયતો ધર્મનું મૂલ છે અને વૈયાવચ્ચ ગુણુ ગુણોમાં અપ્રતિપાતિ ગુણુ છે. અને વિનય વૈયાવચ્ચાદિરૂપ પ્રશસ્તિ ચર્ચાથી શ્રમણપણુ પરમ સૌખ્યને પ્રાપ્ત કરે છે.

૭૪માં પૃષ્ઠ પર નવમી લીટીમાં આ મુજબ છપાયેલું છે કે ત્યાં દશવૈકલિદના વિધાન મુજબ વર્તવાનું મોટેભાગે રહ્યું છે કથા ! તેની સાથે એમ પણ વાંચવું કે આ વિષમ કાગમાં પણ સંઘપણુ અને શક્તિ મુજલ મહા પુરુષો શાસ્ત્રોના વિધાન અનુસાર ચારિત્રવું પાલન કરનારા છે તેના કારણે જૈન સાધુઓના આચાર વિચાર અને તપત્યાગની વિશ્વમાં ખૂરી ખૂરી અનુમોદના થઈ રહી છે જૈન મુનિઓના તપત્યાગ આગળ અન્ય ધર્મવલંબીઓ પણ મસ્તક ઝુકાવી દે છે શાસ્ત્રોમાં દેટલાક વિધાનો જિનકલ્પી મહાપુરુષો અંગેના હોય છે જે સ્વવિર કલ્પમાં લાગુ ન પાડી શકાય.

પ્રકાશકીય નિર્નેહન

સૌરાષ્ટ્ર કેશરી શાસન મહાત્મક પ. ૧૫
 દેવ શ્રી વિજય ભુવનરત્ન સુદીવિરજી મહારાજ
 સુનિવર્ણશ્રી મણિવિજયજી મહારાજ તથા પૂ
 રાજ્યશ વિજયજી મહારાજમહિ ઠાળા સં. ૨૦
 સાલમાં ખારવર્ષના ગાળા બાદ પુનઃ કાગળ સુદી
 રાજનગરમાં દેવકીનંદન સોસાયટીમાં પધાર્યા, સે
 શ્રીસંઘે પૂજ્યશ્રીનું લગ્ન સ્વાગત કરેલ ત્યારબાદ
 પુરા, ગોપેરા, જંનનગર, પંકજ સોસાયટી, દશા
 સોસાયટી વગેરે સોસાયટીઓના શ્રીસંઘને પોતાના
 વાણીનો અપૂર્વ લાભ આપીને ત્રીજી સુદી બીજના રુ
 માંડવીનીપોળમાં આવેલ શ્રી નાગજીભૂદરની
 ઉપાશ્રયે અપૂર્વ ધામધૂમથી પ્રવેશ કરેલ.

નાગજીભૂદરની પોળનો શ્રીસંઘ પૂજ્યશ્રીને
 પાટણ વગેરે ક્ષેત્રોમાં વિનંતી કરવા ગએલ કારણ
 શ્રીજી ખારવર્ષ પહેલા સં. ૨૦૨૨ની સાલમાં
 આતુર્ભાસ કરેલ હતું એટલે પોળના શ્રી સંઘને
 પ્રતિ અપૂર્વ સદલાવ રહી ગએલ એટલે પુનઃએક
 કરાવવાની પોળના શ્રી સંઘને લાવના જાગૃત થ

પૂજ્યશ્રીની નિશ્રામાં ચૈત્રી ઓળીની અપૂર્વ આરાધના થઈ શ્રીપાલ મહારાજના રાસનો સાર લાગે પૂજ્યશ્રીને કંઠસ્થ હોવાથી વ્યાખ્યાનોમાં રસ એવો જામતો કે થોડાક મોડા પડે તેને ઉપાશ્રયના હોલમાં બેસવા જવ્યા નહોતી રહેતી ! ચૌમેરથી અને પોળે પોળથી લાવિકે શ્રીપાલનો રાસ સાંભળવા ઉમટી પડતા હતા. પોળના શ્રીસંઘે ચાતુર્માસ અંગેની પૂજ્યશ્રીને જોરસોરથી વિનંતી કરી અને ચૈત્ર સુદી પૂનમના દિવસે ચાતુર્માસની જય બોલાવવામાં આવી. ત્યાર બાદ પૂજ્યશ્રીનો ચાલીશ વર્ષનો દીક્ષા પર્યાય હોવાની સાથે શાસન પ્રભાવક પણ હોવાથી અને પોતાના સમુદાયમાં કોઈ પણ આચાર્ય નહી હોવાથી પોળના શ્રી સંઘે આચાર્ય પદ અંગીકાર કરવા પૂજ્યશ્રીને વિનંતી કરી પૂજ્યશ્રી ઘણા વર્ષોથી પદવીની વાતને ટાળતા આવ્યા હતા. પણ સમુદાયમાં કોઈ જ આચાર્ય નહી હોવાથી પૂજ્યશ્રીએ સંઘની વિનંતી સ્વીકારી અને સં. ૨૦૩૫ના વૈશાખ વદી સાતમ શુક્રવાર તા. ૧૮-૫-૭૬ ના આચાર્ય પદવી આપવા અંગેનો શુભ નિર્ણય લેવાયો.

આચાર્ય પદવીના પ્રસંગે પૂજ્ય પંચાસજી શ્રી સ્વયં પ્રભુ વિજયજી મહારાજને ઉપાધ્યાય પદ અને પૂ. ગણીવર્યશ્રી હેમપ્રભુ વિજયજી મહારાજને પંચાસપદ આપવા અંગેનો પણ નિર્ણય લેવાયો, પોળના શ્રી સંઘે પોળના ઉપાશ્રયના વિશાલ હોલમાં અષ્ટાન્હિકા મહોત્સવ સહીત અષ્ટોત્તરી શાંતિસ્નાન, સિદ્ધચક્રપૂજન વગેરે મહાન અનુષ્ઠાનો

ઉજવવા પૂર્વક અનેરા ઉદ્દાસથી ત્રિવેણીના
ત્રણે ત્રણ પદવીઓનો મહોત્સવ અનેરા ઉદ્દાસ
હથી જિન શાસનની અપૂર્વ પ્રભાવતા કરવા
મહોત્સવની સાથે ૧૧ છોડતું લગ્ય ઉદ્યાપન
આગ્યું.

સં. ૨૦૩૫ના વૈશાખ વદી સાતમના
હાઈસ્ક્રલના વિશાલ મેદાનમાં ઉભા કરાએલા વિ
પાંચથી છ હજારની વિશાલ માનવ મેદની
શાંતમૂર્તિ આચાર્ય લગવંત શ્રી વિનય
મહારાજની નિશ્રામાં ત્રણે પદવીઓનો પ્રસંગ
અને ઠાઠથી ઉજવવામાં આવ્યો. પદવી પ્રસંગે
પ્રતિષ્ઠિત સદ્ ગૃહસ્થોએ ઘણીજ સારી સંખ્યા
આપીને પદવીના પ્રસંગને સારી રીતે દીપાવી
શ્રી આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીના પ્રમુખ
શ્રેણીકર્માઈ કસ્તુરભાઈએ પણ પદવી પ્રસંગે
હતી. જેથી પ્રસંગની શોભામાં ઘણીજ અભિવ્યક્તિ
આપીએ વિશાલ મંડપ ચિદ્ધાર ભરાઈ ગયો હોય
મહારાજઓની પણ ઘણી સારી સંખ્યામાં ઉપસ્થિત
પૂજ્યપાદ યોગનિષ્ઠ આચાર્ય લગવંત શ્રી કે
મહારાજના સમુદાયના સાધ્વીજીઓ પોતાના

પૂજ્ય વાદનારાયણ મહારાજના શિષ્યરત્ન
વિજય ચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજના શિષ્યરત્ન

પૂજ્ય આચાર્યશ્રી
વિજય ભવનરત્નસૂરીશ્વરજી મહારાજ

પદવી અંગીકાર કરનારા ત્રણે મહાપુરોએ ત્યાં ત્યાં
 ચાતુર્માસ કરેલા ત્યાં ત્યાંથી ઘણીજ સારી સંખ્યામાં ભાવિકો.
 પદવી પ્રસંગે પહોંચ્યા હતા. પદવી અંગેનો વિધિ સમાપ્ત.
 થયા બાદ તે જ સમયે સૌથી પહેલા સૂરીમંત્રનો પટ
 તેમજ વર્ધમાન વિધાના પટો ત્રણે પદવી ધરાને ધ્રાંગધ્રા
 નિવાસી શ્રેષ્ઠિવર્ચશ્રી મણીભાઈ મગનલાલ શાહ તેમજ
 શ્રેષ્ઠિવર્ચશ્રી ધીરુભાઈ મગનલાલ ચકુભાઈ શાહે ઘણીજ
 સારી જોલી જોલીને વહોરાવ્યા હતા. અને પહેલી કાંબલી
 ઘણી સારી જોલીથી મુળ શ્રી નાગજીભૂદરની પોળના અને
 મુંબઈ-અમેરીકા નિવાસી શ્રેષ્ઠિવર્ચશ્રી નરોત્તમદાસ
 કેશવલાલ લક્ષ્મીએ વહોરાવી હતી. શ્રેષ્ઠિવર્ચશ્રી દલીચંદભાઈ
 ઝવેરચંદ શાહે રૂ. ૧૧૦૦ જોલીને નૂતન આચાર્યશ્રીનું
 પહેલું ગુરૂ પૂજન કર્યું હતું તેમજ શીરપુર (મહારાષ્ટ્ર)ના
 શ્રી સંઘે સોનાની ગીનીથી નૂતન આચાર્યશ્રીનું ગુરૂપૂજન
 કર્યું હતું તેમજ નાગપુર નિવાસી શ્રેષ્ઠિવર્ચશ્રી લંબર-
 લાલજી કોઠારીએ રૂ. ૧૫૦૦ની જોલી કરીને નૂતન
 આચાર્યશ્રીને આચાર્ય પદવીના બીજે દિવસે આહારદાન
 માટે પ્રગલા કરાવ્યા હતા. શીરપુરના શ્રીસંઘે પદવી પ્રસંગે
 અત્રે આવીને પદવીના પહેલે દિવસે સંઘ પૂજનનો અપૂર્વ
 લાલ લીધેલ હતો. આ રીતે પદવી નિમિત્તેના દરેક પ્રસંગો
 અત્યંત ઉદ્દાસથી અને ચઢતે પરિણામે ઉજવાયા હતા.
 સૂરીમંત્ર વગેરેના પટો વહોરાવવાની વિધિ થયા બાદ
 કાંબળીઓ વહોરાવવા અંગે નો ઘસારો એટલો બધો થયો કે
 બાણે કાંબળીઓનો વર્ષાદ વર્ષી ગયો ચારસોથી ઉપર

કે મોટે ભાગે સામાયિકમાં વાંગવાનું રાખવું જેથી જીવનમાં સમતા રહેતો આપૂર્વ જમાવ કરી શકાયો.

પૂજ્ય આચાર્યશ્રીએ પુસ્તક લખીને તૈયાર કર્યું તે પોળના શ્રી સંઘને પુસ્તક પ્રકાશનનો આપૂર્વ લાભ મળ્યો તે બદલ પોળનો શ્રીસંઘ પૂજ્યશ્રીનો અત્યંત લક્ષિતભાવે આભાર વ્યક્ત કરે છે.

પુસ્તકની પ્રેસ કોપી પૂ. સાધ્વીજીશ્રી પદ્મપ્રભાશ્રીજીના શિષ્યા સાધ્વીશ્રી પુર્ણકલાશ્રીજીએ તૈયાર કરી આપી તે બદલ સાધ્વીજીશ્રીનો શ્રી સંઘ આભાર વ્યક્ત કરે છે. અર્વાચીન ટ્રેડર્સવાળા અને બાણીતા જેન માસિક 'મુક્તિદત્ત'ના સંપાદક મુમુક્ષુ સુશ્રાવક હસમુખભાઈ શ્રી. શાહે પુસ્તકનું કામ ઘણા ટૂંકા સમયમાં અતિસુંદર અને ઉઠાવદાર કરી આપ્યું તે બદલ શ્રી સંઘ તેમનો આભાર બહાર કરે છે. જે જે મુમુક્ષુભાઈ બહેનોએ પુસ્તક પ્રકાશન થતાં પહેલાં જે યોગ્ય સહકાર આપેલ છે. તે બદલ તેમનો પણ શ્રી સંઘ આભાર વ્યક્ત કરે છે. અંતમાં સૌ કોઈ આ પુસ્તકનું વાંચન મનન કરી તેમાંથી યથા શક્તિ જીવનમાં આચરણ કરે એજ ભાવના સાથે નિવેદન પુરૂ કરાય છે.

લી.

શ્રી નાગજીભુધરની પોળના સંઘ તરફથી

ઉપોદ્ધાત

અને અમદાવાદ શહેરમાં શ્રી નાગજીવદત્તની પોળના
 જેન ઉપાધ્યયમાં સં ૨૦૨૨ની સાલમાં પહેલું ચાતુર્માસ
 દરેલું બાર વર્ષ પીત્યા બાદ સં ૨૦૩૫ની સાલમાં બીજું
 ચાતુર્માસ દરવાનો પ્રસંગ બન્યો સં ૨૦૨૨ની સાલના
 ચાતુર્માસમાં “અષ્ટાંગ યોગ” નામે પુસ્તક અત્રેના શ્રી
 સંઘે બહાર પાડેલું તે પુસ્તક વ્યાખ્યાનોના સંગ્રહ રૂપ
 હતું વ્યાખ્યાનો મેં અત્યંત લખીને તૈયાર કર્યા હતા. ઘણી
 મોટી સંખ્યામાં એ ચાતુર્માસમાં સુમુખ્યો વ્યાખ્યાનનો
 લાભ લેતા હતા એટલે મેંને બાવના સર્ક કે વ્યાખ્યાનોના
 સંગ્રહરૂપ પુસ્તક બહાર પડેલો બવિધ્યમાં પણ ચાતુર્માસ-
 માં સાંગમેલા વ્યાખ્યાનોની સ્મૃતિ જગતમાં રહે અગાઉથી
 ઘણાં સુમુખ્યોએ પુસ્તકો લખાવી રીધા અને પોળના શ્રી
 સંઘનો પણ અપૂર્વ સહકાર દતો એટલે એ ટાઈમે ૨૦૦૦
 નજીક બહાર પાડવામાં આવી, આને તેમાંની એક પણ
 ૨૦૦૦ ઉપાધ્યયની હતી

ધનજી મહારાજના સ્તવનો પર વિવેચન લખવાનું શરૂ કર્યું
 અને ચોવીશીના પાંચ સ્તવનો પરનું વિવેચન
 પુરું કર્યું. ચોવીશીના ત્રણ સ્તવનો પર ઘણા વખે
 પહેલા વિવેચન લખેલું, શાંતિનાથ ભગવાન કુંથુના
 ભગવાન અને મલ્લિકનાથ ભગવાનના સ્તવનો પર
 ઘણા વખે પહેલા પાલીતાણા અને મુંબઈના આતુર્ભાઈ
 વિવેચનો લખેલા એ બધા સ્તવનો મળીને આઠ સ્તવનો
 પરનું વિવેચન આ પુસ્તકમાં છપાવવામાં આવ્યું છે બાકીના
 સ્તવનો પર ક્યારેક ભવિષ્યમાં લખવાની ઇચ્છા છે રિથિ
 ગંગોગાપર ઘણો આધાર રહે છે.

પૂ. આનંદધનજી મહારાજ ભગવાન ત્રણેયો વ
 પાંડવા મહાન અધ્યાત્મયોગી અને અવધૂત પુરુષ થઈ ગ
 એ આત્માનું કંઈપણ અને સ્વ સ્વરૂપની સ્વાનુભૂતિ એ
 એમના જીવનનું મુખ્ય લક્ષ હતું તેમણે સ્વેચ્છા સ્તવ
 અને પદોમાં મુખ્ય આત્માના વિષય લીધેલા છે પદોના
 શબ્દો શબ્દોમાં તેમણે આત્માજી આપ્યા છે.

“અળ દમ અમરભયે ન મરે” અવધુ ક્યાં મ
 મુનિના, અવધુ એવાજાન વિવાદી, અવધુ એ જોગી
 મેન, એ બધા પદોમાં તેમણે આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપ
 સ્વરૂપ અવેશકી જવાની છે અને ચોવીશીના સ્તવનોમાં
 તેમણે તેમ જ મહાન આત્માના સ્વરૂપને આપેલા બધી દી

છે અને તેની સ્તવનોમાં ગુણગીતોથી કરી છે કે સ્તવન
જોડવાના અમરે આત્મા અંદરથી આનંદપિયાર બને

૫. યોગીશ્વર આનંદ ધનહતા પદોમાં અને સ્તવનોમાં
પપરાજોડી ગાથા પરથી એમ લાગે કે તેઓ ગેવાડ
માન્વાડના પ્રદેશમાં જૂના વિગ્યા હોવા જોઈએ તેઓનો
જન્મ ક્યાં થયો હોય, જન્મભૂમિ કયા દેશમાં હતી તેઓ
સંસારી અવસ્થામાં કોના ગુણ હતા, કઈ માતૃના હતા,
કઈ હંમેસે તેઓએ દીક્ષા અંગીકાર કરી, દીક્ષા શુદ્ધ તેમના
કોણ હતા તે સંબંધી ચીખી કરીશ્વર પ્રાપ્ત થઈ શકતી
નથી તેઓશ્રીનું જીવન વૃત્તાન કોઈએ લખેલું નથી.

દંતકથાની અથવા અનુભવી પુરૂષોએ તેમના વિષે જે
કાંઈ લખેલું છે તે પરથી જાણવા મળે છે કે તેમનો જન્મ
શુદેવગંડના એક શહેરમાં થયો હતો અને તેમણે શ્વેતા-
ગ્ગર મૂર્તિપૂજક સમુદાયમાં દીક્ષા અંગીકાર કરી હતી
અને સાધુ અવસ્થામાં લાજાનંદજી એવું તેમનું નામ હતું
અમુકનો અભિપ્રાય એવો છે કે તેઓએ તપાગરજમાં દીક્ષા
અંગીકાર કરી હતી અને અમુકનો અભિપ્રાય એવો છે કે
તેઓશ્રીએ ખરતરગરજ સમુદાયમાં દીક્ષા અહમુકરી હતી.
મારે એ વિવાદમાં ઉતરવું નથી પણ એટલી વાત નિશ્ચિત
છે કે તેઓ શ્વેતાગ્ગર મૂર્તિપૂજક સમુદાયમાં દીક્ષીત
થયા હતા અને તે વાતની પુષ્ટિ તેમણે શ્વેલા નમીનાથ
સ્વામિના સ્તવનમાં આવતી એક ગાથા પરથી કરી લાય છે.
તે ગાથા નીચે મુજબ છે.

ઓડેથી વ્યાખ્યાનમાં આવ્યા, વ્યાખ્યાનપુરૂ થયા પછી
આનંદધનજીની પાસે આવ્યા અને કહેવા લાગ્યા--

મેં आपकी इतनी सेवा करता हूं वस्त्र पात्र सब मैंने
आपको बेराया हैं । आहार पानी प्रतिदिन बेराता
हूं और आपने व्याख्यान मेरे आनेसे पहले कैसे
शुरू कर दीया ? थोड़ी मेरी राहतो देखना था ।
योगीराजने प्रत्युत्तरमें कहदीया-- देखो शेट जो आपने
वस्त्र पात्र बेराया है, वह मैं आपको सुप्रत करदेता
हूं, और जो आहार पानी बेराया वहतो पेटमें चला
गया । इसलिये आहार पाणी तो पुनः दे नहीं शक्ता
हूं, वस इतना कहके जंगलका रास्ता पकड़लीया फिर
वे कहां गये और शेष चौमासा कहां बीताया,

આ બધી વાતમાં ઉતરવાની આપણે જરૂર નથી. તેઓ
પોતે મહાપુરૂષ હતા જેમ પોતાને થોડું લાગ્યું હશે તેમ
કર્યું હશે. આપણે તો આ પ્રસંગમાંથી એટલું જ શરૂ
કરવાનું છે કે તેઓ કેટલા બધા નિઃસ્વહી સંત હતા.
ગમે તેવો ભક્ત હોય પણ તેની લપેટમાં આવવાવાળા તેઓ
નહોતા.

ચોવીશીમાં પહેલું સ્તવન ભગવાન કપલદેવજીનું જે
સ્તવ્ય છે તેની પછવાડે પણ એક એવી કંતકથા છે કે કેઈ

પામી શકે નહીં શુભમાં યથાશક્તિ યત્ન કરવો એવા ન્યાયથી
મેં આ સામાન્ય પ્રયત્ન કર્યો છે. સજ્જનો જરૂર આમાંથી
પણ સાર ગ્રહણ કરી લેશે. છતાં સ્તવનોના અર્થ લખતા
કાંઈ શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ મારાથી લખાઈ ગયું હોય તો તે બદલ
મિત્રશામિદુઃશ્ચક્રમ જાહેર કરું છું.

શ્રી નાગજીભુદરની પોળના શ્રીસંઘે આ કાર્યમાં
સંપૂર્ણ સહકાર આપેલ છે તે બદલ શ્રી સંઘને ધન્યવાદ
ઘટે છે, તેમજ મુમુક્ષુભાઈ બહેનોએ પણ આ કાર્યમાં
અપૂર્વ સહયોગ આપેલ છે તે બદલ તેમને પણ ધન્યવાદ
ઘટે છે. મુનિશ્રી યશોવિજયજી તથા મુનિશ્રી રાજયશ
વિજયજીનો પણ મારી પ્રત્યેક શુભ પ્રવૃત્તિમાં સંપૂર્ણ
સહયોગ રહે છે તે બદલ તેમને પણ અંતરના આશીર્વાદ
આપુ છું. આ પુસ્તકનું વાંચન મનન કરી સૌ કોઈ તેમાંથી
યોગ્ય પ્રેરણા મેળવે એજ અલિલાપા સાથે ઉપોદ્દઘાત પુરો
કરાય છે.

પુસ્તક પ્રકાશનના કાર્યમાં આર્થિક સહાય આપનાર
શ્રી સંઘ સદસ્ય હરથો તથા અગાઉથી પુસ્તકો
નોંધાવનાર ભાગ્યવાનોની શુભ નામાવલી.

રૂપિયા

નામ

ગામ

- ૩૫૦૦ શેઠ રતનચંદ શુલાળચંદ
જૈન ઉપાશ્રય ટ્રસ્ટ નાગજીભુદરની પોળ અમદાવાદ
- ૧૫૦૦ શ્રી મુંબઈ જૈન સંઘ
હ. શાંતિલાલ એમ. શાહ મુંબઈ
- ૧૦૦૦, શેઠ નરોત્તમદાસ કેશવલાલ નવાળ અમદાવાદ
- ૧૦૦૦, શેઠ ભીખુભાઈ ચીમનલાલ ચોકસી
દેવકીનંદન સોસાયટી અમદાવાદ
- ૧૦૦૦, તારાજેન વિમળભાઈ નગીનદાસ "
- ૭૦૦, બાપુભાઈ સકરચંદ શાહના શ્રેયાથે
કલ્યાણ સોસાયટી અમદાવાદ
- હ. દીપકભાઈ સકરચંદ શાહ
- ૬૦૧ શ્રી શીરપુર જૈન પ્રવે. મૂ. તપગચ્છ સંઘ
શીરપુર (મહારાષ્ટ્ર)
- ૫૦૦ શ્રી વિજય ચંદ્રસુરીશ્વરજી જ્ઞાન મંદિર નવરંગપુરા
અમદાવાદ
- ૬૮ શ્રી કાકાબગીયાની પોળ જૈનસંઘ

કલ :-

૭૧ શેઠ કેશવલાલ ચુનીલાલ લક્ષ્મી
નોગલબુદરની પોળ અમદાવાદ:-

૫૧ શેઠ નરોત્તમદાસ કેશવલાલ નવાળા " "

૨૧ મનોરસિંહ રતનલાલજી ધુપીયા " "

૧૫ નારાયણદાસ લાલભાઈ ઠક્કર " "

૧૫ કાકાબળીયાની પોળના બહેનો તરફથી સાધ્વીજી
શ્રીમતીશ્રીજીની પ્રેરણાથી " "

૧૫ એક શ્રાવિકાળેન " "

સાધ્વીજી શ્રી વિનયપ્રભાશ્રીની પ્રેરણાથી

૧૧ મનુભાઈ લાલભાઈ " "

૧૧ કાકાબળીયાની પોળ સુવિધિ મહિલા મંડળ તરફથી
સાધ્વીજી કુસુદશ્રીજીની પ્રેરણાથી " "

૧૧. મુળચંદ કરમચંદ અમદાવાદ:-

૧૧. જગમોહન વીરજીભાઈ સંઘવી " "

૧૧. માણેકલાલ ત્રીકમલાલ પોહોરા " "

૧૧. શાન્તીલાલ કચરાભાઈ શેઠ " "

૧૧. રસીકલાલ સારાભાઈ ઝવેરી " "

૧૧. જયંતીલાલ ભોગીલાલ " "

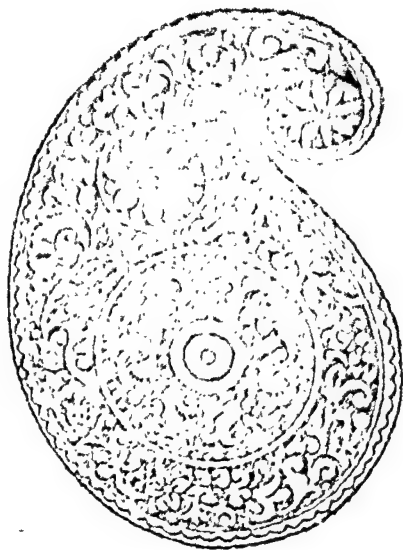
૧૧. પોપટલાલ મનસુખરામ " "

૧૧. કાન્તીલાલ લખુભાઈ પરીખ " "

૧૧. રતીલાલ કચરાભાઈ " "

૧૧.	ળાખુભાઈ ઘોળીદાસ ધ્રુવ	”
૧૧.	પ્રેમચંદ ચુનિલાલ લઠ્ઠા	”
૧૧.	ભુરીબેન પુનતભાઈ	”
૧૧.	વિજયાબેન કાન્તીલાલ સંઘવી (મોરખીવાળા)	”
	સાધ્વીજી શ્રી કમળાશ્રીના ઉપદેશથી	
૧૧.	હપુબેન મધુભાઈ વૈદ	વડોદરા
	સાધ્વીજી શ્રી પ્રભાશ્રી તથા કુમુદશ્રીની પ્રેરણાથી	

શ્રી આનંદપત્ર ચોવીશી પરતુ માર્ગિંદ વિવેચન

મુખ્ય નિર્દેશ પ્રીતમે માર્ગિંદ છે
 માર્ગ ને માર્ગ છે કમ
 વીરવે માર્ગિંદ માર્ગ ને પરિવે છે
 વર્તે માર્ગિંદ માર્ગિંદ.....મુખ્ય.

એકલા માર્ગ વર્તેશી શ્રી આનંદપત્ર ચોવીશી પર
 વિવેચન લખવાની માર્ગ મનમાં છેકલા રહ્યા કરતી હતી.
 પણ વિંમલ નોંધવી માર્ગ કરતુ આનંદપત્રના આશયો
 એકલા માર્ગ માર્ગિંદ માર્ગ છે કે તેને લાગ માર્ગ જેવો
 અરુપ માર્ગપથમાર્ગે લઈ માર્ગ નહીં છતાં અનુક
 આધ્યાત્મિક માર્ગનાં અવરોધકન પછી દરે માર્ગ વિંમલ
 માર્ગ માર્ગ માર્ગ માર્ગ માર્ગ માર્ગ માર્ગ લખવા
 પ્રેરણા માર્ગ.

જેન માર્ગનાં માર્ગિંદો માર્ગ માર્ગિંદોએ રહી
 છે તેમાં આનંદપત્ર ચોવીશી માર્ગિંદોએ ઉપાધ્યાયે
 રહેલી માર્ગિંદો માર્ગ દેવનાં માર્ગિંદો માર્ગિંદો માર્ગિંદો
 આપણામાં જુઓ જુઓ પ્રાપ્તિ છે-તેમાં આનંદપત્ર ચોવી-
 શીમાં આધ્યાત્મ માર્ગનો વિવેચ જુઓ માર્ગિંદો છે. લક્ષિત

ઉપયોગી બનશે. એટલે તે તે મુમુક્ષુઓની ભાવના સાકાર કરવા આ પ્રયત્ન મેં આદર્યો છે.

આનંદધન ચોવીશી એ મારા પોતાના હૃવનનો અત્યંત પ્રિય વિષય છે. મેં દીક્ષા અંગીકાર કર્યા પહેલાં એ ચોવીશી કંઠસ્થ કરેલી આજે ચાલીસ વર્ષનાં દીક્ષા પર્યાયે પણ ચોવીશીનાં સ્તવનો ખોલતા અંતરમાં તેટલો જ આનંદ અનુભવાય છે. એટલે શરૂઆતમાં ચોવીશી કંઠસ્થ કરતાં અનુભવાતો હતો જલ્દે તેની પર ચિંતન મનન યતાં અતિ વિશેષ આનંદ અનુભવાય છે. એક તો પૂઠ યોગીરાજ આનંદધનહની એ પ્રાસાદિક વાણી અને તે પણ પાછી કાવ્યમયી પછી શું ખામી રહે. ચોવીશીનાં એક એક સ્તવનમાં અંતરનાં ભાવો એવા રેડી દીધા છે કે જ્યારે જ્યારે ગાતા હોઈએ ત્યારે તેમાં અપૂર્વતાજ પ્રતિભાસે જેવી અપૂર્વતા પ્રતિભાસે છે તેવી જ તેમાં પ્રથાંત વાહિતા પ્રતિભાસે છે. શબ્દે શબ્દમાંથી શમરત્રીભાવ ન નીતરતો હોય તેવો સ્તવનો ખોલવાના સમયે સ્વાનુભવ થયા વિના રહેતો નથી અધ્યાત્મ યોગના ગહનમાં ગહન રહુચ્છો યોગીરાજ ચોવીશીમાં ઉતારી શક્યા છે અને અધ્યાત્મના વિષયને સ્તવનોની રાગ રાગિણીમાં ઉતારીને એવું તો રસપ્રદ બનાવી મૂક્યું છે કે દોઈ પણ મુમુક્ષુ તેમાંથી અષ્ટ આનંદ મેળવ્યા વિના ન રહી શકે.

અધ્યાત્મ જેવા ગહન વિષયને સ્તવનોમાં અને

રાગ રાગિણીમાં ઉતારવાથી સ્તવન ગાવાના સમયે મનની
એકાગ્રતા પણ તેમાં એટલી બધી જળવાઈ રહે છે કે અન્ય
કોઈ પણ બહારનાં વિષયોમાં કે બહારના વાતાવરણમાં મન એ
સમયે જોડાતું નથી અને ક્યારેક તો પરમાત્માની સ્તવનાં કરતાં
કરતા મન એવું લીન બની જાય છે કે જિનપદ અને
નિજપદ બંને એક ન હોય તેવો અંતરમાં પ્રતિભાસ
થયા વિના રહેતો નથી અથવા તો પોતાના અંતરાત્મામાં
જ પરમાત્મ દશાનો સ્વાનુભવ જાગૃત થાય છે. આખર
તો જિનપદ નિજપદ એકજ છે, નિશ્ચય નયની દૃષ્ટિએ
તેમાં કશો ભેદ નથી બંને અભેદ છે. પોતાના સ્વરૂપનું
લક્ષ થવાને માટે જ મહાપુરુષોએ આટલા બધા શાસ્ત્રો
પ્રકાશ્યા છે.

જિનપદ નિજપદ એક છે

ભેદ ભાવ કશું નાહી

લક્ષ થવાને કારણે

કલ્યા શાસ્ત્ર સુખદાઈ

(શ્રીમદ રાજવંદન.....)

પ્રીતિ અનુષ્ઠાનથી શુભ શરૂઆત

ચાવીશીમાં બજવાન કમલદેવ પ્રથમ તીર્થંકર દેવા
શ્રી આનંદધનજીએ પ્રથમ સ્તવના બજવાન કમલદેવની

ઋપભ નિનેશ્વર પ્રીતમ માહરો રે

અવર ન ચાહું રે કંત

રીઝયો સાહિબ સંગ ન પરિહરે રે,

ભાંગે સાદિ અનંત.

શુદ્ધ ચેતના પોતાની સખી શ્રદ્ધાને કહે છે કે,

ઋપભ નિનેશ્વર એજ મારા ખરા પ્રીતમ છે. મેં અંતરથી એમની સાથે જ પ્રીતિ જોડી છે અને બાકી બધા સાથેની પ્રીતિ મેં તોડી છે. પુદ્ગલાદિ પર દ્રવ્યો સાથેની પ્રીતિને જે તોડે તે જ પરમાત્મા સાથે પ્રીતિને જોડે. પરમાત્મા પ્રતિ પ્રીતિ બંધાય એ પણ પ્રીતિ અનુષ્ઠાન કહેવાય છે. અને તેમાંથી પરંપરાએ લક્ષિત પ્રગટે તે લક્ષિત અનુષ્ઠાન કહેવાય. આગળ જતાં તે જ આત્મા, વચન અને અસંગ અનુષ્ઠાનને પણ પ્રાપ્ત કરી શકે છે—પૂઠ આનંદધનશ મહારાજે પૂઠ ઉપાધ્યાય યશોવિજયજી મહારાજે અને પૂઠ ઉપાધ્યાય દેવચંદ્રજી મહારાજે પ્રીતિ અનુષ્ઠાનથી જ ચોવીશીના સ્તવનોની રચના શરૂ કરી છે જેમ આનંદ ધનજીએ ફરમાવ્યું કે ઋપભ નિનેશ્વર પ્રીતમ માહરો રે તેમ પૂઠ દેવચંદ્રજીએ ફરમાવ્યું કે

ઋપભ નિજીંદસુ પ્રીતડી,

કેમ કીજે હો કહો ચતુર, સુજાણ,

તેવીજ રીતે પૂઠ યશોવિજયજીએ ફરમાવ્યું કે “જગ જીવને જગવાલ હો અથવા અનિત નિજીંદસુ પ્રીતડી. આ રીતે મહાપુરુષોએ પ્રીતિ અનુષ્ઠાનથીજ શુભ શરૂઆત

જ્યાં પરમાત્મા પ્રતિ પ્રીતિ ન જાગે ત્યાં ભક્તિ
 ન જાગે શબ્દાદિ ઇન્દ્રિયોના વિષયોમાં જો પ્રીતિ
 અને પરમાત્મામાંજો પ્રીતિ ચોપવી આવું વિપરિત
 શી રીતે ; લોટ ચાટવું અને ભસવું એકી સાથે જાને
 રીતે, વીતરાગનો ભક્ત વીતરાગ ન હોય જો જની
 પણ વિરક્ત પણ ન હોય જો જાને શી રીતે-કમથી
 વીતરાગને ભજનારો વીરાગી તો હોવો જોઈએ. એને
 જો ભયંકર લાગવા જોઈએ. અને વીતરાગ પરમા-
 એ દુરમાવેલો મોક્ષમાર્ગજ ભદ્રંકર લાગવો જોઈએ
 માર્ગમાં અને દેવ ગુરુ ધર્મમાં પ્રીતિ ન જાગે અને
 જો ભયંકર લાગવાના બદલે સારા લાગે એ જીવ તો હજી
 હજી ગુણુઠાણે ઉભેલો છે વિષયો વિષ કરતા ભયંકર
 જો અને અમૃતરસ કરતાએ મોક્ષમાર્ગમાં તિવ્ર રૂચી
 જો તો સમજ લેવાનું એ જીવ ઉત્તરોત્તર ચઢતે ગુણ-
 ે છે.

પ્રીતિ અનુષ્ઠાનનું સ્વરૂપ

દેવગુરુ અને ધર્મપ્રતિ હૃદયમાં પરમ આદર અને બહુમાન
 ઉત્પન્ન થાય એટલુંજ નહીં સંસારીક બધા કાર્યો એક
 વાર પડતા મૂકીને પરમાત્માની ઉપાસનામાં લાગી જા
 એજ પ્રીતિ અનુષ્ઠાનનું જરૂં લક્ષણ કહી શકાય. પૂ
 હરિભદ્રસૂરી મહારાજ પોડશક પ્રકરણમાં પ્રીતિ અનુષ્ઠાન

પ્રેમ પૂર્વક સાંભળે તો સમજાયું એ જીવ નિશ્ચિત ભાવિ કલ્યાણનો ભાગ્ય છે. અને તે આત્માની વ્યાખ્યા સાંભળ્યા પછી તેનું શ્રદ્ધાન કરે અને તેમાં રમણતા કરતો જાય. તે તો ભાવિનો ભગવાન છે.—હું શરીર જ છું એવો અવિવેક જીવમાં અનાદિથી આવ્યો આવે છે પણ હું શરીર નહીં પણ શરીરથી લિન્ન આત્મા છું એવો વિવેક કોટી ભવે પણ દુર્લભ છે. એવો વિવેક શરીર અને આત્માના ભેદ જ્ઞાનથી પ્રગટે છે.

પૂર્વ ઉપાધ્યાય શ્રી યશો વિજયજી મહારાજે જ્ઞાન-સાર ગ્રંથમાં આજ વાતનો આગેદુણ ઉદ્દેશ્ય કર્યો છે.

દેહાત્માયવિવેકોડયં, સર્વદા સુલભો ભવે ।

ભવકોટયાડપિ તત્ત્વદેદવિવેક સ્વતિ દુર્લભઃ ॥

ભેદજ્ઞાન માટે શરીર અને આત્માના લક્ષણો જાણવા જોઈએ શરીરનું લક્ષણ સડન પડન, અને વિધ્વંશ ન છે અથવા સ્પર્શ, રસ ગંધ અને વર્ણ એ શરીરાદિ પુદ્ગલ દ્રવ્યોના ગુણ ધર્મો છે જ્યારે આત્માનું લક્ષણ ઉચ્ચોગ છે અને જ્ઞાન, દર્શન ચરિત્રાદિ આત્માના ગુણ છે. આ રીતે શરીર અને આત્માના લક્ષણો નિરાલા હોવાથી આત્મા શરીરથી લિન્ન છે એ વાત ચોટોમેટીક સિદ્ધ થઈ જાય છે અને તે પછી અન્ય ધન વૈભવાદિ પર દ્રવ્યોથી તો આત્માની લિન્નતા સ્વતઃ સિદ્ધ થઈ જાય છે આવો ભેદ

જ્ઞાન આપવારે જ પચાનું નીકળે અને જાણવાપર
જ્ઞાતા દ્રવ્ય સ્વરૂપે જાણણી બને છે. જમણે જમણો
તે કાંઈ જાણ્યા જનવાનું પચાનું નીકળે. જાણવાપર
જાણે છે જ્યારે જ્ઞાતા દ્રવ્ય જાણે છે ત્યારે જાણના ક્રિયા
તાગતો નથી, આવી આત્માની જાણવા દેવાક કાંઈ જાણે
પુરુષદાના માત્ર જુદાં નથી પણ તેનાં દ્રવ્ય પચાનું
દ્રશ્યમાન્યું નથી આ જ્ઞાની જાણના છે

પ્રીતિ અનાદિની વિષા ભરી

તે પ્રીતિ તેા કરના મુજ ભાવ

કરવી નિરુપિત પ્રીતરી

કેવું જાણે તેા કાંઈ જાણે છે જાણવા

દ્રવ્ય નિરુપિત પ્રીતરી

હે નાથ ? અનાદિની રાગ-દેવના રાગ-દેવ વિષા

લહેલી પર દ્રવ્યો સાથેની પ્રીતિ કરવાના જ માત્ર દેવ
ભાવો છે રાગ-દેવના જેવે જાણેની પ્રીતરી જાણે કરવી
નાથ ? જો જનાવ કઈ રીતે જાણે આપ જ દ્રવ્ય દ્રવિત દાવી
મને જનાવો, નાથ પ્રીતિ કરનારા તેા રાગ દેવના
અને આપ તેા અંપૂર્ણ પદ્મોદીનરાગ છે તેા જાણે આપ
સાથે માટે પ્રીતિ જાંધવી છે નાથ ? હવે તેની રીત જનાવો
તો હે હે મુમુક્ષુ અરાગી સાથેની જે પ્રીતરી છે તે
પરંપરાએ આત્માને લોકાત્તર માર્ગે લઈ જનારી
અનાદિની પર દ્રવ્યો સાથેની પ્રીતિને જે તેાંડે તેજ પ
આત્મા સાથે પ્રીતિને જોડે-જસ આજ પ્રીતિ કરવા
સાચી રીત છે.

આ બ્યાખ્યા પૂ- ઉપાધ્યાય શ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજે
ઋષભદેવ ભગવાનના સ્તવનમાં કરમાવેલી છે.

પ્રીતિ કરે તે રાગીયા, જીનવરજી હો તુમે તો વીતરાગ !
પ્રીતી જોહ અરાગીથી, લેળવવી હો તે લોકોત્તરમાર્ગ ॥

રાગીઓની સાથે રહેવાથી રાગ દશા વધે છે. અને
તેનાથી ભવજ્ઞમણુ વધે છે-નિરાગી મહાપુરુષો સાથે રાગને
જો જોડવામાં આવે તો ભવનો પાર પામી જવાય છે.
રાગની દિશા પદ્મપ્રાવવાની છે. દેવશુર અને ધર્મ પ્રતિનો
રાગ પ્રશસ્ત રાગ છે અને તે પ્રશસ્ત રાગ આત્માને પરંપરાએ
વીતરાગ બનાવી દે છે. જ્યારે કંચન કામિની અને કુટુંબ
કળીલા પ્રતિનો રાગ અપ્રશસ્ત છે. તે સંધ્યાના રંગ જેવો છે
સંધ્યા ગમે તેવી ખીલી હોય પણ અંતે અસ્ત છે અને
જ્યાં અસ્ત ત્યાં નિગિડ અધકાર છે. જ્યારે પ્રશસ્ત રાગ
ઉપાના રંગ જેવો છે. ઉપા સવારના ખીલે છે અને
આકાશનું વાતાવારણ રંગ ઊરંગી ઘેઈ જાય છે છતાં
ઉપા ખીલે એટલે પરંપરાએ ઉદય થાય છે તેમ દેવશુર
અને સત્સંગ પ્રતિનો રાગ ઉપાના રંગ જેવો છે. તેમાંથી
પરંપરાએ દેવલજ્ઞાન રૂપી ગલહલતા સૂર્યનો ઉદય થાય
છે. એટલા માટે પ્રશસ્ત ચર્યા અને પ્રશસ્ત ભાવોનો
મહાપુરુષોએ ક્યાંય નિષેધ કર્યો નથી. પ્રવચન સાર
અંથમાં દિગંજર સંપ્રદાયના આચાર્ય કુંદકુંદ સ્વામિ પણ
રૂપજી મી ગાથામાં લખે છે કે,

1. The first part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

[illegible]

सम सयोगेन मुक्तात्मनोऽनुमानान् कर्मणः
परम निर्वाण सौख्य कारणत्वात् मुख्यम् ।

જૃદ્ધને રાગના સંગોગથી શુદ્ધાત્માના અનુભવ થાય છે અને તેથી તે શુભોપયોગ અને વેદાવસ્થાદિરૂપ પ્રશસ્ત વર્ચા પરંપરાએ નિર્વાણ સૌખ્યનું કારણ બને છે. આ રીતનાં રૂપથી કરણમાં કુંદકુંદાચાર્યજીએ અને અમૃતચંદ્રાચાર્યજીએ પ્રશસ્ત વર્ચા અને પ્રશસ્ત, રાગને કેટલું મહત્ત્વ આપ્યું છે અને સાદ સાદ શબ્દોમાં વિધાન કર્યું છે કે શુભોપયોગ પણ પરંપરાએ મોક્ષનું કારણ છે. પોતાને માન્ય પુર્યોનું આવું રૂપરૂ વિધાન હોવા છતાં કેટલાકે મોક્ષ માર્ગમાં શુભોપયોગ અને પ્રશસ્ત રાગની ઉપયોગિતા સ્વીકારતા નથી અને લોકોમાં ભ્રમ ફેલાવતા હોય છે કે શુભ રાગમાં ધર્મ છે જ નહીં ધર્મ તો માત્ર શુદ્ધોપયોગમાં જ છે અરે ! પણ એકદમ

૧ શુદ્ધોપયોગ આવી જવાનો છે અને એકદમ શુદ્ધો-
 ૧ આવી જતો હોય તો દરરોજ સ્વાધ્યાયાદિ શા મઠે
 હો જિન મંદિર અને જિન પ્રતિમાના આલંબના
 માન્ય રાખે છે, પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવાદિ પણ કરે છે.
 માં જ ધર્મ હોય અને શુભમાં ધર્મ ન હોય તો
 ૧ બધી શુભ પ્રવૃત્તિઓ તમારે કરવાની થી જરૂર
 મટે શુદ્ધની જેમ શુભમાં પણ ધર્મ છે એ વાત કુંઠ-
 ચાર્ય જેવા મહાન પુરુષોએ પણ માન્ય રાખેલી છે.
 ગમારની બારમી ગાથાની શીઘ્રમાં અમૃતચંદ્રાચાર્યે
 સદ્ વ્યવહારને તીર્થ કહ્યું છે અને નિશ્ચયને તીર્થ
 કહ્યું છે. આટલા પરથી સમજ લો કે સદ્ વ્યવહારનું
 કું ગણ્યું આદર ક્યું છે.

શિવની જેમ સદ્વ્યવહારની પણ ઉપાદેયતા

શુદ્ધધ્યાન શુદ્ધોપયોગ રૂપ છે અને ધર્મધ્યાન
 યોગરૂપ છે છતાં જનને પૂરું ઉમાસ્વાતિએ તત્ત્વાર્થ
 રના નવમા અધ્યાયમાં મોક્ષતા હેતુ કહ્યા છે જરા
 ચાર્ય શાસ્ત્રનાં પૃષ્ઠ ગોલીને આ વાન ધ્યાનથી વાંચી
 ૧ એટલે શુદ્ધોપયોગની ઉપાદેયતા આપોઆપ સમ-
 ૧ જશે. મોક્ષ માર્ગમાં એકલો નિશ્ચય જ ઉપાદેય અને
 વહાર તો હેય અથવા જ્ઞેય આ રીતની પ્રરૂપણાતો
 ૧ આજે જૈન માર્ગનો લોપ કરનારી છે. વ્યવહારનો
 ૫ કરવા જતાં તીર્થનો વિરોધ થાય છે અને નિશ્ચયનો

પાપ કરવા જતાં તત્વનો વિચ્છેદ થાય છે માટે જિન
 માર્ગમાં રહીને આરાધના કરવા ઇચ્છનારે જનને માંથી એકેનો
 પાપુ ત્યાગ નહીં કરવો આ રીતનાં ટકોતકીણુ વચનો
 વિશેષાવશ્યક લાભ્યમાં છે અને સમયસારની ટીકામાં પણ
 આવા ટંક શાળી વચનો છે સદ્વ્યવહાર સાધન છે અને
 નિશ્ચય સાધ્ય છે આ વાત દરેક સુમુશુએ હૃદયની દિવા
 પર લખી રાખવા જેવી છે.

નિશ્ચય વ્યવહાર અંગેના બધા શંસયો છેતી
 નાંગે એવું અલ્પેદ વિધાન

પૂર્વે ઉપ આપ મણિનિજગજ મહારાજ દેરતાવે છે કે,

નિશ્ચય દર્શિ હૃદયવર્તી
 પાદો જે વ્યવહાર,
 પુત્રાવાપા પાગણે,
 બાવ રાચરના પાર.

નિશ્ચયની દર્શિ હૃદયમાં પાશળ કરીને જે કોઈ
 ને વચન આપે તેને જે ને મહા મુશ્કવત આત્મા
 જે પાશળવતી બધા મહા પાર કરી છે છે. ઉપાધ્યાય
 જે ને મહા મુશ્કવત બધા પાશળ કરી છે એવું શ્રવ
 જે ને મહા મુશ્કવત બધા પાશળ કરી છે એવું શ્રવ
 જે ને મહા મુશ્કવત બધા પાશળ કરી છે એવું શ્રવ
 જે ને મહા મુશ્કવત બધા પાશળ કરી છે એવું શ્રવ
 જે ને મહા મુશ્કવત બધા પાશળ કરી છે એવું શ્રવ

તિ અને લક્ષિત અનુષ્ઠાનની કેટલી ઉપયોગિતા
 છે અને આદ્ય શબ્દોમાં કહ્યું છે કે પરમાત્મા
 પ્રીતિ એજ વાસ્તવિક પ્રીતિ છે અન્ય આથેની
 સૌપાધિક છે કારણકે તેમાં મોટે ભાગે
 વાત પહેલી હોય છે સ્વાર્થ હોય
 વી દ્વેષ દાખવે અને સ્વાર્થ સરી જાય એટલે
 માં છેક આપીને ઉભા રહે એવી પ્રીતિ શા દામની.
 વી સ્વાર્થની પ્રીતિમાં રાગદ્વેષ ચોપાતા હોવાથી
 તેમક ધતને હું ટાવનારી છે જ્યાં રાગદ્વેષ ચોપાતા
 યાં આત્માની પાયમાલી સિવાય બીજું શું હોય.
 પણ પ્રશસ્ત ભાવે હોય તો સાધક દશામાં તેની
 ઉપયોગિતા છે ચોતાના જ દોષો અને હુર્નુણો
 દ્રેષ હોય અને ગુણીજન પ્રતિ ગુણાનુરાગ હોય તેવો
 ત્રીજો લવે વીતરાગ બને-બીજાના ગુણો પ્રતિ
 રાગ અવશ્ય હોય પણ બીજાના દોષો પ્રતિ દ્રેષ
 ન હોય, રાગ અને દ્રેષને પ્રશસ્ત બનાવવા હોય
 બાવી તાત્વિક ત્રિચારણા અવશ્ય કરી લેવાની છે.
 પ્રશંસા ને પાત્ર છે તો નિર્ગુણી દયાને પાત્ર છે,
 કે દ્રેષને પાત્ર છે. ચોતાના હુર્નુણો પ્રતિજ દ્રેષને
 નો છે બીજા કોઈ પણ પ્રતિ નહીં? આત્મિક
 રક્ષા કરવી હોય તો અન્ય પુદ્ગલલક્ષિ પર દ્રવ્યો
 વી પ્રીત તોડીને તે પ્રીતને પરમાત્મા આથે જોડી દેવી
 એજ નિરૂપાધિક પ્રીતિ છે. તેવી પ્રીતિમાં આત્માને
 પણ ગુમાવવાપણ નથી.

એટલે લોકો અંતે સ્વચ્છંદી અને સ્વેચ્છાચારી થઈને
 કુલ માર્ગથી ભ્રષ્ટ થતા જતા વ્યવહારનો જનંતીવાર
 કશું હાથમાં આવ્યું નહીં વ્યવસ્થામાં
 એટલે ત્રણ પચ્ચક્ષણાદિ રૂપ વ્યવહાર છોડી દે
 લે જીવારા પુન્યહીન હોયો જાનને જાગૃતી ભ્રષ્ટ થઈ
 તેમની હાલત ધોળીના કુતરા જેવી થાય “ધોળીકા
 ન ઘરકા ન ઘાટકા તેવી રીતે નિશ્ચય વ્યવહાર
 નથી ભ્રષ્ટ થયેલાં ન તો પુન્યાતુળંથી પુન્યના ભાગી
 ને અને ન નિર્જરાના ભાગી જાને અંતે અશુભમાં
 હીને હુંગતિના અધિકારી જાને માટેઆત્મર્થિ પુકુપોએ
 રમાવ્યું છે કે,

નિશ્ચય વાણી સાંભળી, સાધન તજવાનોય;
 નિશ્ચય રાખી લક્ષમાં, સાધન કરવા સાચ.

નિશ્ચયની વાણી સાંભળીને સાધન તજવાના નથી.
 પણ નિશ્ચયના લક્ષે સાધન કરતા રહેવાનું છે અને એમ
 કરતાં કરતાંજ સાધ્યની સિદ્ધિ થશે. માર્ગનો મર્મ અમ-
 જાય જાય તેવી આ આત્મ સિદ્ધિમાં ગાથા મૂકાએલી છે
 માટે નિશ્ચયનાં લક્ષે સદ્વ્યવહાર આચરવું એજ ધોરીમાર્ગ
 અને રાજમાર્ગ છે.

સોપાવિક અને નિરુપાવિક પ્રીતિ વચ્ચેનું
 અંતર

મહાન યોગીરાજ આનંદધનજી જેવા મહા પુરુષે

પણ પ્રીતિ અને ભક્તિ અનુષ્ઠાનની કેટલી ઉપયોગિતા સ્વીકારી છે અને સાદે શબ્દોમાં કહું છે કે પરમાત્મા સાથેની પ્રીતિ એજ વાસ્તવિક પ્રીતિ છે અન્ય સાથેની પ્રીતિ સોપાધિક છે કારણકે તેમાં મોટે ભાગે સ્વાર્થની વાત પહેલી હોય છે સ્વાર્થ હોય ત્યાં સુધી સ્નેહ દાખવે અને સ્વાર્થ સરી જાય એટલે ક્ષણવારમાં છેડ આપીને ઉભા રહે એવી પ્રીતિ શા કામની. અને તેવી સ્વાર્થની પ્રીતિમાં રાગદ્વેષ યોષાતા હોવાથી તે આત્મિક ધનને હુંટાવનારી છે ત્યાં રાગદ્વેષ યોષાતા હોય ત્યાં આત્માની પાયમાલી સિવાય બીજું શું હોય. રાગદ્વેષ પણ પ્રશસ્ત ભાવે હોય તો સાધક દશામાં તેની ઘણીજ ઉપયોગિતા છે યોગાના જ દોષો અને દુર્ગુણો પ્રતિ દ્વેષ હોય અને ગુણીજન પ્રતિ ગુણાનુરાગ હોય તેવો આત્મા ત્રીજે ભવે વીતરાગ બને-બીજાના ગુણો પ્રતિ ગુણાનુરાગ અવશ્ય હોય પણ બીજાના દોષો પ્રતિ દ્વેષ કદાપિ ન હોય, રાગ અને દ્વેષને પ્રશસ્ત બનાવવા હોય તો આવી તાત્વિક વિચારણા અવશ્ય કરી લેવાની છે. ગુણી પ્રશંસા ને પાત્ર છે તો નિર્ગુણી દયાને પાત્ર છે, નહીં કે દ્વેષને પાત્ર છે. યોગાના દુર્ગુણો પ્રતિજ દ્વેષને લાવવાનો છે બીજા કોઈ પણ પ્રતિ નહીં ? આત્મિક ધનની રક્ષા કરવી હોય તો

રવનની નીચા જાગ્યામાં પૂરો આનંદવાન... અને

છે કે

કોઈ કંઈક કરવા પડે... બધું જ છે કે

અમર... કોઈને મારે.

એ મેળો નવી કહીએ સંભવે છે.

મેળો સમ ન કાપ... તપસ (નિર્નયર.....

પતિની પાછળ રાત્રિ થવાથી ભવાંતરમાં

પતિનો મેલાપ સંભવે નહીં

પતિની પાછળ રાત્રિ થવાનો રીવાજ આ દેશમાં
ઘણું લાંબા સમયથી ચાલતો આવે છે પાંડવાના જમાનામાં
તો કાશીએ જઈને કરવત મુકાવવાની પરંપરા હતી. હિમા-
લયમાં જઈને શરીરને યાગી નાંખવાની પણ પરંપરા
હતી અથવા પર્વત પરથી પડતુ મૃદ્ધીને છુંદગીનો અંત
કરી નાંખવામાં આવતું હતું. મૃત્યુને પાછી ગએલા પતિની
સાથે ચિત્તામાં ગળી મરીને સતી થવાની પ્રથા તો આજે
પણ ક્યાંક ક્યાંક જોવામાં આવે છે-આવી રીતે છુંદગી
ટુંકાવવાનો ધ્યેય એ હાય છે કે ભવાંતરમાં પોતાના
પ્રીતમને જાણે અટ દોડીને મળી શકાય. મૃત્યુને પામેલા
પોતાના પતિનો વિચોળ અસહ્ય થતાં તેની સાથે પુનઃ
મિલન કરવાના ધ્યેયથી કેટલીક સ્ત્રીઓ કાપટ લક્ષણ કરે
યાને ચિત્તામાં અગ્નિ પ્રવેશ કરે. પૂરો આનંદધન છ લખે
છે કે એ મેળો નવી કહીએ સંભવે છે-

જંગલમાં આપનો કેટલો જસ ફેલાશે તો પછી આપ
આવા મુજસના ભાગી કેમ બનતા નથી.

નાણુ રચણ પામી એકાંતે

ધર્મ બેઠાં મેવાસી,

તે માહેલો એક અંશ જે આપો

તે વાતે શાખાશી...

હો પ્રભુજી બોલંભા મત ખીજે-

દેવલજ્ઞાન રૂપી રત્નને પામીને આપ તો મુક્તિપુરીમાં
જઈ બેઠા છો-પણ તેમાંનો એક અંશ પણ જે સેવક ને
આપો તો અમે આપને મોટી શાખાશી આપીએ. હવે
આત્માના જ્ઞાનાદિગુણો તો આત્મ સત્તામાંથી પોતાના
પુરૂષાર્થના બળે જ પ્રગટાવવાના છે-તેમાં ત્રણ કાળમાં
એ લેવડ દેવડ ધર્મ શકતી નથી છતાં ભક્ત હૃદયી મહા
પુરૂષોએ ભગવાનને દેવા બોલંભા આપ્યા છે તેવી રીતે
આનંદ ધનજીએ પણ સ્તવના કરવાના સમયે બાણે પોતાના
હૃદયને વલોવી નાંખ્યું છે અને પરમાત્માની સાથે એકા-
કારતા સાધવા અથવા સ્વ આત્માનો પરમાત્માની સાથે
વેધ સાધવા બાણે પરમાત્મ સ્વરૂપમાં એકાકાર બની ગયા
છે. બાણાવલી જેમ નિશાન તાકીને કોઈ પણ વસ્તુને
લક્ષ્ય વેધ કરી નાંખે છે તેમ યોગીઓ પણ ધ્યાતા, ધ્યેય
અને ધ્યાનની અલેહતા વડે અથવા એકાકારતારૂપી નિશાન
તાકવા વડે પરમાત્મ સ્વરૂપનું પોતાના સ્વરૂપની સાથે
સંધાન કરીને ઉપયોગની તીક્ષ્ણતા વડે લક્ષ્યવેધ કરી નાંખે

જિલ્લાવલયમાં ઉદ્દગારથી સ્તવના કરી છે. ઘણી જગ્યાએ
 ક્ષત્રીએ ભગવાનને ઓલંલા પણ આખ્યા છે કે નાથ !
 એક સમયે સંસારીને વેધે આપણે લેગા રમતા હતા
 માજ તો આપ ત્રણ લોકની ઠકુરાઈને પામી ગયા અને
 કોકાત્રે ગિરાજમાન થઈ ગયા ત્યારે અમે તો ચોરાશીનાં
 ધક્કરમાં લટકતાજ રહી ગયા, નાથ ! હવે તો આપ
 આપની જેવા ને હમને કરો તો પહેલાની પ્રીત સાંગો-
 પાંગ પણ નિલાવી કહેવાશે.

મીઠા ઓળંભા અને સ્વરૂપની અભેદતા

પૂઠ મોહન વિજયજી મહારાજે તો એવા મીઠાં
 ઓલંભા આખ્યા છે કે આપણે એકવાર તાજુજ થઈ
 જઈએ.

“ અક્ષય પદ દેતાં ભવિજનને

સંકીર્ણતા નવ થાય,

શિવપદ દેવા ને સમરથ છે

તો જસ લેતાં શું જાય,

તેા પ્રભુજી ઓલંભાડે મત ખીજી.....

ઋષભદેવ ભગવાનના આ આખ્યાએ સ્તવનમાં જાણે
 મીઠાં ઓલંભાજ આખ્યા છે નાથ ! કદાચ ભવિજનને
 અક્ષયપદ આપી દેશે તો ત્યાં મોક્ષમાં કયાં સંકડાંસ
 પડવાની છે અને શિવપદ દેવામાં ને સમરથ છે તો પછી
 જાણેને જાણ લેતા થાય છે શાં-એવકને કિદાર કરશે તો

જંગલમાં આપનો કેટલો જ સં દેલાએ તો પછી આપ
આવા સુજસના લાગી કેમ જનતા નથી.

નાણુ રંચણ પામી એકાંતે

થઈ બેઠાં મેવાસી,

તે માહેલો એક અંશ જો આપો

તે વાતે શાખાશી...

હો પ્રભુજી ચોલ'ભડે મત ખીજી-

કેવલજ્ઞાન રૂપી રતનને પામીને આપ તો મુક્તિપુરીમાં
જઈ બેઠા છો-પણ તેમાંનો એક અંશ પણ જો સેવક ને
આપો તો અમે આપને મોટી શાખાશી આપીએ. હવે
આત્માના જ્ઞાનાદિગુણો તો આત્મ સત્તામાંથી પોતાના
પુરૂષાર્થના બળે જ પ્રગટાવવાના છે-તેમાં ત્રણ કાળમાં
એ લેવડ દેવડ થઈ શકતી નથી છતાં ભક્ત હૃદયી મહા
પુરૂષોએ ભગવાનને કેવા ચોલ'લા આપ્યા છે તેવી રીતે
આનંદ ધનજીએ પણ સ્તવના કરવાના સમયે જાણે પોતાના
હૃદયને વલોવી નાંખ્યું છે અને પરમાત્માની સાથે એકા-
કારતા સાધવા અથવા સ્વ આત્માનો પરમાત્માની સાથે
વેધ સાધવા જાણે પરમાત્મ સ્વરૂપ જાની ગયા
છે. બાણાવલી જેમ નિશાન થયું વસ્તુને
લક્ષ્ય વેધ કરી માંખે છે વ્યાતા, ધ્યેય
અને ધ્યાનની અભેદતા રૂપી નિશા
ત. રમણ સંધા

. યાને નિદ્રાન નગની દુષ્ટિએ જાણનાં આત્મા પા
 પરમાત્મા છે એમ સમજીને સ્વરૂપની સાથે અભેદતા સાધ
 છે. પરમાત્માની શુદ્ધ નીવડ્ય માન સાથે આપણ
 દેતવ્ય માતૃના મેલાપ થઈ જાય પછી પરમેશ્વર રૂ
 પનિન રીજાવા માટે જીવત કાંઈ બાધક કષ્ટો વેડવા
 જરૂર રહેતી નથી.

એકલા બાહ્યકષ્ટ વડે સાંઈ ન રીઝે

એકલા બાહ્ય કષ્ટો વેઠવા એ તો એક પ્રકારનું
 અજ્ઞાન કષ્ટ છે તેવી રીતે કષ્ટ વેડવાથી સાંઈ રીઝે નહીં.
 આઠ હજાર વર્ષનાં તામલી તાપસના તપને જ્ઞાનીઓ
 એ ગણતરીમાં ન લીધું અને તેવા તેના હુન્કર તપને કાય કદેશ
 રૂપ કહ્યું તો પછી જીવત સામાન્ય તપશ્ચરણની તો વાત
 ક્યાં રહી! આવા હુન્કર તપવડે પણ તે હવ તેજ ભવે
 મોક્ષને પામી શક્યો નહીં તો પછી ગમે તેટલું અજ્ઞાન
 તપ કરવામાં આવે તેવા અજ્ઞાન કષ્ટથી ત્રણ કાળમાંએ
 સાંઈ ક્યાં રીઝે તેમ છે. રેવતી શ્રાવિકા અને મુલસની
 જેમ અંતરની પ્રેમ લક્ષણા લક્ષિત હોય તો સાંઈ ઝડ
 રીઝે, ભગવાન કેવા તેમનાં અંતરમાં વચ્છી ગયા હતા જ્યાં
 આને લક્ષ્યવેધ કહેવામાં આવે છે. અંતરથી હૃદય ન વીંધાય
 ત્યાં સુધી અંતરમાં લક્ષિતરસ છલકાય ક્યાંથી-રામગાણ
 જેવા વચનો સાંભળવાં છતાં અંતરથી હૃદય વીંધાતુ નથી,
 રાગ-દ્વેષની અંધીનો ભેદ થાય ત્યારે જ હૃદય વીંધાય

સુલસા અને રેવતીના હૃદયમાં લગવાન એવા વસી ગયા છે જન્મેને તીર્થ કર ગોત્રનો જાંઘ પડી ગયો અને આવતી ચૈત્રીશીમાં જન્મે તીર્થ કર ધવાના, ચંપાપૂરીથી લગવાન મહાવીરે સુલસા સતિ પર અંગડ પરિવ્રાજકની મારફત ધર્મલાભનો સંદેશો પાઠવ્યો-કહો આ મહા શ્રાવિકાઓએ સાંઈને કેવા રીઝવ્યા કહેવાય હવે સમજ લો કે સાંઈ કેમ રીઝે.

સિંહ અણુગારની અપૂર્વ પ્રેમલક્ષણા ભક્તિ

ગોશાલાએ લગવાન પર તેજેલેશ્યા મૂકેલી એટલે છ મહીનાથી લગવાનને શરીરમાં કળ્પ રહ્યા કરતું હતું લગવાન ઔષધિનું સેવન કરતા નહોતા એટલે લગવાનનાં શિષ્ય સિંહ અણુગાર જે જંગલમાં આતાપના લઈ રહ્યા હતા, લગવાન દવા લેતા નથી તેમાં સિંહ અણુગાર રુદ્ધન કરે છે લગવાન પ્રતિની શ્રદ્ધા અને ભક્તિને લીધે તેમને હૃદયમાં એટલું જાણું દુઃખ રહ્યા કરે છે કે લગવાન દવા લેતા નથી અને છ મહીનાથી લગવાનને ટટ્ટીમાં લોહી અને પરુ વહે જાય છે. લગવંત વીતરાગ હોવાથી તેમને પોતાના શરીર પ્રતિ લવલેશ સ્પૃહા નથી પણ આપણા સૌ માટે તેમની ત્રિંદગી મહાન કિંમતી છે. માટે લગવંતે ઔષધિનું સેવન કરવું જોઈએ સિંહ અણુગારની અપૂર્વ ભક્તિ અને અપૂર્વ સમર્પણ ભાવ જોઈને લગવાન મહાવીર તેમને આજ્ઞા

વહોરી લાવો! દેવતી શ્રાવિકાએ પોતાના માટે બીજેરા-
 પાક બનાવેલો છે તે વહોરી લાવો. દેવતી શ્રાવિકાએ
 કોળાપાક મારા નિમિત્તે બનાવેલો છે તે નહીં વહોરતા
 બીજેરાપાક વહોરી લેજો, તે પાક તેણીએ પોતાના નિમિત્તે
 બનાવેલો છે અને શિંદ આળગાર દેવતી શ્રાવિકાને ત્ય
 પહોંચ્યા અને બીજેરાપાક વહોરી લાવ્યા. તેના સેવનથી
 છ મહિનાના વ્યાધિના અંત આવી ગયો અને ભગવંતનું
 પુન્ય શરીર વ્યાધા રહીત નિરાળાથ થઈ ગયું આવી
 અંતરની શ્રદ્ધા અને ભક્તિથી સાંધી રીંજે, જો કે આ
 રીંજે એ શબ્દ પણ ઔપચારિકજ છે પરમાત્મા તો
 સંપૂર્ણ વીતરાગ છે. તેમની ભક્તિથી આપણા આત્મા
 અંતરથી રીંજે એટલે આત્મિક દૃષ્ટિએ ઘણો મોટો લાભ
 છે પરમાત્મા સર્વજ્ઞ સર્વદર્શી અને પૂર્ણતાએ પહોંચેલા
 છે. તેઓતો અનંતજ્ઞાન અને અનંત દર્શનને પામીને
 કૃતકૃત્ય થએલા છે. પૂજા અને અર્ચાથી તેમને કશો લાભ
 થતો નથી. પરંતુ તેમની પૂજા અર્ચા અને સ્તવનાના
 આલંબને આપણા પોતાના મન પરિણામ જે સુવિશુદ્ધ
 થાય છે અને અધ્યવસાયોમાં જે શુદ્ધતા પ્રગટે છે તે
 આપણા આત્મા માટે અપૂર્વ લાભનું કારણ બને છે.
 અને તેવા અપૂર્વ લાભ માટેજ આપણે પરમાત્માની
 દ્રવ્ય અને ભાવથી પૂજા ઉપાસના કરીએ છીએ.

કોઈ કોઈ લીલારે અલખ અલખ તપીરે
લખ પૂરે મન આશ,

દોષ સુધીનને લીલા નથી થયે રે
લીલા દોષ લીલાસ.....અપભ્રંશ નિનેશ્વર

ઈશ્વર સુધિના સર્જનહાર નહીં પણ મોક્ષ
માર્ગના પ્રવર્તાવનાર છે

કેટલાક ઇશ્વર કર્તૃત્વવાદીઓ કહે છે કે આ સુધિનું
સર્જન લગવાને કહેલું છે માત્રમાં અલખ અલખ એ
શબ્દનો એ વાર પ્રયોગ થયો છે તેમાં એકવારના અલખ
શબ્દનો અર્થ પરમેશ્વર થાય અને બીજાવાર અલખ
શબ્દનો અર્થ ન હોય શકાય યાને ન કહી શકાય તેવો
થાય. આ જગત એટલે પરમેશ્વરની ન કહી શકાય તેવી
લીલા છે. આ પરમેશ્વરની લીલા સામાન્ય મનુષ્યોથી
જાણી શકાય તેવી નથી, પરમેશ્વર મનુષ્યોની લાજો
આશાઓ અને ઈચ્છાઓ પૂરી કરે છે. આ રીતની ઇશ્વર
અંગેની માન્યતા ધરાવનારા આ આર્યાવર્તમાં ઘણા છે.
તેઓ ઇશ્વરને જ કર્તા હતા માને છે.

“હું ? ઇશ્વર તું એક છે તે સત્યો સંસાર” આ
રીતની તેમની માન્યતા હોય છે વાતવાતમાં તેઓ જોલી
નાંખતા હોય છે. કે ઇશ્વરેચ્છા જાલીયસી. ઇશ્વરેચ્છા
જાણવાન છે અરે ? લલા લાઈ ત્યાં સુધી હવમાં ઇચ્છા
અને તૃપ્તિ હોય ત્યાં સુધી હવ ઇશ્વર જની શકે ખરો !

સંપૂર્ણપણે ઇચ્છાઓનો નાશ થાય ત્યારેજ
 માત્મા બને છે આતો વાનવાનમાં જોલે કે
 ખરું ? કેટલાકો મૃત્યુના પ્રસંગે મેલુ લખે ત
 કે અમારા ચિરંજીવી ભર જુવાનવયે ઓચિંતા
 પામ્યા છે બનાવ ઘણાજ અઘટીત બન્યો
 ગતિ ન્યારી છે, શું થાય ઇશ્વરને ગમ્યું તે
 અરે ? બાપુ તારો, જુવાન હીકરો કાળ કરી જ
 ઇશ્વરને ગમતી વાત છે, ઇશ્વર તો પરમ દયાળુ
 જીવ માત્રનો ઉદ્ધાર કરનારા અને સાચો રાહ બ
 છે, કેટલાક જૈનો પણ આવું લખી નાંખતા હો
 બીજાની તો વાત ક્યાં કરવાની રહી. કાળીયાન
 ઘોળીયો બંધાય એટલે વાન ન આવે પણ શાન
 આવે. ઇશ્વરને કર્તા માનનારાની જોડે જૈનો રહે
 એટલે તેમનામાં પણ અમુક લક્ષણો તો આવીજ
 પણ તે ઇશ્વરના સ્વરૂપનું અજ્ઞાન સુચવનારું છે
 દર્શનનાં મહાન અભ્યાસી પૂઠ આનંદધનજી ક
 છે કે,

દોષ રહીતને લીલા નવી ઘટે રે
 લીલા દોષ વિલાસ,

જે રાગદ્વેષ મોહ ક્રોધ માન માયા લોભ વિ
 દોષોથી રહીત હોય તે મહારાજાનાં

પરમાત્મા જ્યાં બધા દોષોથી સંપૂર્ણપણે મુક્ત છે. તેમનામાં દોષોના વિલાસરૂપ લીલા ઘટી શકે છે. સંસાર અનાદિથી છે જીવ પણ અનાદિથી અને જીવની સાથે કર્મનો યોગ પણ અનાદિથી છે. તે અનાદિ સંસારનું કારણ જીવના પોતાના કર્મો અને વૃક્ષનું કારણ ખીજ છે તેમ અનાદિ સંસારનું કર્મ છે. કર્મનો કર્તા લોકતા જીવ પોતે છે કર્મનો લોકતા જીવ હોવાથી જીવ પોતે સંસારમાં પરિભ્રમ કરનારો છે એટલું જ નહીં કર્મોના બંધનોને મોક્ષપદને પામનારો પણ જીવ પોતે છે. આથી પુણિમાં પૂઠ આચાર્ય ભગવંત હરિભદ્રસૂરી શાસ્ત્રીએ કહ્યું છે કે.

યઃ કર્તા કર્મ ભેદાનામ્ ભોક્તા કર્મ ફલસ્ય ચ ।
સંસર્તા પરિનિર્વાતાચ સહી આત્મા નાન્યલક્ષણઃ ॥

જે કર્મોના ભોક્તાનો કર્તા છે અને કર્મ ફળનો જે ભોક્તા છે જે કર્મોના યોગે સંસારમાં પરિભ્રમણ કરનારો એટલું જ નહીં કર્મોના બંધનને છેદીને જે મોક્ષપદને પામનારો છે તેજ ઉપયોગના લક્ષણવાળો આત્મા છે તેવાથી અન્ય કોઈ લક્ષણવાળો આત્મા નથી. માટે જીવના પોતાના કર્મો સર્જાયેલા સંસાર છે ઇશ્વરનો સંપૂર્ણ ભાગ હોઈ પોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપમાં સ્થિત બનેલા છે તેમનામાં એક અંશ પણ રહ્યો નથી અને કયા-

યનો જેમનામાં જોકે કાળ પાળ રહ્યો નથી.
અને તૃણા પર જેમનો સંપૂર્ણ વિજય થ
તેવા મહાપુરુષોમાં કર્તૃત્વ પાળ મટે શી રીત
ત્વપાળું તેમનામાં અવશ્ય મટી શકે કારણકે
ભાવોને તેઓ સંપૂર્ણપણે જાણનારા અને
માટે ઈશ્વર મોક્ષમાર્ગના પ્રવર્તક જરૂર છે
પ્રવર્તાવનારા જરૂર છે પણ સૃષ્ટિના સર્જનહ
સાચો રસ્તો જતાવનારા જરૂર છે પણ જનાવ
અનંત કરુણાના સાગર પરમેશ્વરે ભૂલા પડેલ
હોવાને સાચો રાહ જતાવ્યો તેજ સમગ્ર સ
તેમનો અનંત ઉપકાર છે સામાન્ય અટવી પ
રસ્તો જતાવનારનો પણ મહાન ઉપકાર માનવ
છે તો ભવ અટવી પાર કરી જવાનો જેમ
જતાવ્યો તે મહાપુરુષનો ઉપકાર કયા શબ્દોમાં
શકાય. તેમનાં અનંત ઉપકારોને હૃદયમાં રાખ
દેવાધિદેવ અરિહંત પરમાત્માને સમર્પિત થય
રહે નહીં તેમના ચરણે પોતાનું સર્વસ્વ ધરી
તે પોતાનો ઉદ્ધાર સમજે ! દેવાધિદેવ અરિહંત પ
પોતે કૃતકૃત્ય હોવા છતાં જગતના હોવાનાં કલ્ય
ઉત્તમ એવા ધર્મનો અને મોક્ષમાર્ગનો ઉપદેશ
માટે શાસ્ત્રકાર મહાપુરુષોએ તેમને ઉત્તમોત્તમ
ધર્મ તીર્થની સ્થાપનાએ દેવાધિદેવ અરિહંતોનો
ત્રિશ્વપર અનંત ઉપકાર છે

હસ્તગત કરી નથી તેનાથી હવનમાં અનેક
જો ઉભી થાય છે—સુખ દુઃખ જાનનેને કર્મકળ
પુખ દુઃખ જાનનેમા સમલાવે રહેવું દુઃખ આવી
શોક ન કરવો અને સુખ આવી મળે તો હર્ષ
નાવવો જાનનેમા મનની સમાધિ ટકાવી રાખવી.
હવવાની સાચી કળા આ છે.

પરો ઉત્તર સાધકો

માપર વાહીજ્યની કળામાં Expert (એક્સપર્ટ)
જનેલા હોય પણ ધર્મકળાનો જો અભ્યાસ ન
તે બધી કળાઓ એવી કે ક્યારે ગરીબોના
પતો થઈ જશે તે કલ્પી શકાતું નથી. કર્મ-
અધ્યનથી હવનમાં એવી સમ્યગ્ દષ્ટિ પ્રગટે છે
તેવા પોતાની માથે દુઃખો પડવા છતાં તે દુઃખોને
ન કરાણીનું કળ જાણીને હવ સમલાવે સહી
ને લવોલવના કર્મોની થોકબંધ નિર્જરા સાધી
પરો ઉપરી દુઃખો પડે તેને સમ્યગ્ દષ્ટિ હવ
નિર્જરનો અપૂર્વ અવસર સમજે દુઃખમાં નિમિત્ત
પ્રતિ જો મનમાં લવલેશ પણ વિપરિત લાવ ન
કેકે તેવાને ઉપકારી લેજો અને વિચારણા એવી
કેકે કે આ તો મને નિર્જરાના માર્ગમાં સહાયતા
નો રહ્યો છે માટે હું જે સાધના કરી રહ્યો છું.
રા ઉત્તર સાધકો આ છે દુઃખના પ્રસંગે કર્મોદ્યનો

નિર્જરા ઝોછી નદી કહી બદકે બાહ્ય કરતા પણ અધ્યંતરમાં નિર્જરા વિશ્વ કહી છે માટે માર્ગને અનુસરતી રીતે જેનામાં જે કોઈ ગુણો પ્રગટેલા હોય તેની પણ ભૂરી ભૂરી અનુમોદના કરવી જોઈએ.

પોતે અનંત ગુણી હોવા છતાં અન્ય જીવમાં પ્રગટેલા એકાદ ગુણની પણ અપૂર્વ અનુમોદના

તેરમે ગુણહાણે બીરાજેલા તીર્થંકર જેવા મહા-પુરુષોએ પહેલે ગુણહાણે રહેલા જીવોના પણ અનુકંપા સરલતા ભદ્રિકતા આદિ ગુણોને ગણત્રીમાં લીધા છે. ભગવાન મહાવીર કે જેમનામાં અનંત કેવલજ્ઞાનાદિ ગુણો પ્રગટેલા હતા અને ગોશાલામાં કેટલાએ અવગુણો પ્રગટેલા હતા. છતાં છેલ્લે મૃત્યુના સમયે ગોશાલાને પશ્ચાતાપ થયો અને ભગવાન મહાવીરની જે તેણે આશાતના કરી હતી તે બદલ તેને મનમાં અત્યંત પરિતાપ પેદા થયો ત્યાં ભગવાને સમવચ્ચરણમાં ફરમાવ્યું કે ગોશાલો ગમે તેવો હતો પણ છેલ્લે મૃત્યુના સમયે પામી ગયો અને જીંદગીનો છેલ્લો સુધારી લીધો ભલે અસંખ્ય ભવ ભમસે પણ અંતે મોક્ષગામી બનશે.

એક રાતમાં ૬૦ જોજન ચાલીને ભગવાન મુનિસુવ્રત સ્વામિ પેઠણ ગામથી ભરૂચ નગરે અશ્વને પ્રતિબોધ કરવા પધાર્યા અશ્વને પ્રતિબોધ થયો અને સમકિત પામી ગયો.

તવાહિતા

શેઠ શેઠ છે ત્યાં ત્યાં દરેક જગ્યાએ શ્રી
મારા વડીલ છે અને મારા માટે પિતા
રોતની ઝાળખાણ આપી છે અને પોતાની
તેવોર અપકાર કરનારા ધવલશેઠ પર એટ
શ્રીપાલજીએ ઉપકારો કર્યા છે કે જ્યારે શ્રીપાલ
કે રાંસમાં એ પ્રસંગે આપણે વાંચતા હો
આપણા રોમ રોમ ખડા થઈ જાય એટલા
ઉપકારો અપકારીમાં અપકારી કહેવાતા
શ્રીપાલજીએ કર્યા છે, ક્યાં શ્રીપાલજીની શ
ક્યાં ધવલ શેઠની કૃષ્ણલેશ્યા બાંને વચ્ચે
રાત્રિ જેટલું અંતર છતાં ધવલ શેઠ પ્રતિ
જે મૈત્રી લાવ દર્શાવ્યો છે તેનો વિશ્વન
જોડો નકા શ્રીપાલજીએ જ્યારે પુન
રાત્ર નેગજી અને શ્રીપાલજીનો ચંપ
રાંસ્યાલિયેક થયો છે ત્યારે ધવલ શે
શેઠને કૌશાંબી નગરીથી જોડાવીને ચં
શેઠ પદે સ્થાપ્યા છે. હવે જુઓ શ્રી
લેશ્યા લવ લેશ મનમાં વેર લાવ રા
આજના હવે તો એવા છે કે ગણી
અને હૃદયમાં વેર લાવની ગાંઠને એ
નહી અને

મારૂં ને માતૃપ આટલા શબ્દો પા
રાખી શકનારા તદ્દલવ મુક્તિ ગામી જાન્યા
શુનનો પાર પામી ગએલા ચૌદપૂર્વધર જે
નિજોદે ગયા છે-આવા શાઓમાં આવતા
શું સૂચિત થાય છે તે મુમુક્ષુઓએ સમજ
છે-શ્રવનો કે તપનો પણ મદ કરવાથી હૃદય
રનો ઉન્માદ જ પોપાવવાનો છે-હૃદયમ
આવવાનો નથી. કોઈના અદ્ય પણ શુણ્ઠ
કરીએ તો જ હૃદયમાં આહુદલાદ આવવાનો
કંઠો કે ચિત્તની પ્રસન્નતા કહો એકની એક
દ્રષ્ટર તપ ત્યાગાદિ કરતા હોય તો તેમન
હૃદયની સંપૂર્ણ પ્રસન્નતા હોવી જોઈએ
દ્રષ્ટર તપ ત્યાગની ભૂરી ભૂરી અનુમોદના કે
વંનદર્શનનો આજ લોકોત્તર વ્યવહાર છે.

અંદરની ગાંઠને દીલી કરો પણ મજબૂત

જિનપૂતદિ અનુષ્ઠાનોનું ચિત્તની પ્રસ
વાત્તવિક દ્રશ્ય શ્રીપાદગુણે મેગવ્યુ હતું.
શ્રીપાદગુણે કષ્ટ આપવામાં કોઈ મળ્યા નહોતો
કષ્ટમાં પાડવાના અનેક ઉપાયો ધવલ એ
લગાડતા શ્રીપાદગુણે મનથી પાપ ધવલ એકન
વિનિવૃત્ત નથી વિનિવૃત્ત

નથી આ માટે તે મનમાં આટલી જાણ થાય તથા છે. પણ સૌપ્રાણીયના જેવી મનની પ્રચલનતા અને હૃદયની વિચલનતા કાવચી હયાંમી. નવજન્મની આરાધનાનું વિચારની પ્રચલનતાનું તાલિયક હવે સૌપ્રાણીયને જાણીપાંમપણું નેતરનું સહુ. અને નવમા જન્મે આરાધન નેતરનાનું તાલિયક પણ નેમતું નિર્ણિત થઈ ચૂકેલું છે. વિચારની પ્રચલનતાનું તાલિયક હવે અનંતર હવે છે ને આરાધની પ્રાપ્તિનું તાલિયક હવે પરંપર છે માટે યોગીશજ્ઞ આનંદ સમજાવે હૃદયનની ઉરલી આગમાં અપૂર્વજ્વાલ ફેટકો છે ને જાણ આપણા હૃદયમાં ફેલવી લય લે આપણે સૌ જિનપુલ્કરિ અનુમાનોના વિચારની પ્રચલનતાનું પાશવવિક કાળને પામી પરંપરાને આરાધના ફળને પામી શકીએ.

આચી સમર્પણા

“કૃપા રહીત થઈ આતમ અર્પણદે”

અવનની ઉરલી આ કક્ષીમાં અજગમજળનો જાણ ફેલાવેલો છે. કૃપા રહીત આતમાજ પરમાત્મા પ્રતિ સમર્પણ જાણ ફેલાવી શકે. મણી માણિક જેવા જાણ પરાયોની અર્પણ કરતા હવે આત્માની અર્પણ મણી મદાન છે. જટ પદાર્થોનું અને લેટનું મૂલ્ય હોય પણ આશિર તે મૂલ્યવાન છે. જ્યારે આત્મા ચેતન્ય રત્ન હોવાથી અમૂલ્ય લગ છે. યાને અજ્ઞાનોત છે, નિષ્કપટ આપાર્થકની અર્પણ એજ આચી અર્પણ છે. પરમા-

રાખવાનો નહીં. અરે ભાઈ ! રાગ દેવની ગાંઠ
સમગ્રે તેને તું મજબૂત કરી રહ્યો છે જે કોઈ
વેર બાંધાયો હોય છેલ્લે મૃત્યુના સમગ્રે પાણી
ખમાવી લેવા ભેઈજો-તેજો દેશાન્તરે રહેત
પત્ર વ્યવહારથી ખમાવી લેવા ભેઈજો છેવટે પે
ત્રોને કહી રાખવું ભેઈજો કે ફલાણા સાથે
દુઃખ થયેલું છે. તેજો દેશમાં આવે ત્યારે મારા
ખમાવી લેજો અને મારા તરફથી સંદેશો
મરતા મરતા પણ મારા પિતાજી તમોને
દુઃકંઠડ આપી ગયા છે આ ખરી અંતિમ
કહેવાય આવા જીવો સદ્ગતિએ જાય જાડી
મનમાં ગાંઠ રાખનારા અને મનમાં આંટ રાખના
અવગતિયાજ થવાના.

અનંતર અને પરંપર

શ્રીપાલશ્રીએ હૃદયની કેટલી વિશાળતા રા
પોતાની પર જીવે શુભરનારા ધવલશેઠના પુત્રને
નગરીનાં નગરશેઠ પદે સ્થાપ્યો. જ્યારે આ
મનુષ્યો તો તરત સંભળાવી દે દે “તે” અમારું
બગાડયું નથી પણ તારા બાપના બાપે બગાડયું છે
હવે તને નહીં છોડીએ બરોબર
ભાઈ !

તે પંથને એકીટસે નિહાળી રહ્યો છે. કારણકે મુમુક્ષુને પહેલાં માર્ગ નહીં કરી લેવો છે. અને પછી એ માર્ગે મંગલ પ્રધાન કરવું છે જેથી પરંપરાએ મોક્ષને પાળી શકે.

અંદરના શત્રુઓથી જિતાએલાનું પુરુષનામ
કશા કામનું નહીં

અજિતનાથ ભગવાનનું જેવું અજિત નામ છે તે સાર્થક નામ છે. અંદરના રાગદ્વેષાદિ કોઈ શત્રુઓથી તેઓ હતાંયા નથી માટે અજિત નામ સાર્થક છે. અને આત્માના અનંતજ્ઞાન દર્શનાદિ શુભના ધામ છે માટે પૃથ્વિ આનંદધનહરે સ્તવનની પહેલી ગાથામાં ફરમાવ્યું કે,

“અજિત અજિત શુભ ધામ”

જે તેં હત્યારે તેણે હું હત્યારે,

પુરુષ કિરુયું મુજ નામ

નાથ ! મોક્ષના માર્ગે આલીને આપે મોક્ષનું અનંત સુખ પ્રાપ્ત કરી લીધું. એકાંતિક આત્યંતિક શાશ્વત જેવું અંપૂર્ણ સુખ અજિતનાથ ભગવાંતે પ્રાપ્ત કર્યું. તેવું સુખ પ્રાપ્ત કરવાની પ્રત્યેક મુમુક્ષુ ભાવના રાખે પણ તેવું સુખ આઠ કર્મો અને અંદરના રાગ દ્વેષાદિ શત્રુઓને હત્યા સિવાય પ્રાપ્ત કરી શકાતું નથી થોંગીરાજ આનંદધનહર ફરમાવે છે કે નાથ ! આપે જે જે અંદરના અધ્યંતર રાગદ્વેષાદિ અને કામ ક્રોધાદિ

આપણે ઉપર લખી આવ્યા, વળી પણ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના તેવીસમાં અધ્યાયમાં ફરમાવ્યું છે કે,

एगप्पा अजिए सुत्त कपाया इन्द्रियाणीय ।

તેજિણિત્તુ જહાનાયં, વિહરામિ અહંમુણી ॥

નહીં છતાંએલો એવો પોતાનો આત્માજ પોતા શત્રુ છે તેના કારણે આર કપાય અને પાંચ ઇન્દ્રિય પણ શત્રુત્વનું કામ કરે છે તે બંધાને છતી લેનાર મો માર્ગમાં સમાંધિ પૂર્વક વિચરણ કરી શકે છે.

“જે તે છત્યારે તેણે હું છતીયો રે” — આનંદધનજીએ સ્તવનમાં મૂકેલી આ ગાથાનો ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રની ઉપરોક્ત ગાથા સાથે ઘણું મળતો આવે છે. જ્યાં આત્મા પોતે નિરંકુશ બને હોય ત્યાં ઇન્દ્રિયો અને કપાયો પર આત્માનો કયાંથી રહેવાનો છે. એટલે તો યોગશાસ્ત્રમાં પૃઠ ચંદ્રાચાર્યજીએ ફરમાવ્યું છે કે,

अयमात्मैव संसारः कपायेन्द्रियनिर्जितः ।

તમેવ તદ્વિજેતારં, મૌક્ષમાહુર્મનીપિણઃ ॥

આ આત્મા એજ સંસાર છે અને આત્મા મોક્ષ છે શિષ્યને શંકા થાય છે કે આ કઈ રીતે ઘટી પ્રત્યક્ષરમાં ગરુ ભગવંત ફરમાવે છે કે કપાય અને ।

અને

1. The first part of the paper is devoted to a general
 discussion of the problem of the existence of
 solutions of the system of equations

$$\begin{aligned} & \frac{dx}{dt} = f(x, y, z), \\ & \frac{dy}{dt} = g(x, y, z), \\ & \frac{dz}{dt} = h(x, y, z), \end{aligned}$$
 where f, g, h are continuous functions of x, y, z and
 satisfy certain conditions. It is shown that under
 these conditions the system has a unique solution
 passing through any point (x_0, y_0, z_0) at any
 time t_0 .

2. In the second part, the author considers the
 problem of the stability of the solutions of the
 system. It is shown that if the functions f, g, h
 satisfy certain conditions, then the solutions of the
 system are stable with respect to the initial
 conditions.

3. The third part of the paper is devoted to the
 problem of the periodicity of the solutions of the
 system. It is shown that if the functions f, g, h
 satisfy certain conditions, then the system has
 periodic solutions.

4. Finally, the author discusses the problem of the
 bifurcation of the solutions of the system. It is
 shown that if the functions f, g, h satisfy certain
 conditions, then the system has bifurcating
 solutions.

—જે નયણથી (ચક્ષુથી) માર્ગ જોવાનો છે તે દિવ્ય વિચાર જ્ઞાન ચક્ષુ વડેજ જોઈ શકાય છે.

આગમચક્ષુ, ચર્મચક્ષુ, અવધિચક્ષુ અને દિવ્યચક્ષુ ચાર પ્રકાર ચક્ષુના કહ્યા છે લગલગ એકાદ પ્રકાર વાય બાકીના બધા પ્રકારો આ સ્તવનમાં આનંદધનજી ઘટાવ્યા છે. પ્રવચન સાર ગ્રંથમાં દિગંજર સંપ્રદાયના જ્ઞાન આચાર્ય કુંદકુંદાચાર્યજી આ ચાર પ્રકાર અંગે માવે છે,

આગમચક્ષુ સાહ, ઇન્દ્રિયચક્ષુણિ સર્વભૂદાણિ ।

દેવાય ઓહિચક્ષુ, સિદ્ધાપુણ સર્વદોચક્ષુ ॥

ચક્ષુના ચાર પ્રકાર

સાધુ પુરુષોને આગમ ચક્ષુવાળા કહ્યા છે. સર્વ ભણી માત્રને ચર્મ ચક્ષુવાળા કહ્યા છે દેવો અવધિ ચક્ષુ વાળા હોય છે અને સિદ્ધ લગવંતો દિવ્ય ચક્ષુવાળા હોય છેવલજ્ઞાન રૂપી દિવ્ય નયણતો આ કાળે છે નહીં આ સ્તવનની પાંચમી ગાથામાં પૂઠ આનંદધનજી શ્રમભાવસે આ કાળે દિવ્ય ચક્ષુનો વિરહ પડ્યો છે છતાં સદ્ વિચાર અને સતસંગના યોગે અંદરના વિવેકરૂપી જીજ્ઞાસુ જીતે તે પંજી આંશિક દિવ્ય ચક્ષુ કહી શકાય, વા નયણવડે માર્ગનું અવલોકન કરવું તેજ દિવ્ય ચક્ષુ કહી શકાય એકલા પ્રહારના આમડાના ચક્ષુથી

હાલતમાં હોય છતાં બહારના અન્ય તિથિષ્ટો તેનો પરા-
ભવ કરી શકતા નથી પણ અંદરના મતભેદરૂપી કિડાઓ
તેને ફેાલી ખાય છે.

મહાપુરુષો વરુએના મતભેદોથી સામાન્ય મનુષ્યોની
મતિ મૂંઝાઈ જાય છે તેઓ એટલા બધા જ્ઞાનના માર્ગમાં
ઉંડા ઉતરેલા હોતા નથી. એટલે પછી મનમાં લોભ
વિલોભ થયાજ કરે એટલા માટે તેવાઓના મનમાં મહા
પુરુષોએ પણ બુદ્ધિ ભેદ નહીં ઉત્પન્ન કરવો જોઈએ.
અને જ્ઞાની પુરુષોએ પરસ્પર સમ્યગ્ વિચારણા કરીને
જ્ઞાતોના પાઠોની નિઃખાલસપણે આપણે કરીને એક વાતને
ખીંતે ખાંધી દેવી જોઈએ. જેથી આરાધનાના માર્ગમાં
એ નિઃખંડ જની જાય. રાગદ્વેષ અને કપાલો વધે એ
માર્ગે જમે તેનો આશ હોય તો પણ તે સમ્યગ્ માર્ગ
નહીં. આખર તો ઉપશમ એજ સમથ પ્રવચનનો સાધ
કે અને એટલા માટે ઉપશમે તેનેજ બગવાને આરાધન
કરી છે અને જમે તેનું દુષ્કર તપ કરવા છતાં એ
અવસ્થાને ઉપશમાને નહીં તો બગવાને આરાધના નથી
કરી બલકે વિરાધના કરી છે. આટલી વ્યાખ્યામાં માર્ગને
જાણ છે અને આ વ્યાખ્યા બારણા મુઝમાં પૂરું બઢવા
જોઈએ છે.

ઉપશાંતનેજ ગુણ પ્રાપ્તી

ભગવાન ઉમાસ્વામિએ પણ પ્રથમરતિ સૂત્રમાં આજ વાતની ગુપ્તિમાં અલોકિત વ્યાખ્યા કરી છે.

સમ્યગ્દૃષ્ટિર્જ્ઞાની પ્યાનતપોવ્રતયુનોઽપ્યનુપશાંત ।

તં ભક્તે ન ગુર્જયં પ્રથમગુણસુવાશ્ચિતો ભક્તે ॥

બલે સમ્યગ્ દષ્ટિ હોય, મહાજ્ઞાની અને ધ્યાની હોવાની સાથે તપોજળથી સુદ્ધ હોય છતાં તેવો જ્ઞાની ધ્યાની અને તપસ્વી બે અનુપશાંત હોય તો તે ગુણને જો જ્ઞાની ધ્યાની અને તપસ્વી પામી શકતો નથી જે ગુણને ઉપશાંત પામી શકે છે. કારણ કે ઉપશમ ભાવમાં આવેલા હૃદયમાંજ સમ્યક્ત્વાદિ ગુણો પ્રગટે છે અને કપા-યના ઉદયથી હૃદય જેવો ઉપશમ ભાવથી વ્યુત થઈ અનુપશાંત બને છે ત્યાં પ્રગટેલા ગુણો પણ આલ્યા બન્ય છે. વેરાગ્ય અને ઉપશમ એ તો જિન શાસનનાં પાયામાં પુરાએલી ચીજ છે. અર્થાત સમગ્ર જિન શાસનનો આર છે. તેમ કહીએ તો પણ ચાલે હવે આપણામાં જે જે મતભેદો ઉભા થયા છે તેના કારણે શ્રી સંઘમાં ઉપશમાદિ ગુણોની વૃદ્ધિ થઈ છે કે પછી ઉલ્ટા રાગ દ્વેષ વધ્યા છે તેનો વિચાર સુજ્ઞાનો સ્વયમેવ કરી લે ! રાગદ્વેષ વેરભ્રે-મનમાં રાખીને ગમે તેટલી અને ગમે તે રીતે આરાધના કરે તે આરાધના નહીં પણ વિરાધનાજ કહેવાશે.

અંધો અંધ પુલાય એ કહીને બર ૨૬૨૫

પૂં જ્ઞાનદાનજીને સમગ્ર જગજન આપેલા પ
પદેલાને જે તે સમયમાં પણ મન મનાંતરે મળી ર
કોટીએ જ્ઞાનદાનજીને લખણ પડ્યાં કે,

“પુરુષ પરંપર અનુભવ કંતવના કે
અંધો અંધ પુલાય”

પુરુષ પરંપરાની રીતે માર્ગનો વિચાર કરવ
આવે તો પણ માર્ગનો નિર્ધાર થઈ શકતો નથી. “અં
અંધ પુલાય” યાને એક અંધની પછવાડે એકો અં
આદ્યા જતા હોય તેમાં ક્યાંથી માર્ગ લાથમાં
એક દેખતો હોય અને તેની પાછળ એક હજાર
મનુષ્યો આલતા હોય તો જરૂર પાર ઉતરી જાય
એક અંધની પાછળ હજારો અંધ આદ્યા જતા
તો ક્યાંથી પાર ઉતરવાના! દેખનારોજ દોરનારો
વાય જ્યારે અંધ તો ઉંડી ખીણમાં અથવા કોઈ
ફેપમાં પાડનારો કહેવાય જો કે આપણી જૈન શ
પુરુષ પરંપરા ઘણી મહાન છે જે પરંપરામાં
જેવા મહા પુરુષો ગણધર જેવા મહાપુરુષો થયા
પરા શું સામાન્ય પરંપરા કહેવાય ત્યારબાદ તેજ
પરપોની પરંપરામાં પૂં ભદ્રબાહુ સ્વામિ સ્થૂલભ

શ્રમાશ્રમણ હરિભદ્રાચાર્યજી કલિકાલ સર્વજ્ઞ હેમચંદ્રા-
ચાર્યજી જગચંદ્ર સૂરી મુનિસુંદર સૂરી હીરસૂરી જેવા
મહા પુરુષો થયા એ કેવી મહાન પરંપરા કહેવાય એ
તો મહાન દિવ્ય જ્ઞાની જેવા મહા પુરુષો હતા તો પછી
આંધળાની પછવાડે આંધળા ચાલ્યા જાય તેવી અંધ પરં-
પરા તેને કેમ કહી શકાય ? પૂઠ આનંદ ધનજીએ “ અંધો
અંધ પુલાય ” એવા શબ્દોનો પ્રયોગ કેમ કર્યો ? શું
આનંદધનજીને ઉપદેશીત મહા પુરુષોની પરંપરામાં શ્રદ્ધા
ન હતી ! તેનું સમાધાન એ રીતે સમજવાનું કે એ બધા
મહા પુરુષોમાં આનંદધનજીને સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા હતી પરંતુ
એમના સમયમાં જે અમુક વર્ષોથી પરંપરા ચાલતી હતી
અને તેમાં સ્વમતાથહી જે પુરુષો થયા હતા અને તેમના
સમયે તેવા જે મતાથહી અમુક પુરુષો હતા તેમને ઉદ્ધે-
સીને આનંદધનજીએ સ્તવનની ત્રીજી ગાથામાં આ રીતનો
ઉલ્લેખ કર્યો છે જેમ અત્યારના વાતાવરણનો આપણે પણ
વિવેચનમાં થોડો ઉડતો ઉલ્લેખ કરી ગયા તે રીતે લગલગ
સમજવાનું છે.

તો ધરતી પર પગ પણ ન મૂકી શકાય

આગળ લખે છે કે

“ વસ્તુ વિચારે નો આગમે કરી રે,

ચરણ ધરણ નહીં ધાય !

તેમણે આગળે આગમ શક્તિ પ્રકાર જતાવી ગયા

તે પ્રકારને લક્ષમાં રાખીને લખે છે કે આગમની રીતે ભે
 માર્ગની વિચારણા કરવામાં આવે તો ધરતી પર પગ પણ
 મૂકી શકાય તેવું નથી-શ્રી આચારાંગ અને દશવૈકલિક
 વિગેરે આગમ સૂત્રોમાં જે સાધુપણનો આચાર જતાવવામાં
 આવ્યો છે તે મુજબ આ કાળમાં કોણ વર્તી શકે તેમ છે.
 દશવૈકલિકમાં લખ્યું છે કે યમ મત્તંચ મોયજ્ઞ સાધુઓએ
 દિવસમાં એક વખતજ લોજન કરવું જોઈએ આ કાળમાં
 તો સવારે નવકારશી જપોરના આહાર પાણી અને સાંજના
 ગોચરી આમ ત્રણ વાર ગોચરી વપરાય છે ત્યાં દશવૈકલિક
 લિકના વિધાન મુજબ વર્તવાનું મોટેલાગે રહ્યું છે ક્યાં!
 તેમજ વસ્ત્રો માટે પણ શ્રી આચારાંગ સૂત્રમાં આવે છે કે
 નોઘોદ્જ્ઞા નોરણ્જ્ઞા વસ્ત્રો ધોવા નહીં અને રંગવા પણ
 નહીં જોકે આ વિભૂષાની-દાદિએ નિષેધ કરાએલું છે.
 ખાકી તો વસ્ત્રો બહુ મેલા થઈ ગયા હોય વસ્ત્રો પર ગંદગી
 ખાકી ગઈ હોય તો એવી સ્થિતિમાં શુદ્ધિ માટે વસ્ત્રો ધોવા
 પણ પડે છતાં વિધાનો ઘણા કડક કરાએલા છે અત્યારે
 તો આઠ દશ દિવસે અથવા મહિને પન્દર દિવસે વસ્ત્રોની
 શુદ્ધિ માટે કાપ કાઢવો પડે છે. સાધુઓને ઉતરવા માટે
 સ્મશાન શૂન્યગૃહ વૃક્ષ મૂળ વિગેરે સ્થાનો ઉત્તરાધ્યયનમાં
 લખાએલા છે તેનું પણ પાલન કરવા જોઈએ આજે મનો-
 બળ ક્યાં છે માટે લખે છે કે નાથ ! આગમની રીતે વસ્ત્ર
 સ્વરૂપની અને સાધ્વાચારની વિચારણા કરવા જઈએ તો
 આપે જતાવેલા માર્ગમાં પગ મૂકવાનું પણ મારું સામર્થ્ય

નથી મોક્ષમાર્ગમાં આગળ વધવામાં મુમુક્ષુને જે જે મુશ્કેલીઓ જણાય છે તે તે ઉત્તરોત્તર જણાવે જાય છે.

તર્ક વિચારે રે વાદ પરંપરા રે

પાર ન પહોંચે હોય,

અભિમત વસ્તુ રે વસ્તુ ગતે કહે રે,

તે વિરલા જગજ્ઞેય...પંથડા નિહાળું રે

તર્કવાદની રીતે જો માર્ગને સમજવાનો પ્રયાસ કરવા જઈએ તો તેમાંથી મોટી વાદવિવાદની પરંપરા ઉભી થાય છે અને વાદ વિવાદનો પાર કેમે પામી શકાતું નથી એ તો એકમાંથી બીજાને તર્ક અને બીજામાંથી ત્રીજાને તર્ક એ રીતે પરંપરા ચાલ્યા જ કરે—અથવા તર્ક વડે એક શંકાનું સમાધાન કરીએ ત્યાં બીજી અનેક શંકાઓ ઉભી થતી જાય પછી તો તેનો ક્યાંય છેડો જ ન આવે પૂઠ ઉપાધ્યાયજી યથોવિજયજી જેવા મહા પુરુષે પણ ફરમાવ્યું છે કે

વાદાંશ્ચ પ્રતિવાદાંશ્ચ, વદન્તોઽનિશ્ચિતાંસ્તથા ॥

તત્વાન્તં નૈવ ગચ્છન્તિ તિલ્પીલકવદગતી ॥

ઉપર આપણે લખી આવ્યા તેમ વાદ કે વિવાદ કરે ધોંચીના જાગૃદની જેમ કોઈ તત્વનો પાર પામી શકતા નથી તેમાંએ સુતર્ક હોય તો હીક પણ કુતર્કનો કોઈ પાર જ નથી માટે તર્કના આધારે વિચારવાથી પણ માર્ગનો નિર્ણય થઈ શકતો નથી.

અભિમત વસ્તુ રે વસ્તુ ગતે કહે

તે વિરલા જગ જ્ઞેય,

પંચ મહાવ્રત દયા આદિના પરિણામ ને શ્રુત
લાવ છે તે શ્રુતભાવથી બંધ થાય છે. માટે
તે બધા કર્મ લાવ છે. તેનાથી અબંધપણનો શુભ
આય એમ માનવું તે કય વિંસા છે સત્તેના અનાદર
છે-લેઈલો. એકાંતવાદીઓની પ્રરુપણા ? ત્યારે એમને જ
માન્ય પુરુષ કુંઠકુંઠાચાર્યજી પ્રવચન સારમાં પંચ મહા-
વ્રતાદિને મુનિપણના મૂળ શુભ તરીકે પ્રરુપે છે-પ્રવચન
સારની ૨૦૮મી ગાથામાં લખે છે કે

વ્રતસમિદિન્દિયરોષો લોચાવસયમચેલ મળ્દાળં !

વ્રત સમિતિ ઇન્દ્રિય રોષ લોચ આવશ્યક વિગેરે
મુનિપણના ૨૮ મૂળ શુભો કહ્યા છે એટલા માટે મહા-
વ્રતાદિને વિધારીભાવ તરીકે પ્રરુપી શકાય નહીં. ચારિત્ર
મોહનીયના દાથોપશમથી જે પંચ મહાવ્રતાદિના લાવોની
પ્રાપ્તી થાય છે તે તે દાથોપશમીક લાવ કહેવાય તેને
વિધારીભાવ કેમ કહી શકાય. દયા અનુકંપાના લાવો પણ
દાથોપશમીક લાવો છે. હાથીના ભવમાં મેઘકુમારના હવે
અનુકંપાના ભાવથીજ સંસાર સિમિત કરી નાંખ્યાનો
સ્પષ્ટ ઉદ્દેશ જ્ઞાતા સૂત્રમાં છે દયા અનુકંપા અને મહા-
વ્રતાદિના શ્રુત લાવોને વિધારભાવ અથવા કર્મભાવ કહેવા
એતો પોતાના ઘોરાતિઘોર અજ્ઞાનનું પ્રદર્શન કરવા જેવું
છે-અમૃતચંદ્રાચાર્યજી પ્રવચન સારની ટીકામાં પંચાચાર
અંગે લખે છે કે “કાળ વિનયે ઉપધાન બહુમાનાદિથી

સંપન્ન હે જ્ઞાનચાર શુદ્ધ આત્માને। તું નથી એમ નિશ્ચ-
યથી હું જાણું છું”

તથાપિ ત્વાં તાવદાસીદામિ યાવત્ત્વત્ પ્રસાદાત્ શુદ્ધમાત્માનમુપરમો
તો પણ ત્યાં સુધી તને અંગીકાર કરું છું જ્યાં
સુધી તારા પ્રાસાદથી શુદ્ધ આત્માને ઉપલબ્ધ કરું? આજ
રીતે દર્શનાદિ આચાર અંગે પણ લાભ્યું છે નિશ્ચયની
પ્રાપ્તિ ન થાય ત્યાં સુધી પંચાચાર રૂપ વ્યવહારને અતુ-
સરવાનું સાફ સાફ શબ્દોમાં લખે છે-નિશ્ચયની પ્રાપ્તિ
થયા પછી તો સદ્ વ્યવહાર એની મેળે છુટી જાય છે.
સાધનની સિદ્ધિ થયે સાધનની જરૂર રહેતી નથી એમાં
કોઈના પણ જે મત છે જ ક્યાં? આ જાણના નિષ્કર્ષ
એટલો જ છે કે

“જ્ઞાન દશા પામ્યો નહીં
સાધન દશા ન કાંઈ
પામી તેના સંગ જે
તે બૃદ્ધ ભવ માંહી”

નિશ્ચયની દૃષ્ટિએ શુદ્ધાત્મ સ્વરૂપને પામ્યો ન હોય
અને સાધન દશાનો ત્યાગ કરી બેઠો હોય તેવાનો જે
કોઈ સંગ કરે તે વાવ સમુદ્રમાંજ ફળી મરે! માટે પૂર
અનંતસતતરૂપે જે લાભ્યું છે,

“અતિમન વસ્તુ જે વસ્તુ મને કાંઈ
તે વિરહા જગ જેવ.
તે વિરહદુઃખ યથા તથ્ય છે,”

ચૌદ પૂર્વધરોમાં પણ ક્ષયોપશમની તરતમતા

વસ્તુ વિચારે રે દિવ્ય નયણુ તણા રે
વિરહ પડ્યો નિરધાર,
તરતમ જોગે રે તરતમ વાસના રે,
વાસિત બોધ આધાર.....પંથડા...પ

દિવ્ય નયણથી વસ્તુ સ્વરૂપની વિચારણા કરવામાં
મોટામાં મોટી મુશ્કેલી એ છે કે આ કાળમાં કેવલ જ્ઞાન
રૂપી દિવ્ય નયણનો વિરહ પડ્યો છે. તેવા અતિશયવંત
જ્ઞાની ભગવંતોનો આ કાળમાં વિરહ વર્તે છે એટલે વસ્તુ
સ્વરૂપની વિચારણા કરવામાં તેવા દિવ્યજ્ઞાની મહાપુરુ-
ષોની આ પંચમકાળમાં મદદ મળી શકે તેમ નથી એટલેકે
તેવા દિવ્યજ્ઞાની અને દિવ્ય નયણનો “વિરહ પડ્યો
નિરધાર યાને નિશ્ચિતપણે વિરહ પડેલો છે તો પછી આ
ધોર અંધકારમાં એ કોઈ એકાદ પ્રકાશનું કિરણ છે કે
નહીં ! કે પછી આશાજ છોડી દેવાની ! પ્રત્યુત્તરમાં કહે
છે બિલકુલ નિરાશા લાવવાની જરૂર નથી.

“તરતમ જોગે રે તરતમ વાસનારે”

તરતમ યાને ઓછો વધતો જ્ઞાનનો જે ક્ષયોપશમ
છે તેજ “વાસિત બોધ આધાર” યાને સમ્યગ્ જ્ઞાનની
પ્રાપ્તિનો મુખ્ય આધાર છે. એટલે કે બધાનો ક્ષયોપશમ
સરખો હોતો નથી ચૌદ પૂર્વધર જેવા મહા પુરુષો કે
પ્ર.

મતિજ્ઞાનના ધારણા નામના ભેદના અવિચ્યુતિ
વાસના અને સ્મૃતિ આ ત્રણ પ્રકારે જતાવવામાં આવ્યા
છે તેમાં પૂર્વ જ્ઞાનદંધનજીએ વાસના શબ્દનો પ્રયોગ
કર્યો છે. વાસના શબ્દનો અર્થ આ રીતે કરી શકાય કે
મતિજ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમથી ઉત્પન્ન થએલો
સંસ્કાર તેનું નામ વાસના! ચાલુ પડતા કાળમાં જે કોઈ
મહાપુરુષોનો સર્વોત્કૃષ્ટ બોધ હોય અને શુદ્ધ આસ્તિ
હોય તેવા પુરુષોનો બોધ માર્ગની પ્રાપ્તિમાં આધારરૂપ

જને છે. તેવા ગીતાર્થ મહાપુરુષોનો આલંબન લઈને ચાલુ પડતા કાળમાં પણ માર્ગની શોધ ચલાવવા પૂર્વક માર્ગની આરાધના કરી શકાય છે.

છેલ્લી ગાથામાં યોગીરાજ આનંદધનજી ફરમાવે છે કે,

કાલ લખિલઈ પંથ નિહાળશું રે,

એ આશા અવલંબ.

એ જન જીવે રે તે જનજી જાણજો રે,

આનંદધન મત અંબ...પંથડા નિહાળુ રે...૬

આ વિષમ કાળમાં માર્ગ પ્રાપ્તિની અતિ દુર્લભતા દર્શાવ્યા પછી છેલ્લી ગાથામાં લખે છે કે કાળ લખિ ની પ્રાપ્તિ થએ અવશ્ય લગવાને પ્રવર્તવેલા મોક્ષ માર્ગને ચથાસ્થિત સ્વરૂપે નિહાળશું ! અને એજ આશાના અવલંબને આ સેવક અત્યારે તો કાળ નિર્ગમન કરી રહ્યો છે “એ જન જીવે રે તે જનજી જાણજો રે આનંદધન મત અંબ”

હૈ ! જિનેશ્વર પ્રભુ એજ આશાના અવલંબને આ સેવક કાળ નિર્ગમન કરી રહ્યો છે. એટલુંજ નહીં પણ એજ આશાના અવલંબને સેવક અત્યારે ચાલુ વર્તમાનમાં જીવી રહ્યો છે. આનંદધન સ્વરૂપ આત્માને આંખવાનો અથવા પામવાનો આજ સમયગ્ વિચાર છે.

લખિનાં પાંચ પ્રકાર છે. કરણલખિ, ઉપશમ લખિ, ક્ષાયિકલખિ, લાવલખિ તેમ કાળલખિ. આ લખિનાં પાંચ પ્રકાર શાસ્ત્રોમાં ખતાવવામાં આવ્યા

બીજું શું કહેવાય. છઠ્ઠા આરાનો કાળ માર્ગની પ્રાપ્તી માટે જિલકુલ પ્રતિકૂળ કહેવાય. પાંચમા આરાનો કાળ ધર્મ સામગ્રીની દૃષ્ટિએ જિલકુલ પ્રતિકૂળ ન કહી શકાય માટે પરમાર્થને ઇચ્છતા હોઈએ તો સત્યના માર્ગે પુરુષાર્થ કરવો જોઈએ. લવિતવ્યતા અથવા કાળ લબ્ધિને આગળ કરીને તદ્દન પુરુષાર્થ હીન નહીં બનવું જોઈએ.

કરણ લબ્ધિના આલંબને આ કાળમાં પણ રાગ-ક્ષેષની ગાંઠને લેદીને સમ્યક્ત્વને પામી શકાય છે. આત્માના પરિણામ તેને કરણ કહેવાય. યથા પ્રવૃત્તિ કરણ અપૂર્વ કરણ અનીવૃત્તિકરણ. આ કરણના પ્રકાર છે. અપૂર્વ કરણના ચોગે ગ્રંથીનો લેદ કરી શકાય છે. કેવલ જ્ઞાન અથવા મોક્ષની પ્રાપ્તી આ કાળે નથી ! સમ્યગ્ દર્શનાદિ તો આ કાળમાં પણ પામી શકાય છે માટે માર્ગની પ્રાપ્તી માટે મનમાં જિલકુલ નિરાશા લાવવાની જરૂર નથી. પુરુષાર્થની પ્રક્રિયા ચાલુ રાખીને જોટલું શક્ય હોય તેટલું આ કાળમાં પણ સાધી લેવાનું છે.

આત્માના એવા શુભ પરિણામ હોય કે મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિઓને અંતમુહુર્તના કાળ પર્યંત એવી દબાવી રાખે કે તેટલા કાળ પર્યંત કોઈ પણ પ્રકૃતિ ઉદયમાં ન આવી શકે એ ઉપશમ લબ્ધિ કહેવાય. અને મિથ્યાત્વ કષાયોદિ તે તે મોહનીયની પ્રકૃતિઓને ખપાવી.

શ્રી સંભવનાથ ભગવાનના સ્તવન પરનું વિવેચન

માર્ગની શોધમાં નિકળેલા મુમુક્ષુને
માર્ગની પ્રાપ્તિ ક્યારે !

સંભવ દેવ તે ધુર સેવો સવે રે
લહી પ્રભુ સેવન ભેદ
સેવન કારણ પહેલી ભૂમિકા રે
અભય અદ્વેષ અખેદ

સંભવ દેવ તે ધુરસેવો સવે રે...૧

હે ભવ્યો ! સંસાર સમુદ્રથી નિસ્તારને ઇચ્છતા હો તો
સવારે ઉઠીને સૌથી પ્રથમ દેવાધિદેવ સંભવનાથ પ્રભુની
સેવા કરો ! પરમાત્માની સેવા વિધિ વિધાન પૂર્વક થાય
એ માટે સેવાના ભેદ પ્રલેદાદિને સાંગોપાંગપણે જાણી
લો એટલુંજ નહીં પણ સેવા સાંગોપાંગપણે કરવી હોય
તો પ્રથમ તેની ભૂમિકા તૈયાર કરો ! અભય અદ્વેષ અને
અખેદ આજ સેવાની પ્રથમ ભૂમિકા છે.

દ્રવ્ય પૂજા અને ભાવપૂજા

સેવાના ભેદ પ્રલેદાદિનું જ્ઞાન ન હોય અને ભૂમિકા
તૈયાર ન હોય ત્યાં સુધી સેવા કરવામાં જે અંતરમાં

ગૃહસ્થો સવારના જિન મંદિરમાં ઘરે પરમાત્માના દર્શન
 વંદન પૂજન કર્યા પહેલાં મોઢામાં પાણી લેતા નહીં જ્યારે
 આજના યુગમાં ઉઠાવે તો દેવ દર્શનને બદલે સૌથી
 પહેલાં દેવી દર્શન ! દેવી દર્શન એટલે જા દેવીના દર્શન !
 ફેટલાક તો વળી Bed rec બેઠ. ટી પીતા ઘરે જયા એટલે
 જા પીધા પહેલાં પધારીમાંથી ઉભાજ ન થાય હવે વિચારો
 હવનમાં ફેટલો પ્રમાદ વધ્યો ! વ્યસન માત્ર પ્રમાદ કહે-
 વાય આજે મનુષ્યો વ્યસનને લીધે પ્રમાદી એવા ઘરે
 જયા કે ત્રણ પચ્ચદ્ધાણુદિમાં વીર્યોદ્ધાસ ઘણો જાણો
 ઘરે ગયો-વ્યસન એતો હવનમાં મોઢામાં મોટી શુભાભી
 કહેવાય વ્યસનને લીધે ત્રણમાં મોટી અંતરાય ઉભી થાય
 આ બાનુ જા દેવીએ કાળો ફેર મચાવ્યો તો બીજી
 બાનુએ ધુમ્રપાને દાટવાળી નાંખ્યો તો વળી સિનેમા
 એતો મર્યાનાથ કાદી નાંખ્યું સિનેમાએ સંસ્કૃતિના જાણે
 મૂળ હવ મચાવી નાંખ્યા ! તારક પ્રેક્ષણ એ ગદ્યા અનર્થ
 દંડના પ્રકાર કહેવાય તેમાં સિનેમા તો વળી મહા અન-
 ર્થદંડ ! વિના કારણ જેમાં આત્મા દંડાય તેજ અનર્થદંડ
 કહેવાય, અન્ય પાપ ધ્યાનક સેવવાથી એક પોતાનો
 આત્મા બગડે જ્યારે સિનેમાના પાપથી સારી દુનિયા
 બગડી રહી છે. સિનેમા જોવાથી સામુદાયિક કર્મનો બંધ
 પડે છે અને તે કર્મ ઉદ્યમાં આવતા હજારો મનુષ્યોને
 એકીસાથે બોગવડું પડે છે જેમ ક્યાંય હોનારત થાય
 એકમીડેન્ટ થાય એટલે સેક્ટો મનુષ્યો એકી સાથે મૃત્યુના

નદી ૪ માટે બામધાના પાણી વધુ
 બનાવેલા. મનુષ્યને મનુષ્યથી બધા વાળે તે કદીક
 મનુષ્યને જાનવસાદિ કેનાથી બધા વાળે તે પરકીક
 મારો મન વેળા નુટાઈ જશે. એવો બધા મનમાં
 તે આદાન બધા, અથવા મનના બધા મનમાં રહ્યા કરે
 કના કોઈ આધન છે નહીં મારી આજીવિકા કેમ
 એ તેવો બધા મનમાં રહે. મનુષ્ય અંગેના બધા રહ્યા
 તેમજ અકસ્માતના બધા મનમાં રહે ધરતીકંપ વિધત-
 ન અચાનક પાણીનું પુર આવી જતાં જે બધો ઉભા
 તે અકસ્માત બધા દેખાય. આ બધાના સાત પ્રકાર
 બધામાં લખાએલા છે.

બધા સંજ્ઞા અતિ બધાંકર વસ્તુ છે બધા સંજ્ઞાને
 બધા માનવીના મન પરિણામ એટલા બધા અંશજ બની
 થ કે માનવી સામાન્ય વ્યવહારમાં પણ ઉભો ન રહી

શકે. તો પછી મોક્ષ માર્ગનાં લોકોત્તર વ્યવહારમાં તો ક્યાંથી ઉભો રહી શકે. અભય મનની સ્વસ્થતામાં મુખ્ય કારણભૂત છે અને મનની સ્વસ્થતા સાધનાના માર્ગમાં મુખ્ય કારણભૂત છે મનની અસ્વસ્થતા આકુળતાને જન્મ આપનારી છે. જ્યારે મનની સ્વસ્થતા અનાકુળતાને અને સમાધિને જન્મ આપનારી છે પોતાના આત્માનું અવિનાશી અને અજરામર સ્વરૂપ વિચારનારા મનુષ્યો મૃત્યુના લયને પણ ઉદ્ધાંધી જાય છે. આત્માના સ્વરૂપને જાણનારા મનુષ્યો શોક મૃત્યુ અને લય આ ત્રણેને પાર કરી જાય છે. મરણાંત ઉપસર્ગના પ્રસંગે પણ મહાપુરુષો લયભીત બન્યા નથી. અને તેવા ઉપસર્ગાદિના પ્રસંગે પણ પોતાના સ્વરૂપની લાવના એવી કરી કે એ મરણાંત ઉપસર્ગ કરનાર લલે શરીરનું નાશ કરી શકે પણ આત્મા તો અજ અવિનાશી છે તેનો નાશ કરવાને કોઈ સમર્થ નથી! આત્માના સ્વરૂપની લાવના કરતાં કરતાં મરણાંત ઉપસર્ગના પ્રસંગે પણ મહાપુરુષો અંતગઢ દેવલી થઈને મોક્ષે સિધાવી ગયા! આત્મ સ્વરૂપની પ્રતિતિ વિના જીવનમાં સાચી નિર્લિંગતા આવે નહીં.

શરીરથી લિન્ન આત્માનું જેમને લેદ્દજ્ઞાન થએલું હોય છે તેવા પુરુષો રાત્રીનાં સમયે સ્મશાન જેવા નિર્જન પ્રદેશમાં કાચોત્સર્ગ ધ્યાનમાં રહ્યા હોય છતાં લય ભીત બનતા નથી અને લેદ્દજ્ઞાનથી બ્રહ્મ બનેલાં મનુષ્યો રાત્રીના સમયે પોતાના ઘરમાં રહ્યા હોય છતાં નિર્લય.

રાખીએ તો પણ તેમાંથી કશો સાર હાથમાં આવવાનો નથી ઉઠી મહેનત માથે પડવાની.

પ્રતિક્રિયાદિ ક્રિયા કરતા પણ જીવ કેટલીક વાર જોવો થાકી જાય છે કે જાણે વેઠ ઉતારવાની જેમ ક્રિયા કરતો હોય છે પ્રતિક્રિયાની ક્રિયામાં જ્યાં ઉભા થવું જોઈએ ત્યાં ન ઉભો થાય ન સરખા ખમાસમણા દે. વાંદળા લેવાના સમયે ન સરખા આવર્ત વિધિ સાચવે—ગમ ક્રિયા કરવી જોઈએ જોટલે ગતાનુગતિક પણ કરે રાજે ! દિવાલને ટેકા મળતો હોય તો દિવાલને ટેકે જેસે પછી બલે ક્રિયા કરતા ઝોલા આવે—જે જે ક્રિયા કરતા હોઈ એ તેના આસન પણ ગતાવવામાં આવ્યા છે. ચૈત્યવંદન કરતાં હોઈએ ત્યારે કેવા આસને જેસવું કાયોત્સર્ગનું આસન કેવું લગાવવું આ રીતે પ્રત્યેક ક્રિયાના આસનો હોય છે તે તે પ્રકારે આસન લગાવીને ક્રિયા કરવામાં આવે તો તે ક્રિયામાં કંટાળો ન આવે અને ધર્મ પ્રવૃત્તિ કરતા થાકી પણ ન જવાય માટે અજેદ એ પણ સેવાની પ્રથમ ભૂમિકામાં અત્યંત ઉપયોગી સદ્ગુણ છે.

વસ્તુ સ્વરૂપના અજ્ઞાનને લીધે દોષોની ઉત્પત્તિ

અદ્વેષ વિષે તો ઘણું લખી ગયા યોગમાર્ગના જેટલાં અંગો છે તેમાં પહેલામાં પહેલું અંગ અદ્વેષ છે મનમાં દ્વેષ રાખીને અથવા કંઈ રાખીને કોઈ કાંઈ પણ સાધી શકે નહીં આ અદ્વેષના ગણને લીધે મોક્ષ માર્ગના જે

જે સાધન છે તેને જીવ વહેલામાં વહેલી તકે પામી શકે
પહેલી મિત્રા દૃષ્ટિમાં જીવ હજી અમ્યક્ત્વના પરિણામને,
પણ પામ્યો ન હોય છતાં મિત્રા દૃષ્ટિને પામેલા જીવમાં
પણ અદ્વેય અને અખેદાદિ ગુણો પ્રગટે છે તો પછી
આગળ આગળના ગુણકાણાની તો વાતજ શી કરવાની રહી ?
ખેદ જાય અને દ્વેષ આત્રણે દોષો જીવમાં વસ્તુ સ્વરૂપ
ના અભોધપણને લીધે ઉત્પન્ન થાય છે “ દ્વેષ અભોધ
લખાવ ” આ દોષો અભોધપણને અંગે છે એમ દ્વેષમાં
રાખવા જેવું છે—આ ત્રણે દોષો જાય અને અલય
અને અખેદ એ ગુણોની પ્રાપ્તિ થાય એટલે સેવાની
। સાંગો પાંચ પણ તૈયાર થઈ કહેવાય.

ધાર્મિક જીવનની ચાર ભૂમિકાઓ

જેમ આ સેવાની ભૂમિકા છે તેમ માનવતા, ધાર્મિક-
અધ્યાત્મિકતા, અને પૂર્ણતા, એ ધાર્મિક જીવનની
ભૂમિકાઓ છે, ધાર્મિક જીવનની શરુઆત માનવતાથી
ખીન્ન શબ્દોમાં જેને માર્ગાનુસારિતા કહેવામાં
છે નીતિ ન્યાય પાપભિરુતા સર્વત્ર નિંદાનો
યાગ માતા પિતાની સેવા દયાળુતા સૌજન્યતા ઇન્દ્રિય
મ પ્રમાણિકતા એ જ્યાં માનવતાના મહાન સદ્ગુણો
માનવી અવહારમાં પણ પ્રમાણિકતાથી ન વર્તે તો
તે ગમે તેટલી ધર્મ ક્રિયાઓ કરતો હોવા છતાં
પ્ર. ૭

અન્યથા જાણીએ તો આ માને એવી અબોધી દેવ
અર્થેનું અનુદયમાં જાણીએ નિર્ભય પૂર્વે દેવ સંયમ
અને સંયમના આધાર પર દેવ સંગ અર્થે દેવ-
સિંચા અનુદયમાં આપીએ નિર્ભય પૂર્વે અનુદયને
નિર્ભય કરવો આર કમાવનો જાણ કરવો મન દંડ, વગર
દંડ, કાચદંડ, એ વગર દંડ કહેવાય તેનાથી આત્માને
જોડી રીતે દંડનો નહીં એ વગરનો નિર્ભય કરવો આ
સત્તર બેઠે સંયમ કહેવાય પૂરું શુદ્ધ બગવંતો સત્ શાસ્ત્ર
સાધર્મિકનો સુયોગ આ બધા સંયમ માર્ગના નિર્મિતો
કહેવાય તે પ્રતિ દ્રઢ રાગ કેળવવો અને જેની દૃષ્ટિમાં
આખાઓ વિશ્વમાં આત્માથી કાંઈ પણ અધિક ઇષ્ટ ન
હોય જેની દૃષ્ટિમાં કિંમતી કોઈનીનૂર અને રત્નમણી કરતા
પણ આત્મા અધિક ઇષ્ટ હોય કારણ કે તે ગમે તેવા
કિંમતી હોય પણ અંતે જડ છે જ્યારે આત્મા ચેતન
છે ઝવેરી લોકો તેનું ગમે તેટલું મોલ કરે પણ ચેતન
લાલતો આણુમોલ છે માટે ઇષ્ટમાં ઇષ્ટ જેની દૃષ્ટિમાં
આત્મા હોય તેમને જીજ્ઞાસુ બુદ્ધિવાને અનુસાર મધ્યમ પ્રકાર
રના પાત્ર કહ્યા.

નહીં તૃણા હવ્યાતણી

મરણ યોગ નહીં હોલ

મહા પાત્ર તે માર્ગનાં

પરમ યોગ જિત લોલ

(શ્રીમદ્ રાજયંદ્ર)

વા છતાં અસંજીજેવા છે સુખ કે દુઃખ મનમાં લાવ
 નીં ચીજ નથી સુખમાં વૈરાગ્યભાવ ટકી રહે અને
 ખમાં સમાધિભાવ ટકી રહે એટલે અમંજવું માયું
 જીવન જીવવાની કળા હસ્તગત થઈ ગઈ. બ્રહ્મદત્ત
 પદવર્તિ જેવા વૈષયિક સુખોમાં આસક્ત બન્યા તો
 મૃત્યુને પામી ક્યાં ગયા તે વિચારી લેવાનું અને ધનના
 શાલિભદ્ર જેવા જે જે મહાપુરુષો વૈષયિક સુખોમાં વિર-
 ક્ત બન્યા તે ક્યાં ગયા તે પણ વિચારી લેવાનું અને
 જેઓ સંપૂર્ણ વીતરાગ બન્યા તેઓ ક્યાં પહોંચી ગયા
 તે પણ વિચારી લેવાનું જેટલા આસક્ત બન્યા તે નરકે
 ગયા વિરક્ત બન્યા તે દેવલોકે ગયા અને વીતરાગ બન્યા
 તે મોક્ષે ગયા. આટલા વિવેચનમાં તત્ત્વ જ્ઞાનની ઘણી
 વાતો સમાઈ ગઈ, ઉંચામાં ઉંચું તત્ત્વ જ્ઞાન પણ આનેજ
 કહેવામાં આવે છે. વિરતિનો માર્ગ જીવને મોક્ષે પહોં-
 ચાડનારો છે અને આશક્તિનો માર્ગ નરકે લઈ જનારો છે

જે રીતે સંતોતજે, મૂઢતાહીં લલચાય ।

નર સ્વાય કર ડારે, શ્વાનસ્વાદલેસાય ॥

સંતો જેનો ત્યાગ કરે અજ્ઞાની તેમાંજ રાગ પોં

જીવનમાં વૈરાગ્ય લાવને પોષતા પોષતા સંતો ।
 વૈભવાદિનો સ્વેચ્છાથી ત્યાગ કરે છે. જ્યારે મૂઢ
 અનખ્યો તેના તેજ પદાર્થોમાં લલચાઈ જતા હોય

મનુષ્યો જોઈને કરીને કેટલીકવાર ઉઠી કરી નાંખે છે. જ્યારે કે આંધ્રુનું જોડી નાંખે છે, જ્યારે તે વમન કરા-
 જેલા જોડવાડને કૃતરા કાગડા અત્યંત સ્વાદિષ્ટતા પૂર્વક
 આરોગી જાય છે. ગાય આજ રીતે ધનના શાલિભદ્ર
 જેવા અને સુગાદુકુમાર મેઘકુમાર જેવા મહાપુરુષોએ
 સંચારિદ્રમુખોનો અને ધન લેભવનો સમજ પૂર્વક સ્વે-
 ચ્છાથી ત્યાગ કર્યો હતો. આજે આવા પડતા કાળમાં
 પણ કેટલાય મહાપુરુષો કનક કમિનિ કુટુંબ કળીલાનો
 ધન લેભવનો તેને તુચ્છ સમજીને ત્યાગ કરી દે છે. જ્યારે
 મૂઢ મતિ મનુષ્યો તેમાંજ ઉત્કટ રાગને પોષતા હોય
 છે સંતોએ જેનું વમન કર્યું તેમાં રાગ પોષવું જોનાથી
 ઘેર અજ્ઞાન કર્યું હોઈ શકે? અંદરની દ્રષ્ટિ ખુલે અને
 દોષો ટળે ત્યારેજ વસ્તુ વસ્તુના સ્વરૂપે સમજાય છે અને
 તેમાં વળી સાધુ સમાગમનો યોગ મળી જાય ત્યારે
 ઇવને કેવા અપૂર્વ લાભનું કારણ બની જાય છે તે અંગે
 સર્વે સ્તવનની ચોથી ગાથામાં ફરમાવે છે.

“પરિચય પાતિક ઘાતક સાધુ શું રે
 અકુશળ અપચય હેત,
 અથ અધ્યાતમ શ્રવણ મનન કરી રે,
 પરિ શીલન નય હેત”

સંભવ દેવતે ધુરજોવો સવેરે...૪:

ભવોભવનાં પાતિકનું ઘાત કરનાર સાધુ પુરુષોનો
 પરિચય અકુશલના અપચયનું (નાશનું) મુખ્ય હેતુ બને.

સ્વ સમયની જેમ પર સમયના પણ અભ્યાસી
બનવાની જરૂર

સ્વ સમય અને પર સમય આ બંને શબ્દોની
વ્યાખ્યા પણ લક્ષમાં લેવા જેવી છે જન દર્શનનાં જે
મૌલિક શાસ્ત્રો અથવા પીસ્તાલીશ આગમો તે સ્વસમય
કહી શકાય તે સિવાયનાં અન્ય દર્શનીના જે શાસ્ત્રો વેદ
પુરાણાદિ તે પર સમય કહી શકાય જૈન સાધુઓએ સ્વ
સમય અને પર સમય બંનેનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ
ગીતાર્થોની નિશ્રામાં રહી સ્વ સમયનું સાંગોપાંગપણે અધ્ય-
યન કર્યા પછી અને પરિપક્વતા આવ્યા પછી પર સમયનું
પણ જ્ઞાન મેળવવું જોઈએ—અન્ય દર્શનીઓનાં શાસ્ત્રોનું
જ્ઞાન મેળવવાથી સ્વ સમય અંગેની શ્રદ્ધા મજબૂત બને
છે.—અચાનક કોઈ શાસ્ત્રાર્થ કરવા આવી ચડે તો પર
સમયનું પણ જ્ઞાન સંપાદન કરેલું હોય તો સ્વ સમય
નું ખૂબ સારી રીતે પ્રતિપાદન કરી શકાય અને વાદીની
ગમે તેવી યુક્તિઓ હોય છતાં તેના સ્પષ્ટ રદીયા આપી
શકાય. એક સાઈડનું જ જ્ઞાન હોય અને બીજી સાઈડનું
જ્ઞાનજ ન હોયતો વાદીની સામે કઈ રીતે ટક્કી શકાય,
માટે સ્વ સમય અને પર સમયનાં પૂર્ણ અભ્યાસી બનવું
જોઈએ.

શરીરોદિ પર્યાયમાં આશક્તિ તે પર સમય અને
સ્વભાવમાં સ્થિતિ તે સ્વ સમય

૫૦ ઉપાધ્યાય શ્રી યશો વિજયજી મહારાજે અધ્યા-
ત્મોપનિષત્ અંધમાં સ્વ સમયની અને પર સમયની અતિ
મૌલિક વ્યાખ્યા કરમાવી છે.

ये परायेषु निरता स्ते ह्यन्य समयस्थिताः ।
आत्मस्वभाव निष्ठानां, ध्रुवास्वसमयस्थितिः ॥

જોઓ પર્યાયમાં આશક્તિ બનેલા છે તેઓ પર
સમયમાં સ્થિત બનેલા છે હું શરીરે કેવો રૂપો છું
મારું મીઠું કેટલું અદ્ભુત છે મારા શરીરનાં સ્પર્શ રસ
ગંધ વર્ણ કેટલા અદ્ભુત છે બસ આનેજ પર્યાય દૃષ્ટિ
કહેવામાં આવે છે શરીર એ પણ પર્યાય છે માટે શરીર
અને શરીરના રૂપ રસાદિમાં આશક્તિ બનેલા પર્યાય
બુદ્ધિવાળા કહેવાય માટે તે પરસમયમાં સ્થિત બનેલા
કહેવાય અને જોઓ આત્મ સ્વભાવમાં સ્થિત બનેલા છે
તેઓ સ્વ સમયમાં સ્થિત બનેલા કહેવાય. પ્રવચન સારમાં
દિગંજર સંપ્રદાયનાં આચાર્ય શ્રી કુંદ કુંદાચાર્યજીએ પણ
સ્વ સમય અને પર સમય અંગેની વ્યાખ્યા કરમાવી છે કે

जे पञ्जयेसु निरदा, जीवापरसमयिगति निदिष्टा ।
आदसहावग्नि ठिदा, ते सगसमया मुणेद्व्या ॥

પ્રશાંતવાહિતા

વાથી લખ્યાર્થ હતા એટલે તેઓએ સૂત્રના અર્થ ગુરુ-
ગમથી મેળવ્યા હતા અને સૂત્રનાં અર્થનો નિર્ણય
થવાથી ગૃહીતાર્થ હતા એટલે સૂત્રનાં અર્થોને ચોક્કસપણે
થકણ કર્યા હતા. સૂત્રોનાં અર્થમાં સંદેહ પડતા ગીતાર્થ
મહાપુરુષોને પુછી લેવાથી પૃથાર્થ હતા એટલું જ નહીં,
“અમિગયદ્વા વિણિચ્છિપદ્વા, તેઓએ સૂત્રોનાં અર્થોને સારી
રીતે જાણ્યા હતા. સૂત્રોના અર્થોનું રહસ્ય નિર્ણય પૂર્વક
જાણ્યું હતું. ગુરુ મહારાજ પાસેથી સૂત્રોના અર્થો
સંભળી અર્થમાં પ્રવીણ બન્યાના દર્શાંત ઘણે સ્થળે મળી
આવે છે પણ “લઢ્ઢ સુત્તા ગદ્ધિય સુત્તા” મેળવ્યા છે
સૂત્રો જેમણે નિર્ણય પૂર્વક થકણ કર્યા છે સૂત્રો જેમણે
એવા પાઠ શાસ્ત્રોમાં કર્યાં આવતા નથી એટલા માટે
સૂત્રમાં આવડોને સૂત્ર લણેલાં કહ્યા નથી પણ સૂત્ર સંભળ-
વાથી લખ્યાર્થ કહ્યા છે. સૂત્ર લણવાનો અધિકાર સાધુનો
છે અને તે પણ ગીતાર્થ મહાપુરુષોની નિશ્રામાં રહીને
યોગોદ્ધત કરવા પૂર્વક જાણવાનો અધિકાર છે, એટલા
માટે પૂઠ આતંદધનજીએ ઠીકજ કહ્યું છે કે,

“આગમ વાદે હો ગુરુગમ હો નહીં
એ સખળો વિષ વાદ,

આગમવાદનાં વિષયમાં જેવો જોઈએ તેવો આ
કાળમાં ગુરુગમ નથી અને એજ મોટામાં મોટા ખેદનો
વિષય છે. ગુરુગમના અભાવમાં અનેક વિવાદ સ્થાનો

આજે ઉભા થઈ ગયા છે જેનો કોઈ ઉકેલ દેખાતો નથી
 ખસ આજ મોટામાં મોટો ખેદનો વિષય બનેલો છે.
 એવું અનુપમ જૈન શાસન ! આ શાસનને સમર્પિત
 થયેલો હવ આ પડતા કાળમાં પણ એવું પોતાનું
 આરમ્ભ સાધી શકે કે જેવું ઘણું આત્માઓ ચોથા
 મારામાં એ નહોતા સાધી શક્યા ? માટે શાસનમાં
 તાવરણ એવું સર્જવું જોઈએ કે આરાધક આત્મા-
 નો ઉત્તરોત્તર વીર્યોદ્ધાસ વધતોજ રહે આ જિન
 શાસનની તો ખરેખર બલીધારી છે. આ વિષમકાળમાં
 શાસન મળ્યો એતો ખરેખર કલિકાલમાં કલપતરુ
 થો કહેવાય માટે આ શાસનને પામીને અવશ્યમેવ
 પોતાનું આત્મર્થ સાધી લેવાનું છે એમાંજ હવનની
 થી સફલતા છે.

ધાત્રી હુંગર આડા અતિઘણાં

તુજ દરિયાજી જગનાથ.

ધીકાઈ કરી મારગ સંસરુ,

સેગુ કોઈ ન સાથ,

.....અભિનંદન...૪

અમ્યમ દર્શનની આડા પડેલા ધાત્રીકર્મના

મોટા હુંગરાઓ

અનેક અવરોધો સામા આવીને ઉભા રહે છે. આપનું દર્શન પામવામાં જેટલા અવરોધો છે તેમાં મોટામાં મોટો અવરોધ એ છે કે ઘાતી કર્મરૂપી હિમાલય જેવા મોટા પર્વતો આપના દર્શનની આડા પડેલા છે તો પણ હું કરીને આપનું દર્શન પામવાના ધ્યેયથી માર્ગમાં ચરી રહ્યો છું. વળી મોટામાં મોટી દુઃખની વાત એ છે, "કેવું કોઈ ન સાધ" રસ્તો જતાવનારા કોઈ મીયાનો પણ સંગાથ સાથે નથી. છતાં ઘટ્ટતા ધારણ નિ એકાકીપણે દર્શનનાં ધ્યેયથી માર્ગમાં સંચરી રહ્યો. જે માર્ગે ચાલી રહ્યો છું તે રસ્તાનું પુરુષાન મી ભોમીયાનો સંઘાત નથી છતાં નાથ હું કરીને ચરી રહ્યો છું. આખિર ક્ષેત્રની સંલાળ આપે લેવાની લાજ આપે રાખવાની છે મધ દરિયે નાવ છે પાર આપે ઉતારવાની છે.

આઠ મૂળકર્મ પ્રકૃતિઓ છે તેમાં ચારઘાતી કર્મ પ્રકૃતિઓ છે, અને ચાર અઘાતી કર્મ પ્રકૃતિઓ છે, આત્મવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય, અને અંતરાય આ ચારે ઘાતી પ્રકૃતિઓ છે અને વેદનીય, આયુ, નામ, અને જોત્ર આ ચારે અઘાતી કર્મ પ્રકૃતિઓ છે આત્માના શુદ્ધોનો ઘાત કરે તેને ઘાતી કર્મ કહેવામાં આવે છે. ઘાતી કર્મની ચારે પ્રકૃતિઓમાં મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિ અતિ લયંદર છે. અને મોહ i પણ મિથ્યા અતિ બદ્ધવસ્તુ છે. મોહનીનો c

પ્રયાંતવાહિતા

માખીની પાંખને પણ ફલવે નહીં છતાં અપૂર્વ સિદ્ધિને પામી ન શકે.

અંતઃ કોટાકોટી પ્રમાણુ જે કર્મોની સ્થિતિ જાકી રહી તેને અપાવવામાંજ છવને ઉચ્ચ પુરુષાર્થ કરવો પડે છે. કર્મોની ઘણી મોટી સ્થિતિ જે કુદરતી રીતે જાપી ગઈ તે રીતે આ જાકીની સ્થિતિ અપવાની નથી એ સ્થિતિને અપાવવા છવને ઉચ્ચ પુરુષાર્થ કરવાનો રહેશે. અપાડ મહિનામાં વરસાદ લાડે કુદરતી રીતે વર્ષ છે પણ જેતી અંગેનો પુરુષાર્થ તો કૃપીકારનેજ કરવાનો રહે છે તેવી રીતે કર્મોની અમુક પ્રમાણુમાં ઘણી મોટી સ્થિતિ કુદરતી રીતે તૃપ્તી ગઈ પણ આગળની સ્થિતિ તોડવાનો અને અંધિ ભેડ માટેનો પુરુષાર્થ તો છવને પોતાને કરવાનો રહે છે.

અંધિ ભેડ વડે સમ્યગ્ દર્શનની પ્રાપ્તિ થતા અપૂર્વ આનંદની પ્રાપ્તિ

અપૂર્વ આચાર્ય લગવંત હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી મહા-
રાજા કરમાવે છે કે :

તથા ચ મિન્ને દુર્મતે કર્મ મૈન્ધિ મહાચલે ।
તીક્ષ્ણેન ભાવ વજ્રેણ, વહુ સંકેશ કારિણિ ॥

સમ્યગ્ દર્શનની પ્રાપ્તિએજ
અપૂર્વ સિદ્ધિ

અંધીનો ભેદ કરી નાંખવો એજ જીવ માટે અપૂર્વ
સિદ્ધિ છે. અંધિના દેશ સુધી પહોંચવામાં જીવનો પુરુ-
ષાર્થ હોતો નથી. કપાયની સામાન્ય મંદતા થતા જીવમાં
તથા પ્રકારનાં પુરુષાર્થ વિના અથવા અંતરની જાગૃતિ
વિના જે પરિણામ ઉત્પન્ન થાય તે યથાપ્રવૃત્તિ કરણ
કહેવાય તે યથાપ્રવૃત્તિકરણનાં યોગે જીવ અંધિના દેશે
આવે છે અને અભવિનાં જીવો પણ અંધિના દેશે આવી
શકે છે. અનંતીવાર જીવ અંધિના દેશે આવી ચૂક્યો
જતાં અપૂર્વ સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ ન થઈ. અંધિના દેશે આવેલા
અભવિનાં જીવો પણ દ્રવ્યથી ચારિત્ર અંગીકાર કરીને
તે ચારિત્રનું સાંગોપાંગ પણ પાલન કરીને નવમા
લોક દેવલોક સુધી જાય છે. આવી રીતે તેવા જીવો
અનંતીવાર નવમા ઐવેયકને પામે છે તેવી રીતે
જીવો પણ અનંતીવાર નવમા ઐવેયક સુધી જઈ
યા છે. છતાં સંસારની રખડ પટ્ટીનો અંત ન આવ્યો.
કે પોતાના ઉગ્ર પુરુષાર્થ વડે અપૂર્વ કરણના પરિ-
થી જીવ રાગ દેવની નિખિડ ગાંઠને ન તોડે ત્યાં
જીવને સમ્યગ્ દર્શનની પ્રાપ્તિ થઈ શકે નહીં અને
દર્શનની પ્રાપ્તિ વિના જીવ ગમે તેટલીવાર દ્રવ્ય
નું ભલે નિરતિચારપણું પાલન એવું કરે કે એક

માખીની પાંખને પણ દબાવે નહીં છતાં અપૂર્વ સિદ્ધિને પામી ન શકે.

અંતઃ કોશકોટી પ્રમાણુ જે કર્મોની સ્થિતિ જાકી રહી તેને અપાવવામાંજ છવને ઉચ્ચ પુરુષાર્થ કરવો પડે છે. કર્મોની ઘણી મોટી સ્થિતિ જે કુદરતી રીતે જાપી ગઈ તે રીતે આ જાકીની સ્થિતિ અપવાની નથી એ સ્થિતિને અપાવવા છવને ઉચ્ચ પુરુષાર્થ કરવાનો રહેશે. અપાઠ મહિનામાં વરસાદ લાગે કુદરતી રીતે વર્ષે છે પણ જેતી અંગેના પુરુષાર્થ તો કૃપીકારનેજ કરવાનો રહે છે તેવી રીતે કર્મોની અમુક પ્રમાણુમાં ઘણી મોટી સ્થિતિ કુદરતી રીતે તૃટી ગઈ પણ આગળની સ્થિતિ તોડવાનો અને થાંચિ ભેદ માટેનો પુરુષાર્થ તો છવને ચોતાને કરવાનો રહે છે.

થાંચિ ભેદ વહે સમ્યગ્ દર્શનની પ્રાપ્તિ થતા અપૂર્વ આનંદની પ્રાપ્તિ

પૂનઃ આચાર્ય લગવંતઃ હરિભદ્રસૂરીશ્વરઃ મહા-રાજા કરમાવે છે કે :

તથા ચ મિન્ને દુર્મંદે કર્મગ્રંથિઃ મહાચલે ।

તીક્ષ્ણેન બાવ વજ્રેણ, વહુ સંકેશ કારિણિ ।

આનંદો જાયતેઽત્યન્ત, તાન્નિહોઽસ્ય મહાત્મનઃ
સદ્ગાધ્યમિભવે ચત્ત્વર્યામિતસ્ય મહોપમાત્ ॥

કર્મ અંથ રૂપી મહા જલવાન પર્વત ન્યારે અપૂર્વ
કરણ રૂપ તીક્ષ્ણ લાવ વજ્રથી ભેદાઈ જાય છે ત્યારે
લિન્ન અંથિ મહાત્માને અત્યંત તાત્વિક આનંદ ઉપજે
છે, ઉત્તમ પ્રકારનાં ઔપધના એવનથી રોગ કાણુમાં
આવતાં જેમ રોગીને આનંદ ઉપજે છે અથવા જન્મથી અંધ
એવા મનુષ્યને જેમ શુભ કર્મના ઉદયે ચક્રુનો લાભ થતાં
જેમ અત્યંત આનંદ ઉપજે છે તેમ અંથિના ભેદ વડે
સમ્યગ્ દર્શનનો લાભ થતાં ભવિ જીવને તેવોજ ઉત્કૃષ્ટ
આનંદ ઉપજે છે. અપૂર્વ કરણના પરિણામવડે અંથિનો
ભેદ થાય છે. અંથિ એટલે જીવના કર્મ જનિત જે રાગ
દ્વેષના પરિણામ તેને અંથિ કહેવામાં આવે છે અને જીવમાં
ક્યારે પણ અપૂર્વ શુભ પરિણામ પૂર્વે ન ઉત્પન્ન થયા
હોય તેવા શુભ પરિણામ જિનવાણીનું શ્રવણ કરતા અથવા
જિન પ્રતિમાના દર્શન કરતા જીવમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય
તેને અપૂર્વ કરણ કહેવામાં આવે છે. કરણ એટલે પરિ-
ણામ રાગ દ્વેષને પણ પરિણામ કહેવામાં આવે છે અને
કરણને પણ પરિણામ કહેવામાં આવે છે ન્યારે આટલા
નિવેચનમાં પરિણામથીજ પરિણામને મહાત કરવાની વાત
સ્પષ્ટ થઈ ગઈ! રાગ દ્વેષના તીવ્ર પરિણામને અપૂર્વ
કરણના પરિણામથી મહાત કરી લેનારો જીવ જ સમ્યગ્

“ દરસણુ દરસણુ રટતો જો કિરુ,
તોરણુ રોઝ સમાન ”

હો નાથ ! જંગલનાં રોઝની જેમ મોઢથી દરસણુ
રટતો ચૌમેર લામી રહ્યો છું ! જિનદર્શનથી
મા અપૂર્વ લાલ થતો હોય એટલે મુમુક્ષુને જિન
ની તીવ્ર ઉતકંઠા જાગેજ તેમાં કોઈ નવાંઈની વાત
જ નહીં, જિન દર્શન એજ સમ્યગ્ દર્શનનું મહાન
લાંબન છે. જિન દર્શનનાં પ્રભાવે મિથ્યાત્વાદિ જેવા
મીનું ક્ષય થઈ જતાં અવશ્ય સમ્યગ્ દર્શનની જીવને
પ્રાપ્તિ થાય છે, અને સમ્યગ્ દર્શનના પ્રભાવે મહાન
પુન્યના ઉદયે મળેલા મનુષ્ય જન્મની સાર્થકતા સધાય છે

यास्यामि आयतनं जिनस्य लभते
ध्यायंश्चतुर्थं फलं, पष्टचोत्थित
प्रस्थितोऽष्टममथो, गंतुंप्रवृत्तोऽध्वनि ।

મુમુક્ષુ જીવ સવારનાં સમગ્રે મનમાં એવો વિચાર
કરે કે મારે જિન મંદિર દર્શનાથે જવાનું છે એટલો
મનમાં સંકલ્પ કરે તેનું ક્ષણ ઉપવાસનું જતાવું છે.
જિન મંદિર જવા માટે જેવો ઉભો થાય તેનું ક્ષણ
જડનું જતાવું છે અને પ્રસ્થાન કરે તેનું ક્ષણ અડમનું
જતાવું છે. પછી તો જિન મંદિર જવા માટે આગળ
સાધનાં જાય તેમ તેમ અધિક ક્ષણ જતાવું છે અને

જિન મંદિરમાં પહોંચી જઈને તેણે પરમાત્માના દર્શન
 કરે તેનું ફળ માત્ર કમલનું જગાવવામાં આવ્યું છે.
 અને ઉપરોક્ત મેલ પાંદળાવિરૂપ જાવનું કરે તેનું ફળ
 અનંતમય જગાવવામાં આવ્યું છે. મનુષ્ય જિન મંદિર
 જવાનો મનમાં અંકુષ કરે ત્યારથી તેના અધ્યવસાય
 કૌરવો બધા ગુદ મના જાય છે કે કમનું પ્રમાણ વધતું
 જ જાય તેમાં કોઈ અધ્યયની થાય છે જ નથી. ૧
 આપ કે આવક જિન મંદિર દર્શનાર્થે ન જાય તો મહા
 કષ્ટાલયમાં છું અથવા પાંચ કષ્ટાલયનું પ્રાયશ્ચિત્ત
 જગવાને કરું છે. દરેક જિન મંદિર જવું એ મહાન
 ગુણ કહી છે. ગુણ કરણીથીજ ગુણ બાંધે દાયમાં
 પ્રગટે છે. સ્વાસ્થના જિન મંદિર જવાને ગદલે દાયમાં
 ઘેલી કર્તે કોઈ શુદ્ધ્ય શાકે મારકીમાં શાકે ખરીદવા
 નિકળે દોષ તેના દાયમાં કયા પ્રકારનાં ગુણ બાંધે
 પ્રગટવાના છે. તેણે ગુણ બાંધે પ્રગટવાના કોઈ કંદોષ
 નથી મરે ગુણ કરણીના બૂલે મૂકે નિવંધ નથી કરવો.
 નિવંધ કરવા તેમાં જગવાને મહા કમના બધ કહી છે.

કેવળજ્ઞાનની જેમ સમ્યક્દૃષ્ટિ પાણી જીવનો
 મહાન ગુણ

જેણે અગ્નિદેન જગવાનના કતવનની છેલ્લી ગાથામાં
 પૂઠ આનંદધનજી કરમાવે છે કે,

નરસન આવે દો મરણ જીવનવળા
 સીજી દો દરિયાજી કાજ

અર્થપુદ્ગલ પરાવર્તનના કાળ પર્વત ! નેટલા કાળ
 પાછી તો તે જીવ શીઝે ને શીઝે ! હજી કમિ' જ્યો તો
 નાગકેતુની જેમ પરમાત્માના દર્શન પુજનનાં પ્રભાવે તેજ
 બંધે સિઝે ! અર્થાત્ તદ્ બધ મુક્તિયામી પણ બને. પારશ
 મળીની સ્પર્શના લોહાને સુવર્ણ બનાવી દે તેમ સમ્યક્ત્વની
 સ્પર્શના જીવને શીવ બનાવી દે. આત્માને પરમાત્મા
 બનાવી દે. એક બે ઘડી પણ જીવને સમ્યક્ત્વ સ્પર્શી જાય
 એટલે જીવને સંસાર સિમિત બની જાય. સમ્યક્ત્વ એ
 આત્માનો પ્રકૃષ્ટ શુભ છે. બીજા શબ્દોમાં સમ્યક્ત્વને
 મુક્તિબીજ કહેવામાં આવે છે—વસ્તુનું વસ્તુના સ્વરૂપે
 શ્રદ્ધાન કરવું એજ સમ્યક્ત્વ છે.—તત્વાર્થનું સમ્યક
 શ્રદ્ધાન તેનેજ દર્શન કહેવામાં આવે છે. આત્માદિ તત્વોને
 શ્રદ્ધાન હોય પણ જે વિપરીત શ્રદ્ધાન હોય તો તે
 નહીં પણ મિથ્યાત્વ છે. અહાર પા

કથાનકેમાં આદરેનું આપવાનું મિથ્યાન્ય કાલ્ય
 ને-પણ તે વિદ્યા અસંખ્યાદિ સમયે આપવાનકેથી
 એક મિથ્યાન્ય બાદે છે-- હવેમાંનું જ્યાં વિષયીનતા
 તેમ જ્યાં પ્રવૃત્તિમાં ક્યાંથી અન્યમપણુ આવવાનું છે.
 અને મિથ્યાન્યતા હોય ત્યાં પછી ક્યને પણ પણ આપ-
 વાનું પડે તો તે બાદે તેમ જ્યાં અન્યમ-જ્યાં પણ આપવા
 મળે છે તેમ જ્યાં હવેમાં આવે પણ નહીં આવે.
 એટલે તે ક્યને પણ આપવાના જ્યાં ક્યાંની લીન જાંબ
 નહીં પડે અને જાંબ પડે તો અન્ય જાંબ પડે પ્રવૃત્તિ કે
 અમિતિના પરિણામમાં સીદલા નથી પોતી અન્યકલ
 આપવા પછી ક્યને અન્યમ પણુ મળે જાય અને મિથ્યા-
 નતા ક્યને ક્યને હરી પાછા પોતીની જાય તો પણ તેને
 ક્યાંની અન્યમ મિથ્યાન્ય જાંબ નહીં પડે-જાંબ પડે તો
 તે જાંબ કોઈકોઈ ક્યાંનેપણુ જોઈથી વિયતિના જાંબ
 પડે-અન્યકલ ક્યનેના આ અન્યમ મિથ્યાન્ય ક્યાંને ક્યાંને
 છે. એટલા બાદે આપવાની ક્યને ક્યનેનાના ક્યનેની
 જાંબ અન્યકલ ક્યને પણ મળવા પણ ક્યાંને છે.
 કેવળીને અર્થ પદાર્થોનું જ્ઞાન હોય છે તો અમિતિને
 કેવળી પ્રવૃત્તિ અર્થ પદાર્થોનું અજ્ઞાન હોય છે. વિષા-
 નેલા મોતીને હરી વિષાવવાનું હોય નહીં તેમ અમિતિને
 હરી ઉત્પ્રજા વિયતિના જાંબ કોય નહીં વિષાજેલા
 મોતીમાં ક્યને પણ અર્થ જાય તો તેને ક્યને કાલ્યા
 મારે હરી વિષાને ન પડે જાંબ દારા ક્યને પછી સહેલાઈથી

કાલી શકાય તેમ સમર્પિત પડવાનું પણ થઈ જાય તો પણ ઉત્કૃષ્ટ સિનિનિગંધમાં તે ન જાય. અને તેના આત્મામાં કર્મનો કચરો પણ જાય તો પણ ક્યારેક તે જીવ કરી પાછો ડાંગી અને ત્યારે કર્મનો કચરો સહેલાઈથી દૂર કરી શકાય.

દુર્લભ વરતુ પણ કૃપા થકી મુક્ત

એટલા માટે પૂરે આનંદધનજીએ સ્તવનની છેલ્લી ગાથામાં અપૂર્વ વ્યાખ્યા લખી છે કે

તરસ ન આવે હો મરણજીવન તણે

સીઝ જે દરણુ કાજ

સમ્યક્ત્વ કહો દર્શન કહો એકની એક વાત છે-
પ્રભુ! આપનાં દર્શનનાં પ્રભાવે સમ્યક્ દર્શન પામવારુપ
કાર્ય જે પાર પડી જાય તો જન્મેા જન્મથી મારી માથે
જે જન્મ મરણનો ત્રાસ છે તેનો અંત આવી જાય અને
પછી તો મારો આત્મા અનંત અવ્યાયાધ સુખને વિલ-
સતો થઈ જાય.

“દરિસણુ દુર્લભ મુલલ કૃપાયકી આનંદધન મહારાજ”

દર્શનનું કાર્ય સિદ્ધ થઈ જાય તો જન્મ મરણનો ત્રાસ ન રહે પણ દર્શન અતિ દુર્લભ છે છતાં આનંદધનજી ફરમાવે છે કે આનંદના સમુદ્ર રુપ આપ મહારાજની જે કૃપા વધી જાય તો જે અતિદુર્લભ છે તે પણ સુલભ થઈ જાય-માટે નાથ ! હું તો આપની કૃપા મેળવવાજ સંથી રહ્યો છું.

ચોતાના પુરુષાર્થ વિના કોઈ પણ જીવ મોક્ષને
પામી શકે નહીં

પૂજ્ય દિપાધ્યાય શ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજ કરમાવે
છે કે

જન કરુણા શાસ્ત્ર ઉપર કે
સરખી છે મહારાજ
પણ અવિરાધક જીવને કે,
કારણ સકલ થાય કે,
ચંદ્રાનન જન સાંભળીએ અરદાસ.....

પરમાત્માની કરુણાતો સૌ જીવો પર સરખી છે છતાં
જે અવિરાધક જીવ હોય તેનેજ તે સકલ થાય છે-જીવમાં
પણ ચોગ્યતા તો જોએજ. કરકુ મગમાં જ્યાં સીંઝવાની
ચોગ્યતાજ ન હોય ત્યાં પાક શાસ્ત્રી જેવા રસોઈયા પણ
કરકુ મગને સીંઝાવી ન શકે કારણ કે તેમાં સીંઝવાની
ચોગ્યતા નથી તેમ અલવિનાં જીવોમાં સમ્યગ્દર્શન
પામવાની જ્યાં ચોગ્યતાજ નથી ત્યાં દેવાધિદેવની કૃપા
પણ શું કરી શકે. પરમાત્માનો ગમે તેટલો અનુગ્રહ હોય
પણ જીવની ચોતાની ચોગ્યતા વિના એકલા ઈશ્વરનાં
અનુગ્રહથી પણ મોક્ષ થઈ શકતો નથી જેમ કેટલાકોમાં
દેવાય છે કે ઈશ્વરની કૃપા થાય એટલે જીવનો મોક્ષ
થઈ જાય પણ તેવું એકાંતે જાનવું નથી તેમાં જીવની
પણ ચોગ્યતા જોઈએ. ઈશ્વર તો મોક્ષનો રસ્તો જાતાવનારા

એટલામાં ગામમાં આમાનુષામ વિચરતાં કોઈ મહા
 પુરૂષ પધાર્યા. શેઠ સીધા મહાપુરૂષની સમીપે પહોંચી
 ગયા. અને બધી વાત કરી. મહાત્માએ કહ્યું, આમાં શું
 મુંઝાઈ ગયા છો ! જંગલમાંથી એક મોટો વાંસ
 મંગાવીને ઘરનાં ચોકમાં ખોડાવી દો અને પિશાચને
 કહી દો કે તને બીજા કોઈ કામે ન લગાડું ત્યાં સુધી
 આ વાંસ પર ચડઉતર કર્યા કર ! પિશાચે તેમ કરવા
 માંડ્યું પણ અંતે થાકીને શેઠનાં પગમાં પડ્યો. અને
 શેઠની આગળ કરગરવા લાગ્યો. શેઠ ! હું તમને આધીન
 છું મને આ સજામાંથી મુક્ત કરો. તમારે અગત્યનું
 કામ હોય ત્યારે મને યાદ કરીને બોલાવી લેજો. તમે
 મને એવા કામે લગાડી દીધો કે કોટી વર્ષે પણ કામ
 ખૂટેજ નહીં. અને મારા તો તમે બાર વગાડી દીધા.
 એટલે હું તમને આધીન છું. કામ પડે હું હાજર થઈ
 જઈશ. આપ મને પાકા ગુરૂ મદયા છો. કામ ખૂટે એટલે
 હું તમારી છાતી પર ચડી બેસવાનો હતો પણ તમે મને
 એવા કામે લગાડી દીધો કે મારી ચોટલી પાકા ગુરૂના
 હાથમાં આવી ગઈ.

એવી જ રીતે મનને પણ પિશાચની ઉપમા છે
 તેને પણ તમે પકાર કરીને કહી દો કે તને શુભ
 અનુષ્ઠાનમાં જોડું ત્યારે તેમાં જોડાઈ રહેવું. બાકી અંદર
 જેઠો જેઠો નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કર્યા કર ! નાલક

પડે છતાં તે દર્પણુ વિકારવાનુ થતો નથી તેવી રીતે
 પરમાત્માના કેવલજ્ઞાનરૂપી અરિયામાં લોકલોકનાં ભાવો
 પ્રતિજિંઘિત થતા હોય છે. અરે! દેવલોકમાં આલતા
 નાટારંભો પણ તેમના જ્ઞાનમાં પ્રતિજિંઘિત થતા હોય
 છે. તેમજ દુનિયાભરમાં કેટલાય પ્રકારનાં વિલાસી
 કાર્યક્રમો આલતા હોય છે. આજની દુનિયામાં નાટક
 સિનેમાના દેવાકેવા પ્રકારનાં કાર્યક્રમો લજવાતા
 હોય છે તે સૌ કોઈ જાણે છે. દુનિયામાં ચૌમેર આજે
 રંગરાગનું વાતાવરણ નજરે પડે છે. આવા પ્રકારનાં
 સારાં નરસાં ભાવો પરમાત્માના કેવલ જ્ઞાનરૂપી દર્પણમાં
 પ્રતિજિંઘિત થતા હોય છે. તેમનાથી ચૌદ રાજલોકનાં
 ગુપ્તમાં કે જાહેરમાં લજવાતા સારા કે નરસા કોઈ પણ ભાવો
 અજાણ્યા નથી પ્રત્યેક ભાવોને તેઓ હસ્તામલકવત્ જોઈ
 રહ્યા છે છતાં પોતાના જ્ઞાનસ્વભાવમાં તેઓ લવલેશ પણ
 વિકારી ભાવને પામતા નથી. લોકલોકનાં ભાવોને પોતાનાં
 જ્ઞાનનાં ઉપયોગ વડે જાણીને પણ કેવલી ભગવંતો પોતાના
 શુદ્ધ સ્વરૂપમાંજ સ્થિત રહેતા હોય છે. કોઈ પણ ભાવોમાં
 તેમને ન રાગ ઉત્પન્ન થાય કે ન દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય કારણ
 તેઓ સંપૂર્ણ વીતરાગ છે.

જ્ઞાતા અને દ્રષ્ટા એજ તેમનો શુદ્ધ સ્વભાવ છે.
 રાગદ્વેષ તેમનામાં નહીં હોવાથી કોઈ પણ પરદ્રવ્યોમાં
 તેમનો ઉપયોગ રોકાતો નથી એટલે તેઓ સમય સમ-
 યમાં લોકલોકનાં ભાવોને જાણી શકે છે છતાં તેમનું
 જ્ઞાન જોયાકારે પરિણમતું નથી. પોતાના શુદ્ધ સ્વભાવમાં
 જ પરિણમે છે લોકલોકનાં ભાવોને પ્રતિસમયે જાણીને

સ્વમાંજ પરિણામવું લવલેશ પણ પરદ્રવ્ય અથવા પર-
દ્રવ્યનાં પર્યાય સ્વરૂપે ઉપયોગને ન પરિણુમાવવું એ
આપણા જેવા માટે મહદાશ્ચર્ય નહીં તો બીજું શું કહેવાય.
એટલા માટે નિયમસાર ગ્રંથમાં દિગંબર સંપ્રદાયનાં
આચાર્ય કુંદકુંદાચાર્યજીને લખવું પડ્યું કે કેવળી-
વ્યવહાર નયથી લોકલોકનાં ભાવોને જાણે છે અને નિશ્ચ-
યથી સ્વનેજ જાણે છે. આ વિધાનની પુષ્ટિ એટલા પુરતી
જરૂર કરી શકાય કે કેવળી સમસ્ત જ્ઞેય પદાર્થોને જ્ઞાન
વડે જાણતા હોવા છતાં જ્ઞેયાકારે પરિણુમતા નથી પણ
સ્વમાંજ પરિણુમતા હોય છે. જ્યારે આપણે છદ્મસ્થો
કોઈ પણ પદાર્થને તેના સંપૂર્ણ દ્રવ્યગુણ પર્યાયથી જાણી
શકતા નથી, કેવળી અનંતાનંત પદાર્થોને તેના સંપૂર્ણ
દ્રવ્ય ગુણ પર્યાયથી જાણતા હોય છે. અને છદ્મસ્થ
એવા આપણે એક પણ પદાર્થને સંપૂર્ણ પણે જાણતા
નથી. છતાં આપણાં ઉપયોગમાં રાગ દ્વેષાદિના
વિકારીભાવો થયા કરતા હોય છે. દર્પણની જેમ આપણે
અવિકાર રહી શકતા નથી.

આપણા જ્ઞાનની અપૂર્ણતા:

દુનિયાના કહેવાતા ઇંટ પદાર્થોમાં આપણને રાગ:
બુદ્ધિ થઈ જાય છે. અને અનિંકમાં દ્વેષ બુદ્ધિ થઈ જાય
છે, બસ આજ આપણા જ્ઞાનની અપૂર્ણતા છે. રાગ-દ્વેષની
બુદ્ધિને કારણે સંસારી જીવો પ્રતિસમયે કર્મ બાંધતા હોય

છે. જ્યારે પરમાત્મામાં જ્ઞાનની પૂર્ણતા હોવાથી ઇષ્ટ કે અનિષ્ટ કોઈ પણ પ્રકારનાં બહિર્ભાવોમાં તેઓ રાગદ્વેષાદિ રૂપે પરિણમતા નથી. માટે તેમને કર્મનો બંધ પડતો નથી. પૂઠ આનંદ ધનજીએ બિલકુલ ઠીક કરમાવ્યું છે કે “દરપણુ જિમં અવિકાર સુજ્ઞાની” નાથ! આપ વિકાર વગરનાં હોવાથી દર્પણની જેમ અવિકાર છો હવે સ્તવનની બીજી ગાથામાં આત્માના ત્રિવિધ પ્રકાર બતાવે છે.

ત્રિવિધ સકલ તનુધર ગત આત્મા,
બહિરાત્મ દુરિ ભેદ મુખ્યાની
બીજી અંતર આત્મા તીસરો,
પરમાત્મ અવિચેદ, સુજ્ઞાની,
સુમતિ ચરણકજ.....૨

ત્રિવિધ આત્મામાં અષ્ટવિધ આત્માનો સુભવતાર

શરીરને ધારણ કરનારા સર્વ દેહ ધારીઓના આત્મા ત્રિવિધ પ્રકારે છે તેમાં બહિરાત્મા એ પહેલો પ્રકાર, અંતરાત્મા એ બીજો પ્રકાર, અને પરમાત્મા એ ત્રીજો પ્રકાર છે. જે અચેદ, અભેદ, અને અશય છે. સિદ્ધાન્તમાં ત્રિવિધ પ્રકાર ઘટના નથી ત્યાં તો પરમાત્મ દશા છે. માટે ગાથામાં “તનુ ધર ગત આત્મા એ શબ્દનો પ્રયોગ થયો છે. અર્થાત્ કે શરીરધારી આત્માઓ ત્રિવિધ પ્રકારે છે. જગતની યત્રમાં આત્માના આઠ પ્રકાર જે બતાવવામાં

આત્મા છે. તે વચમાં આ સ્તવનનાં વિવેચનમાં દર્શાવી
આત્મા તે આઠ પ્રકારનો આ ત્રણ પ્રકારમાં સમવતાર
વર્ધ થકે છે. આઠ પ્રકારમાં ક્ષાયાત્મા, યોગાત્મા, અને
વીર્યાત્માનાં પ્રકારો દર્શાવવામાં આત્મા હતા. તેમાં ક્ષા-
યાત્માનો સમાવેશ બહિરાત્મામાં કરી શકાય. અને મન,
વચન, અને શરીર એ ત્રણે યોગો ત્યારે અશુભમાં પ્રવ-
ર્તતા હોય અને હવતું વીર્ય પણ ત્યારે આરંભ
સમારંભાદિમાં વિષય ક્ષાયાદિમાં લયંકર શુદ્ધી જોલવામાં
પ્રવર્તતું હોય ત્યારે યોગાત્મા અને વીર્યાત્માનો પણ
બહિરાત્મામાં સમવતાર કરી શકાય. યોગો શુભમાં પ્રવર્તતા
હોય અને સ્વયમમાં વીર્ય ફારવાતું હોય ત્યારે યોગાત્મા
અને વીર્યાત્માનો સમવતાર અંતરાત્મામાં પણ કરી શકાય.
જ્ઞાનાત્મા, દર્શનાત્મા, ચારિત્રાત્માનો સમવતાર અંત-
રાત્મામાં કરી શકાય. અને તેના તે શુદ્ધી ક્ષાયિક લાવે
અગ્રે એટલે પરમાત્મામાં સમવતાર કરી શકાય. દ્રવ્યાત્મા
એ તો ત્રિકાળી છે.—અને જે પ્રકારો પાડવામાં આવે છે
એ તો દ્રવ્યની અવસ્થાઓ છે. અવસ્થાઓ પડે પણ દ્રવ્ય
તો સદા ત્રિકાળી રહે છે. એટલે દરેક અવસ્થામાં દ્રવ્યા-
ત્મા તો રહેલો જ છે.

દ્રવ્યાત્મા હોય તે ક્ષાયાત્મા હોય અથવા ન પણ
હોય પરંતુ જે ક્ષાયાત્મા હોય તે દ્રવ્યાત્મા હોય જ તેવી
રીતે દ્રવ્યાત્મા હોય તે યોગાત્મા હોય અથવા ન પણ
હોય કારણ કે મોક્ષમાં ત્રણમાંથી કોઈ પણ યોગો રહેતા

નથી પણ મૌનમા ગુણ સ્થાનને પણ અગોચી ગુણ સ્થાન
કહેવામાં આવે છે. માટે દ્રવ્યાત્મા હોય તે યોગાત્મા હોય
અને ન પણ હોય પણ યોગાત્મા હોય તે દ્રવ્યાત્મા હોય
જે દ્રવ્યાત્મા હોય તે નિયમા ઉપયોગાત્મા હોય અને જે
ઉપયોગાત્મા હોય તે નિયમા દ્રવ્યાત્મા હોય કારણકે કેવળજ્ઞ
ઉપયોગ અને કેવળ દર્શનનો ઉપયોગ મોક્ષાવસ્થામાં હોય
એટલે ઉપયોગાત્મા હોય તે નિયમા દ્રવ્યાત્મા હોય
દ્રવ્યાત્મા હોય તે ઉપયોગાત્મા હોય ! જ્યારે કપાયાત્મા
મોક્ષાવસ્થામાં હોઈ શકતો નથી જ્યારે દ્રવ્યાત્મા ત્રિકા
હોવાથી તે તો મોક્ષાવસ્થામાં હોય એટલે દ્રવ્યાત્મા હોય
તે કપાયાત્મા હોય અથવા ન પણ હોય જે કપાયાત્મા
હોય તે અવશ્ય યોગાત્મા હોય. જે યોગાત્મા હોય તે કપા
ત્મા હોય અથવા ન પણ હોય. તેરમે ગુણ ઠાણે યોગ
હોય પણ તે ગુણઠાણે કપાયો નહીં હોવાથી કપાયાત્મા
હોય એટલે કપાયાત્મા એ બહિરાત્મા છે. જ્યારે તે
ગુણઠાણે તો પરમાત્મ દશા હોય છે.

જીવની જેમ ધર્માસ્તિકાયાદિ અજીવ તત્વોનું
પ્રાપ્તાનું સ્વરૂપ હોય છે માટે દ્રવ્યાત્માનો લાંગો તો અ
દ્રવ્યોમાં પણ ઘટી શકે છે—એટલા માટે પૂં ઉમા
પ્રશમરતિ પ્રકરણમાં લખે છે કે ‘જીવા જીવાનાં દ્રવ્ય
જીવ અજીવ બંનેમાં દ્રવ્યાત્માનો પ્રકાર લાગુ
જ્ઞાન અને ચારિત્રાદિ પણ મિથ્યાત્વનાં ઉદયવાણા
જ્ઞાનાત્મા અને ચારિત્રાત્માનો પણ બહિરાત્મામાં સમ
જીવોને તો જીવોના ચારિત્રાદિ સમ્યક્ત્વ સહિત

તો અંતરાત્મા અથવા પરમાત્મામાં સમઃ
આ રીતની છાદાવટથી મુમુક્ષુને આત્મજ્ઞાનન.
આત્મજ્ઞાન થાય એટલે અંદરના અંકલેશનું.
છે, અંકલેશનો તાથ ચતા કર્મકાય થાય છે. અન.
પરાએ હવે કેવળજ્ઞાનને પામે છે મારે આત્માનાં અજ્ઞાનથી
ઉત્પન્ન થએલાં ભવદુઃખને આત્માના જ્ઞાનથી છેદી શકાય
છે. આત્મજ્ઞાનથી હીન મનુષ્યો એકલા તપથી પણ ભવ
દુઃખને છેદી શકતા નથી કારણ આત્મજ્ઞાન ન હોય.
એટલે તપમાં પણ કયાંક કલેશનો અંભવ રહે છે.

બહિરાત્માનું સ્વરૂપ.

હવે આશળની ગાથામાં પૂં આનંદ ધનજી ત્રિવિધ
આત્માનાં સ્વરૂપમાં ચીથી પહેલા બહિરાત્માનું સ્વરૂપ
કરમાવે છે

આતમ બુદ્ધિ દ્વા કાયાદિક પ્રલયો,

બહિરાતમ અથ રૂપ, મુશાની,

મુમતિ ચરણકજ આતમ અર્પણા !

કલિકાલ સર્વજ્ઞ પૂં હેમચંદ્રાચાર્ય કૃત યોગ શાસ્ત્રનાં
બારમા પ્રકાશમાં ત્રિવિધ આત્માનું સ્વરૂપ દર્શાવવામાં
આવ્યું છે તેમાં જે સંસ્કૃતમાં ગાથાઓ મૂકવામાં આવી
છે તે ગાથાઓ સાથે પૂં આનંદધનજીએ ત્રિવિધ આત્માનું
સ્વરૂપ દર્શાવવા સ્તવનમાં રચેલી ગાથાઓ ગિલકુલ અક્ષ-
રશઃ મળતી આવે છે.

નાશી, જ્ઞાનસ્વરૂપ, નિર્ગૂણ, નિર્ગંજ, અડધી જોગો
આત્મા છું. એ જિવાય પરદાઓમાં એક પરમાણુ પણ
મારી માણિડીનું નથી. મારો આત્મા એક સાક્ષી છે.
જ્ઞાન, દર્શન, અને ચારિત્રનાં લક્ષણવાળો છે. એ જિવાયનાં
બાકીનાં બધા બાવો બર્હિબાવો છે અને તે સર્વ સંગો-
ગિક લક્ષણવાળા છે. શરીર એ પણ બર્હિબાવ છે ત્યાં
ધન, વૈભવ, વિગેરેની તો વાતજ કરવાની ક્યા રહે ! આ
રીતનું અંતરમાં સંવેદન થતું હોય તો સમજવું કે જીવ-
નમાં એકલો અમૃતરસ ઘુંટાય છે. તેવો અમૃતરસ ઘુંટનાર
અંતે મૃત્યુને તરી જાય છે.

આટલા વિવેચન ઉપરથી સમજી શક્યા હશે કે
અંતરનું સંવેદન એ કેટલી મહાન વસ્તુ છે ! બાકી
સ્થૂલ દષ્ટિએ જીજ્ઞાસે સામાન્ય ખ્યાલ આપવા કોઈ કહે
કે, મારે આટલા દિકરા છે, આટલા હાથી છે, આટલા
ઘોડા છે, આટલી મોટર છે, આટલા બંગલા છે તો
આટલાથી કાંઈ તેનું સંવેદન નબળું છે એમમાની
શકાય નહીં પણ અંતરમાં શું આંદોલન ચાલી રહ્યું
છે તેની ઉપર મોટો આધાર છે અંતરમાં જે
મોહમહીપતિનું સામ્રાજ્ય જતમેલું હોય અને અંતરને
મોહ જન્ય વિકલ્પોથીજ ઘેરાએલું હોય તેમજ અંતરમાં
અજ્ઞાનરૂપી નિજિગ્ધ અંધકાર છવાએલો હોયતો સમજવું
કે એ બહિરાત્મભાવમાં છે આગળ વધીને શ્રી આનંદધનજી
કુરમાવે છે કે—

“બહિરાત્મ અધરૂપ”

બહિરાત્મા એ પાપરૂપ છે. અહાર પાપસ્થાનક છે. પણ બધા પાપોનું મૂળ ઉત્પત્તિ સ્થાન બહિરાત્મ ભાવ છે. આવો બહિરાત્મભાવ મિથ્યાદ્રષ્ટિ ગુણ સ્થાનમાં સંભવે છે. મિથ્યાત્વ એજ બધાં અનર્થોનું મૂળ છે. એના જેવો આત્માનો બીજો કોઈ ભાવ શત્રુ નથી. કોઈ પર પદાર્થો પોતાના નહીં હોવા છતાં મિથ્યાત્વને લીધે તેમાં સ્વપણાની બુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય છે.

સંસારમાં કોઈ કુટુંબીજનો પોતાના નથી સૌ સગાં સ્વાર્થનાં છે સુખમાં સૌ સગાં થતાં આવે છે અને દુઃખમાં પાછા આધા ભાગી લય છે. છતાં હવ એ બધાને પોતાના માને એ પણ એક મિથ્યાત્વનો નાચ છે. જ્યાં મિથ્યાત્વનો નાચ હોય ત્યાં હવનમાં સાચ આવે ક્યાંથી ! મિથ્યા માન્યતા અને મિથ્યા અભિપ્રાયને લીધે હવ તીવ્ર પરિણામથી પાપ આવરે છે. જેને પોતાના માન્યા તે તેના ઉત્કર્ષ માટે પણ હવ ઘોર પાપ આવરેલો હોય છે. પછીતો હવની એવી માન્યતા થઈ લય છે કે માતા, પિતા, ભાઈ, ભગિની, ભાઈ, પુત્ર તથા પૌત્ર આદિ એ બધા મારા પોતાના છે. માટે એમને સુખી કરવા ગમે તેટલા પાપ આવરવા પડે તો પણ મારે આવરવાં જોઈએ. ક્યાં પારકાં માટે મહેનત કરવાની છે ! પોતાના માટે કરવાની છે આવો દૃઢ અભિપ્રાય બંધાઈ

આ પુદ્ગલનોય એક ક્ષણનો લરોસો નથી વીજળીના
મકારાની જેમ અને પાણીની મધ્યમાં રહેલા પતાસાની
મ પુદ્ગલો પણ ક્ષણમાં વિખરાઈ જાય છે કંચનવર્ણી
થા પણ જોત જોતામાં માટીમાં મળી જાય છે. ત્યાં
જોત ક્યાં પુદ્ગલોનાં વિશ્વાસે રહેવું!

પુણ્ય, પાપ એ પણ પુદ્ગલમય છે ક્યારે પુણ્ય
પરવારી જશે એ જ્ઞાની ત્રિવાય કોણ જાણી શકે તેમ
છે! બાકી ભલભલાનાં પુણ્ય પરવારી જાય છે. એ તો
નજરો નજર અનુભવાય છે આ મુજબનું સ્વરૂપ હોવા
છતાં જીવ પુદ્ગલ ભાવમાં રચ્યો પચ્યો રહે છે. એ જ
બલિરાત્મભાવ છે શ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજ 'વિહરમાત'

જિનનાં સ્તાનમાં ફરમાવે છે કે-
હું નિજ રૂપને છાડી રચ્યો, પર પુદ્ગલો.
ઝીંઝ્યા ઉલટ આણી. વિષય તુજા જલો.
સ્વરૂપની વિસ્મૃતિને લીધે જ અનંત

દુઃખની પ્રાપ્તી
નિજ સ્વરૂપને ભૂલીને જીવ અનાદિથી પુદ્ગલ
ભાવમાં અવગુણ કરી રહ્યો છે. જીવ પાવાના આરમ્ભ
ભૂતને મેનીજ આ વિદગ્ધના છે. હાકડિયો જેમ જાન
જીવે જ્યાં જ્યાં આવેલાં તેમ જીવવાનું માર્ગ મહીસનાં
જીવે છે તેથી નિજ જાન ભૂલીને પદ ભાવનાં આરમ્ભની
પર જીવે અને મનમાં વિદગ્ધના આણીને વિષય તુજાનાં

છે તેમ મૃત્યુ કાળનાં સમયે પણ મહાપુરુષોનું મન પૂર્ણ સમાધિભાવમાં હોય છે. મૃત્યુકાળનાં સમયે પણ અંતરાત્મા દશાએ પહોંચેલા મહાપુરુષો મનમાં લવલેશપણ આકુળતાને અનુભવતા નથી. મૃત્યુનાં સમયે પણ મન સમાધિભાવમાં રહે એજ ખરી અંતરાત્મ દશા છે. સુખ દુઃખ અથવા વિયોગાદિનાં પ્રસંગમાં હર્ષ શોક ન કરનાર આત્માજ અંતરાત્મા કહી શકાય.

પ્રાપ્તિમાં હર્ષ નહીં અને હાનીમાં શોક
નહીં તેજ અંતરાત્મા

અંતરાત્મભાવની અતુર અવિરત સમ્યક્ દ્રષ્ટિ ગુણ સ્થાનથી શરૂઆત થાય છે. અને બારમા ક્ષીણમોહી ગુણ-સ્થાનમાં પૂર્ણતા થાય છે. ત્યાર બાદ તેરમા સયોગી ગુણસ્થાનમાં પરમાત્મ દશાની પ્રાપ્તિ થાય છે અંતરાત્મા જ પરંપરાએ પરમાત્મા બને છે.

સિદ્ધરસના સ્પર્શથી જેમ લોહું સુવર્ણ લાવને પામે છે તેમ પરમાત્માનાં ધ્યાનથી આત્મા પરમાત્મ લાવને પામે છે. અંતરઆત્મ દશા એ કોઈ સામાન્ય વાત નથી તેમાં આજનાં રંગરાગનાં વાતાવરણમાં અંતરાત્મભાવમાં ટકી રહેવું એ કાંઈ બચ્ચાનાં જેવું નથી કોર્ટમાં ગમે તેની તરફેણમાં ચુકાદો આવે તેમાં સાક્ષી આપનારને કાંઈ લેવા દેવા ન હોય સાક્ષી આપનાર માત્ર કુટેલ ન હોવો એઈએ વાદી કે પ્રતિવાદી બંનેમાંથી એકની હાર થાય

તે બધાં બહિર્ભાવો છે. તેમાં જીવને શરીર સાથેનો જોડાણનો સંબંધ છે એટલે ગાથામાં

“કાયાદિકનો હો આર્બીધર રહ્યો”

એ મુજબનો શબ્દપ્રયોગ થયો છે. આદિ શબ્દથી ધન, સ્ત્રી, દુહુંબ પરિવાર એ બધાને લઈ લેવાના છે. આ બધા જેટલા, બાહ્ય સંયોગો છે તેમાં જે આત્મા ઉઠાગ્રીન લાવે—સાક્ષીલાવે રહ્યો હોય તેને “અંતરાત્મા” કહેવામાં આવે છે.

કાયાદેઃ સમધિષ્ઠાયકો, મત્યન્તરાત્માતુ ।

શરીર તો મારે રહેવાનું ઘર છે. હું શરીરની અંદર રહેનારો અધિષ્ઠાતા છું. શરીર રહેવા પુરતું લાડાનું ઘર છે. શરીર તો લાડાના ઘરની જેમ અથવા શરીરપર ધારણ કરેલાં વસ્ત્રની જેમ બદલાતાજ રહે છે. પણ આત્મા તો અનાદિ અનંત દ્રવ્ય હોવાથી તેનો તેજ છે—જેમ ભગવદ્ ગીતામાં આવે છે કે,

વાસાંસિ જીર્ણાનિ યથા વિહાય,
નવાનિ ગૃણ્હાતિ નરોઽપરાણિ ।

જીર્ણ થએલાં વસ્ત્રોનો પરિત્યાગ કરીને મનુષ્ય શરીરપર નવા વસ્ત્રો ધારણ કરે છે તેવી રીતે આત્મા શરીરથી વસ્ત્રનું પરિત્યાગ કરીને જીર્ણ થયેલાં શરીરથી વસ્ત્રનું પરિત્યાગ કરે છે.

હે તેમ મૃત્યુ કાળનાં સમયે પણ મહાપુરુષોનાં મન પૂર્ણ સમાધિભાવમાં હોય છે. મૃત્યુકાળનાં સમયે પણ અંતરાત્મા દશાએ પહોંચેલા મહાપુરુષો મનમાં લવલેશપણ આકૃષ્ટતાને અનુભવતા નથી. મૃત્યુનાં સમયે પણ મન સમાધિભાવમાં રહે છે અને અંતરાત્મ દશા છે. સુખ દુઃખ અથવા વિશેષાદિનાં પ્રસંગમાં હર્ષ શોક ન કરનાર આત્માને અંતરાત્મા કહી શકાય.

પ્રાપ્તિમાં હર્ષ નાહી અને હાનીમાં શોક
નાહી તેજ અંતરાત્મા

અંતરાત્મભાવની અનુચિત અવિરત સમ્યક્ દ્રષ્ટિ શુદ્ધ સ્થાનથી શુદ્ધિમાન થાય છે. અને બારમા કોળિયાંની શુદ્ધિ સ્થાનમાં પૂર્ણતા થાય છે. ત્યાર બાદ તેરમા કોળિયાંની શુદ્ધિસ્થાનમાં પરમાત્મ દશાની પ્રાપ્તિ થાય છે અંતરાત્મા જ પરંપરાએ પરમાત્મા બને છે.

ચિદ્રશ્મિના સ્પર્શથી જેમ લોહું સુવર્ણ બાવને પામે છે તેમ પરમાત્માનાં ધ્યાનથી આત્મા પરમાત્મ બાવને પામે છે. અંતરાત્મ દશા એ કોઈ સામાન્ય વાત નથી તેમાં આત્માનાં રંગરસનાં વાતાવરણમાં અંતરાત્મભાવમાં રહેલું એ કોઈ બચ્ચાનાં જેટ નથી કોઈમાં ગમે તેની તરફેણમાં સુદાદો આવે તેમાં આત્મી આપનારને કોઈ લેવા દેવા ન હોય આત્મી આપનાર માત્ર દુઃખ ન હોયો એકેએ વાલી કે પ્રતિવાદી બાંનેમાંથી એકની હાર થાય

ઉપરની કુંડીમાં અથવા ખીજે ક્યાંય નાખી દેવામાં
છે રસ્તા ઉપરથી કુતરા, કાગડાં, ઢોર, ઢાખર તેમજ
અન્ય મનુષ્યો વિગેરે પસાર થતા હોય તેમાં મારે
ને એટલું જ પુછવું છે કે એઠવાડમાં મોં કોણ
ને ?

સલામાંથી : ઢોર કે કુતરાં તેમાં મોં નાંખે.
આ વાત તમે જરાજરા જોડ્યા છો હવે મારે આગળ
ને એટલું જ કહેવાનું છે કે કુતરાં કાગડાં મોં નાંખે
માણસ તો ન જ નાંખે ને ?

સલામાંથી : માણસ કાંઈ એઠવાડમાં મોં નાંખતો
ને ?

કોઈ અઘોરી હોય ને તે એઠવાડમાં મોં નાંખે તો
તે વાત છે પરંતુ તમારા કહેવા પ્રમાણે સારો માણસ
એઠવાડમાં મોં ન નાંખે એ તો જરાજરા ને ! ત્યારે તો
માણસ જ આપણે વચમાં સિદ્ધ કરી ગયાં કે ઘણાએ
ગવેલી હોવાથી સંપત્તિ એ પણ એઠ સમાન છે. મને
જો કે હવે તમે એમાં મોં નહીં નાખો ? કેમ હવે
ત્યાં કોઈ જોડ્યા નહીં ? મુદ્દાની વાત આવે ત્યાં મૌન
કહી લો છો વચમાં જ જોડેલાં કે એઠમાં મોં નાંખે
કુતરા કહેવાય. ત્યારે આ સંપત્તિરૂપ એઠમાં આસક્ત
ને તે કેવા કહેવાય ! એ વાત આપે મનમાં સમજ
વાની છે. સંપત્તિની વાત તો ઠીક પણ આ ભવની જે
માર્યા છે તે જન્મ-જન્માંતરમાં અનંતીવાર માતા યર્ધ

ચૂંકી છે. એક મહાત્મા લખે છે કે “હવની આ
શી બૂલવણી છે ? જે જન્મ જન્માંતરમાં અનંતીવાર
જનેતા થઈ ચૂકી તેને આ ભવમાં આ હવ સી રૂપે લોગવે
છે. કેવું રામજાણુ જેવું વચનામૃત લખ્યું છે ? જરાક
હવ ઊંડાણથી વિચારે તો આંખ ઉઘડી જાય અને પ્રણયમાં
પ્રણય જે રાગનું નિમિત્ત છે તે ઉત્કટ વૈરાગ્યનું નિમિત્ત
બની જાય. હવે ઊંડાણથી તત્વાર્થની વિચારણા જ કરી
નથી તેથી જ મોડા છુટતો નથી. મોડા જ મોડા માર્ગમાં
અંતરાયરૂપ છે છતાં મોડા સાથે જ હવે મીત્રી બાંધી
આમાં શે ઉદ્ધાર થાય ?

માનવી સમ્યક્ વિચારણા કરે તો રાગ દ્વેષાદિ
બિચારા ઉભા ક્યાં રહે !

કનક અને કાંતા એ બંને રાગનાં નિમિત્તો છે.
તેમાં હવ વિચારે કે જે આ ભવની સી છે. તે અનંતી
વાર જનેતા થઈ ચૂકી છે. જે લક્ષ્મીને લોગવટો આજે
હું કરું છું તેનો લોગવટો મારી પૂર્વે બીજા ઘણાંઓએ
કરેલો છે. માટે ખરેખર એ એક સમાનજ છે. આટલી
વિચારણા માણસ ઊંડાણથી કરે તો એ બંને તરફનો
રાગ બિચારો ક્યાં ઉભો રહે ? તેને ઉભા રહેવા
જગ્યા ન મળે પછી કર્મોદયથી લોગાવેલી કર્મો લોગ-
વતો હશે તો પણ તેમાં તે લેવાવાનો નથી. અને તેની.

અંતરાત્મ દશા સંપૂર્ણપણે જળવાઈ રહેશે બાકી મોક્ષ
માર્ગમાં તત્વદ્રષ્ટિની તો પહેલી જ જરૂર છે. તેવી
દ્રષ્ટિવાળાઓને ભોગ એ રોગ સમાન લાગે છે. તેમાં તે
અંતરાત્માથી લેશ પણ લેપાતો નથી. અંતરાત્માથી તો
તે પરમાર્થને જ ઝંખતો હોય છે. અંતરની દશા પલ-
ટાયા વિના મોક્ષ માર્ગથી આપણે ઘણાં દૂર છીએ અને
અંતરમાં પલટો લાવવા માટે અંતર્મુખ બનવાની જરૂર છે.
નહીં ત્રણમાં નહીં તેરમાં નહીં છપ્પનના મેળમાં
ક્યારે પણ આ જીવ અંતર્મુખ ન બન્યો તે
ન બન્યો

મૂઠ અને અખૂઠ એવા મનુષ્યો
બાલ્યાવસ્થામાં યુવાવસ્થામાં, કે વૃદ્ધાવસ્થામાં કયા-
પણ અંતર્મુખ બની શકતા નથી.
કલિકાલ સર્વજ્ઞ ભગવાન હેમચંદ્રાચાર્ય દર્શાવે છે
સૌશવ કાળમાં (બાલ્યાવસ્થામાં) માતાનાં મુખ સામું
કર્યું બાળકને કોઈ પણ વસ્તુની ઈચ્છા થાય કે
તેનું લક્ષ્ય પોતાની માતા તરફ ખેંચાય અને તેમાં
દોષ પણ નથી. કારણ કે એ અવસ્થામાં બાળક
મીન હોય છે, એટલે તેને ડગલેને પગલે માતાના
બંધનની જરૂર પડે છે.

“ત્યારબાદ યુવાવસ્થામાં સ્ત્રીનાં મુખ સામું જોયા
પછી તો તે ગમે તે પ્રવૃત્તિ કરે.”

જેવામાં આવે છે છતાં મનુષ્યો વૈરાગ્યલાવને પામતા ન હોય અને વિષયોમાં સંસારનાં ક્ષણિક પદાર્થોમાં આસક્તિ રહેતી હોય તો તેવાઓને પણ સમાન ગણવા જોઈએ.

વસ્તુની આસક્તિ છુટી જાય એ પણ મહાન ત્યાગ છે. વસ્તુ તેટલી ખરાબ નથી જેટલી તેની આસક્તિ ખરાબ છે. માનવીને એક દિવસે બધું મૂકીને જવાનું છે છતાં બાહ્ય પદાર્થોમાં આસક્તિ રહ્યા કરે એ ઘોર અજ્ઞાન છે. ધન, વૈભવ બધું અહિં રહી જશે અને તેની પાછળ આચરેલાં પાપો લગાંતરમાં ભેગાં આવવાના છે અને તે આચરનારને લોગવવાં પડવાના છે. એક માનવી મૃત્યુને નજર સામે રાખે તો તેને ખાવા પીવામાં પણ રુચી ન રહે તો પછી પાપ આચરવાની વાત જ ક્યાં રહે ! અંતર્મુખ બનવા માટે આ બધી વાતો ઊંડાણથી વિચારવાની રહે છે.

દ્રષ્ટાંત—

સગર ચક્રવર્તીનાં ૬૦,૦૦૦ હજાર પુત્રો અષ્ટાપદ પર્વતને ફરતી ખાઈ ખોદતા એકી સાથે મૃત્યુને પામ્યા પોતાના બધાં પુત્રો એકીસાથે મૃત્યુ પામી જતાં સગર ચક્રવર્તી થોડીવારને માટે જાણે શોક સાગરમાં ફૂળી ગયા સગર ચક્રવર્તી સંસારી પક્ષે લગવાન અજિતનાથનાં ભાઈ થતા હતા.

ગાંધી પલટાય ત્યારે રાજા રંકે જાની જાય છે. જેઓ
 બ્રહ્મીનાં લંગ માત્રથી પર્વતો પણ લાંગી જાય તે
 જલવાન રાજાઓ પણ કર્મની વિષમતા આવી પડે ત્યા
 તેઓ સિક્કા પણ મેળવી શકતા નથી. અને જાતિ આતુ
 થી તદ્દન હિન હોવા છતાં શુભનો ઉદયકાળ જાગે
 ત્યારે ક્ષણવારમાં રંકે પણ રાજા જાની જાય છે. આવ
 તો પરિવર્તનો જગતમાં કંઈક થયાજ કરતા હોય છે
 છતાં ભારે કર્મી જોયો વૈરાગ્યને (અંતર્મુખ દશાને)
 પામતા નથી. એ પણ એક આશ્ચર્યકારક ઘટના છે.

મોત માથે ભમે અને છતાં જીવ વિષયોમાં
 રમે એ શું મનુષ્ય પણ કહેવાય—

ભગવાન ઉભાસ્વાતિ પ્રશમરતિ શાસ્ત્રમાં ફરમાવે
 છે કે—

અપિ પશ્યતાં સમક્ષં નિયતમનિયતં પદેપદે મરણમ્ ।
 ચેપાં વિષયેષુરતિર્ભવતિ, ન તાન્ માનુષાન્ ગણયેત્ ॥

અનિશ્ચિત એવા મૃત્યુને ડગલે ને પગલે નિશ્ચિત
 થતું જેવા છતાં જેમની વિષયોમાં આસક્તિ રહેતી હોય
 તેવાઓને મનુષ્ય પણ ન ગણવા જોઈએ ! મૃત્યુ એક
 દિવસે નિશ્ચિતપણે આવવાનું છે છતાં કંઈ પણ આવવાનું
 છે તે નિશ્ચિત નથી માટે તેને અનિશ્ચિત કહેવામાં આવે
 જ. રાજા-જરોજ મનુષ્યો મૃત્યુને પામતા નજરે નજરે

તુલ્ય છે. માટે દોઈ દુષ્ટતાં સંયોગમાં આ હવે રાજવા જેવું
 નથી. પોતાના આત્માનાં સ્વભાવનું જે મુખ જે તેજ દોષ
 રખ જે. સ્વભાવનાં મુખને દોઈ બીજા મુખની ઉપમા ન
 આપી શકાય. પોતાનાં જ્ઞાન સ્વભાવમાં સમજૂતા કરનાર
 ને ગદારનાં દોઈ બનાવો અકલાવી શકતા નથી. જ્ઞાન,
 દર્શન, ચરિત્ર, દમ્મા, મનુલા, ચરણતા, નિર્લોભતા એજ
 હવનો સ્વભાવ છે. હવ નિઃશુભમાં સમજૂતા કરે તો
 સમજૂતું કે એ પ્રાણ ભુવનનો આદ્યાદ છે. સગર નક
 પતીને પ્રધાન કહે છે કે રાજન ! એટલા બધા શોકાતુર
 કેમ બની ગયા છો ? ચક્રી કહે છે કે, પ્રધાનહ ! એકી
 આમે બધાં પુત્રો મૃત્યુ પામ્યા એનુંજ મને મનમાં દુઃખ
 છે. પ્રધાન કહે છે રાજન ! દુષ્ટતાં વિયોગને વૈરાગ્યમાં
 વાળી દેવું એજ સાચી જ્ઞાનદશા છે. વિયોગમાં શોકાતુર
 બનવું એ આર્તધ્યાન છે. અને વિયોગનાં પ્રસંગે સંસાર
 ની અસારતાનું અને ક્ષણભંગ્યતાનું ચિંતન કરવું
 એ ધર્મધ્યાન છે. રાજન ! ધર્મધ્યાનથી કર્મોની નિર્જરા
 થાય છે. વ્યારે આવા પ્રસંગે આર્તધ્યાન કરવાથી શોક
 સંતાપ કરવાથી ઉદ્ધતા નવા કર્મો બંધાય છે. રાજન !
 જેટલાં જન્મે તેટલાં નિયમા મૃત્યુને પામે છે. મૃત્યુ
 પામેલાં ફરી જન્મે છે. તેમાં જોશને પામી ગએલા
 ફરીને જન્મ લેતા નથી માટે દોઈ અપેક્ષાએ રાજન !
 મરણ એ પ્રકૃતિ છે તો જન્મ એ વિપ્રતિ છે. મરણ એ
 હવનો અપરાધ નથી ફરી જન્મ લેવો એ હવનો
 અપરાધ છે.

જન્મ થયો હોય તે કુળને મહાન ઉત્તમકુળ કહી શક
તે કુળમાં જન્મેલાં ધીજી આત્માઓનાં સંસ્કાર
ઉગ્યા હોય. આમ પરંપરાની અપેક્ષાએ તો દક્ષિણકુળ
એ ભગવાન કમળદેવનું કુળ કહી શકાય. જે કુળ
ઉત્પન્ન થયેલાં કોઈ દુર્ગતિને પામ્યા નથી. ઉત્તમ કુળ
પણ બલિદારી છે.

એકીસાથે સાડા હજાર પુત્રોનો વિશેષ થતાં રાજ
ગકનનીંને શાળવાર લાગી આવે એ તદ્દન સ્વાભાવિક છે.
છતાં તેઓ સમ્યદ્રષ્ટિ આત્મા હતા. અંતરાત્મવશ
તેમની ખબર હતી. તેમનાં પ્રધાન પ્રતિજ્ઞાપ પમાડ્યા
કે. કે. કે. રાજન ! આ દુનિયામાં જેનો સંયોગ તેને
જેક વિશેષ નિયમા વિશેષ છે. રાજન ! સંયોગ અને
વિશેષની વચ્ચે આજ કાલની નથી ને નો અનાદિ
કાળનો છે. માનવી સંયોગમાં જેટલો રાજ પામે તેટલો
જ વિશેષતા ને દુઃખ પામે છે. માટે રાજન ! કોઈ
સંયોગમાં રાજ પામ્યા જેવું નથી.

સાદના વિશેષને વૈરાગ્ય ભાવમાં વાળી લે.
એજ સાચી જાનવિદ્યા

જે પદ પડે તેવું વાળી છે. સંયોગમાં મુજબ મને
જે જેવું પડે તેવું વિશેષનું દુઃખ ને દુઃખ નથી ખવડે
જે જેવું પડે તેવું દુઃખ છે તે વિશેષનું દુઃખ નહીં

મને લેવડું' કહ્યું કહ્યું કરવામાં આવે નમસ્કાર તો કરવાંત
 કરવામાં આવે કર્યાં ત્રિ આને' અને ત્યાં રહી કામપણુ કામે
 જોઈ આવવાના નથી માટે આવ્યા કોઈ પ્રમાણને. તેરા-
 અમાં જાણી લેનાર કામપણનાથી જાણી જાય છે. નહકનાં
 મંજીનીનું મૂલ્ય અથવા કોઈનું પણ મૂલ્ય માનવી માટે
 મેલવાની રૂપ છે કે જેક દિવસે આવડે પણ મરવાનું છે
 જગતમાં કોઈ અવિનશ્ય થટે અવગણી નથી. જો કોઈને
 જેક દિવસે આ જગતમાંથી વિદાય લેવાની છે. તો આવા
 મૂલ્ય જેવા પ્રમાણને જેરાવનું નિમિત્ત બનાવીને ખરી
 રીતે મનુષ્યોને અનિમેષ પ્રકારે પ્રમાણવાનમાં રાખવાની
 જની જ્યુ' નેકરે.

દ્રષ્ટિ અને પ્રવૃત્તિ બન્ને સમ્યક્ નેકરે

આ જ્યુ' અદિને અદિન મૂકીને જેક દિવસે
 જવાનું છે. કોઈની આખી જ્યુ' કરેનું પર કોઈમાં
 જ્યુ' આવવાનું નથી. માટે જમણને માણસે પરદોષનું
 આપત કહી લેવું નેકરે. આ જ્યુ' માણસની પોતાની
 આંતરદ્રષ્ટિ જતને તોજ જોવા ગોચ્ય છે. ધર્મ આગમાં
 દ્રષ્ટિ અને પ્રવૃત્તિ બન્નેની સંપૂર્ણ જરૂર છે. તેમાં પણ
 સમ્યક્દ્રષ્ટિની તો અત્યંત જરૂર છે.

જગત આખાને જ્ઞાન દ્રષ્ટિથી જોનારો જોશમાર્ગમાં
 ક્યાંય રખડવાને પામતો નથી જો તો નિરાળાપણે

જીવજો મોક્ષમાર્ગમાં યોગ્ય પુરુષાર્થ કરે તો ફ
 તેને જન્મ-મરણનાં ફેરામાં આવવું જ ન પડે. જગતમ
 કોઈ એવો જન્મ નથી કે જેની પાછળ મરણ ન હોય
 જ્યારે મરણ એવું હોઈ શકે કે જેની પાછળ જન્મ ન
 હોય માટે રાજન! અજન્મા થવા માટે પુરુષાર્થ કરવાનો
 છે. જેથી ફરી કોઈ કાળે આ જન્મ મરણના ચક્રાવે
 ચડવું જ ન પડે. તમારા બધા પુત્રો તીર્થરક્ષાના પરિ-
 ણામથી ઉચ્ચ ગતિને પામ્યા છે. બારમા દેવલોકને પામ્યા
 છે માટે આ વિયોગનાં પ્રસંગને વૈરાગ્યમાં વાળી આપ
 આપનો આત્માર્થ સાધી લો. અંતે સગર ચક્રવર્તી
 વિયોગનાં પ્રસંગને વૈરાગ્યમાં વાળી ભાગવતી પ્રવળ્યા
 અંગીકાર કરે છે. તપ અને સયમમાં ઉચ્ચપણે પરાક્રમ કરીને
 દિક્ષિત બનેલાં સગર ચક્રવર્તી તેજ ભવમાં મોક્ષપદને
 પામે છે.

શોક સાગરમાં ફૂટેલાં સગરચક્રવર્તીને તેમનાં
 બુદ્ધિ પ્રધાનનાં બોધમય વચનો એવાતો અસરકારક
 થઈ કે સંસાર આખા ઉપર નિર્વેદને પામીને અને
 ક્ષમાર્ગમાં ઉચ્ચપણે પુરુષાર્થ કરીને સદાકાળ માટે
 આત્માના અનંત સુખ સાગરમાં નિમગ્ન બની
 આજે વિયોગનાં પ્રસંગે ઘણાં કંઠપાંત કરતા હોય
 પણ તેથી શું વળવાનું છે ?

અનંતને માર્ગે વિદાય લઈ ગએલાં તેમની પાછળ

છે. જીવની દ્રષ્ટિ જે અંતરમાં વળે તો જગતનાં
ગતાં બધા પ્રશ્નોનો ઘણી સહેલાઈથી શાંતિ લેઈ ઉઠેલ
શકાય. બહિરાત્મભાવમાંથી જ જગતમાં બધા
થઈ મરે છે. ઘોરમાં ઘોર સંગ્રામો પણ તેમાંથી
પાડે છે. હિંસા, અસત્ય, જેવા ઘોર પાપો પણ તેમાંથી
મે છે.

ઘણીવાર સગાં ભાઈ ભાઈ વચ્ચે પિતા-પુત્ર વચ્ચે
ઘર્ષણ પેદા થાય છે તેનું પણ મૂળ કારણ બાહ્ય
થઈ તરફની તીવ્ર મમત્વ બુદ્ધિ છે.

મમત્વ બુદ્ધિની જગ્યાએ જીવનમાં જે સમત્વ બુદ્ધિ
વે તો સંસારનું વાતાવરણ સ્વર્ગમય બની જાય.
માન્ય કક્ષાનાં મનુષ્યોની વાતતો બાજુ પર રહી પણ
મે તદ્દલવ મુક્તિગામી હતા તેવા ભરત-બાહુબલિ
યે પણ લાગ લાગટ બાર બાર વર્ષ પર્યંત સંગ્રામ
થ્યો, તેની પાછળ પણ મમત્વ બુદ્ધિ સિવાય બીજું

કારણ હતું ? છેલ્લે સમત્વ ભાવમાં આવ્યા ત્યાં તેમને
લજ્જાન મેળવતાં પણ વાર ન લાગી. આચાર્ય ભગવાન
ને સુંદરસૂરીશ્વરજી મહારાજ અધ્યાત્મકદપદ્મમાં
ભાવે છે કે

ત્વમેવદુઃખં નરકસ્ત્વમેવ, ત્વમેવશર્માપિ શિવં ત્વમેવ ।
ત્વમેવ કર્માણિ મનસ્ત્વમેવ, જહીહ્યવિદ્યામવધેહિચાત્મન્ ॥
હે આત્મન્ ! તું જ દુઃખરૂપ છો અને નરક પણ

ઉપાર્જન કરેલાં કર્મોથી તે સુખ અને દુઃખને પામે છે. પોતે આચરેલાં કર્મો પોતે નહીં ભોગવે તો બીજું કોણ ભોગવી દેવાનું છે ? માટે કર્મ બાંધતા જ વિચાર રાખવો જોઈએ પછી ઉદયકાળમાં હાથ હોય કરવી નકામી છે. અથવા કોઈ બીજાને દોષ દેવો એ પણ નર્થ અજ્ઞાન છે. દુઃખના પ્રસંગે પોતાનાં કર્મોદયનો વિચાર કરવાથી મોટામાં મોટો લાલ એ થાય કે દુઃખમાં નિમિત્ત બનનાર તરફ દ્વેષ ઉત્પન્ન ન થાય કોઈ પણ જીવ તરફ રાગ-દ્વેષની પરિણતિ ન થાય આ લાલ એ જેવો તેવો લાલ નથી. રાગ અને દ્વેષ ઉપર વિજય મેળવનાર જ ક્રમે કરીને વીતરાગ દશાને પામી શકે છે. ઉપાધ્યાયજી વિનયવીજયજી મહારાજ પણ ફરમાવે છે કે

સુખ દુઃખ કારણ જીવને કોઈ અવર ન હોય
કર્મ આપ જે આચર્યા, ભોગવીએ સહુ સોય

સુખ દુઃખ બંનેનો કર્તા આત્મા પોતે જ

સુખ દુઃખમાં કોઈ બીજું કારણભૂત નથી જે પોતે આચરેલાં કર્મો છે તે જ પોતાને ભોગવવાના છે. માટે મહા પુરુષો કહે છે કે—ત્વમેવ દુઃખ—હે આત્મન !

તારા દુઃખનું મૂળ કારણ તું પોતે જ હોવાથી તું જ દુઃખરૂપ છો મહારાજ અને મહા પરિશ્રદ્ધ આદિનાં કારણને સેવીને નરકાયુષ્યને બાંધનારો હોવાથી તું પોતે

તું જ છે કારણ કે ભવોભવમાં દુઃખને ઉપજવનારા
અને દુર્ગતિનાં દારૂણ દુઃખને આપનારાં કર્મોને જાંઘનારો
તું પોતે જ છે.

છવને મુખકે દુઃખ પાનાનાં કર્મદ્રવ્યથી પ્રાપ્ત થાય છે
તેમાં બીજા કોઈ ઉપર આરોપણ કરવું એ તો નર્મ
અજ્ઞાન છે.

શિદ અને શાનના દ્રષ્ટાંતે અપૂર્વ ધરના

જુઓ કે દુઃખ જાંઘનેનાં કર્મો આત્મા પાને છે.
જો તો તેમાં ફક્ત નિમિત્ત માત્ર છે. જિંદને કોઈ જાણ
તો જાણ વરફ ન થયતા તે જાણ મારનાર વરફ
કે આ જાણ મારી વરફ આજુ ક્યાંથી ? મારી
જાણને પડાવ ફરનાર કોણ છે ? જિંદ જાણની
ક્યાંથી ચર્કે તેની કામ જવાને છે. અને તેમાં
જાણ ક્યાં છે આ જાણ ક્યાંથી વરફથી આજુ છે
જાણી જાણ જાણ કેંકનાર જાણ માને છે.
જાણ તો જાણનાં જાણે તે જાણે પડાવે જ
જાણે જાણ જાણ ફરવે પડવો નથી.
જાણનાં જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે

ઉપાસન કરેલાં કર્મોંગી તે મુખ અને હુઃખને પામે છે. પાને આચરેલાં કર્મો પોતે નહીં ભોગવે તો બીજું કોણ ભોગવી દેવાનું છે ? માટે કર્મ જાંધતા જ વિચાર રાખ્યા ભેદનો પાછો હૃદયકાળમાં ધાય ધાય કરવી નકામી છે. અથવા કોઈ બીજાને દોષ દેવો એ પણ નહીં અજ્ઞાન છે. હુઃખના પ્રશ્નને પોતાનાં કર્મોદયનો વિચાર કરવાથી મોટામાં મોટો લાભ એ ધાય કે હુઃખનાં નિમિત્ત બનનાર તરફ દેખ હૃતપન્ન ન થાય કોઈ પણ છવ તરફ રાગ-દેશની પરિભ્રુતિ ન થાય આ લાભ એ જેવો તેવો લાભ નથી. ધન અને દેખ ઉપર વિજય મેળવનાર જ કર્મે કરીને વીતરાગ દર્શાને પામી શકે છે. ઉપાધ્યાયજી વિનયવીજયજી મહારાજ પણ કરમાવે છે કે

મુખ હુઃખ કારણ છવને કોઈ અવર ન દોષ
કર્મ આપ જે આવર્યા, ભોગવીએ મહુ મોય

મુખ હુઃખ બંન્નેનો કર્તા આત્મા પોતે જ

મુખ હુઃખમાં કોઈ બીજું કારણજૂત નથી જે પોતે આચરેલા કર્મો છે તે જ પોતાને ભોગવવાના છે. માટે મહા પુરુષો કહે છે કે—(અમેષ દુષ્ટ)—હે આત્મન !

તારા હુઃખનું મૂળ કારણ તું પોતે જ હોવાથી તું જ હુઃખરૂપ છે મહારાજ અને મહા પરિશુદ્ધ આદિનાં કારણને સેવીને નરકાશુધને જાંધનારો હોવાથી તું પોતે

પોતાની જવાબદારીનું પોતાને લાન
થાય એ જ સાચી સમજ

અધ્યાત્મ કદપદ્મની આ ગાથામાં તેના રચયિતા
મહાપુરુષે કોઈ અલૌકિક ઘટના કહી છે “આત્મ સર્વસ્વ
અધિકાર”ની આ એક ગાથામાં જણે આત્મ જ્ઞાનનો
આખો ખજાનો ઠાલવી દીધો છે. જીવને પોતાની જવાબ
દારીનું આ ગાથામાં આગેહુળ લાન કરાવ્યું છે આ
ગાથાનું હોઈ સમજાઈ જાય તો દુઃખતાં પ્રસંગે કોઈ
ખીન ઉપર દોષારોપણ કરવાની બુદ્ધિ ન થાય. મછી
મુખમાંથી એવા ઉદ્દગારો ન નીકળે કે ફલાણો તો મારી
પાછળ જ પડ્યો છે કદાચ ઉદ્દગારો નીકળે તો એવા
નીકળે કે એવા કોઈ મારા અશુભનો ઉદય કાળ જાગ્યો
છે અને ઉદયમાં આવેલાં કર્મો મારે લોગવવાં પડે છે
તેમાં ખીન કોઈ નો દોષ નથી આ રીતની જીવની
આંતરદ્રષ્ટિ જગૃત થાય એજ સમજણનું સાચું ફળ
છે. એકલી આત્મ જ્ઞાનની વાતો ક્યેં કાંઈ વળવાનું નથી.

જ્ઞાન અને ક્રિયા બંનેના સુમેળથી મોક્ષ

જેવું જ્ઞાન તે સુજળનું વર્તન કરવાની જરૂર છે
અંતઃકરણમાં એકલી મલિનતા ભરી હોય અને માની
લે કે હું તો સાક્ષાત્ સિદ્ધ સ્વરૂપી છું તો સમજવું

પણ તપ સંયમરૂપી પવન જે અનુકૂળ હોયતો હવરૂપે
 વહાણને ઘણી સહેલાઈથી મુક્તિ કિનારે પહોંચાડી દે છે.
 આત્માની એકલી વાતો કર્યે કાંઈ વળવાનું નથી.
 તપ સંયમમાં પરાક્રમ કરવાથીજ આત્મ કલ્યાણ સાધી
 શકાય છે. જ્ઞાનની સાથે તપ-સંયમમાં પરાક્રમ હોયતો
 તે જ્ઞાનામાં સુગંધ સમાન છે. તેવા હવે ઘણાંજ અદ્ય
 કાળમાં સ્વ-આત્માર્થ સાધી લે છે.

જ્ઞાનનય કે ક્રિયાનય વિગેરે સર્વનયોનાં વક્તવ્યને
 સાંભળીને જ્ઞાન અને આરિત્રમાં સ્થિત જાનેલો જે સાધુ
 હોય તેજ સર્વ નય વિશુદ્ધ છે આ અનંત જ્ઞાનીઓનો
 છેલ્લામાં છેલ્લો નિષ્કર્ષ છે.

પરમાત્મ દશા

જલિરાત્મા અને અંતરાત્માની વ્યાખ્યા કર્યા પછી
 અને પરમાત્માની વ્યાખ્યા કરવાની રહે છે, પૂઠ યોગી-
 રાજ શ્રી આનંદધનજી મહારાજ ફરમાવે છે કે,
 જ્ઞાનાનંદ હોય પૂરાણ પાત્રનો વર્જિત રાકળ ઉપાધિ ગુજાની
 નીન્દિય ગુણમણિ આગરુ ક્રોધ પરમાત્મ સાધ, ગુજાની,
 ગુમનિ ગરબુદ્ધ આત્મ અરણ્ય

જ્ઞાન અને જ્ઞાનંદથી પરિપૂર્ણ, નિઃશય ઉપાધિથી
 નિઃશય અત્યંત પવિત્ર દન્દિયઅગોચર અનંત ગુણ
 ક્રોધ મુદ્ધ સ્વકલ્યાણ પરમાત્મા છે. આવા સ્વ
 ગુણ પરમાત્માપણે આ મનુષ્યજાતી

કે, શ્રી આનંદપ્રદનજી કહે છે કે આવું શુદ્ધ સ્વરૂપ પર-
માત્માનું છે મારે હે આત્મન ? તું આ પરમાત્મ પડને
આપી લે ?

કલિકાલ સર્વત્ર પૂં હેમચંદ્રાચાર્યજીએ યોગ
શાસ્ત્રમાં પરમાત્મે દર્શાવું સ્વરૂપ દર્શાવ્યું છે કે,

ચિદત્ત્વપાન્નદમયો, તિરોદોષાધિવર્જિતશુદ્ધ ।

અત્યક્ષોઽનન્તગુણઃ પરમાત્માકીર્તિતઃ સત્ત્વૈ ॥

આ યોગ શાસ્ત્રમાં આવતી ગાથા ઉપદેશન સ્ત-
વનની ગાથા સાથે આમેદુગ મળતી આવે છે. આ ઉપ-
રથી આપ જ્યાં કદી લોકે પૂં આનંદપ્રદનજીનું ચિદાંત-
અર્થથી જ્ઞાન કેટલું વિશાળ હતું. શાસ્ત્રોમાં આવતી
ગાથાઓની તેમજે આવીશીનાં સ્તવનોમાં દાવ્યમયી
ગિરામાં આમેદુગ શુદ્ધલી કદી નાંખી છે. મૂળ આગ-
મોનાં જ્ઞાનની સાથે પૂં હરિભદ્રાચાર્ય રચિત યોગદષ્ટિ
સંમુચ્ચય યોગજિંદુ ધર્મસંબલ્લી પૂં કલિકાલ સર્વત્ર
હેમચંદ્રાચાર્ય રચિત યોગશાસ્ત્ર જેવા કેટલાય મહાન
શાસ્ત્રોનું તેમજે અધ્યાગ જ્ઞાન હતું. દિગંજર સંપ્રદાયનાં
આચાર્ય કુંદકુંદાચાર્ય રચિત સમયસાર, પ્રવચન-
સાર, વિગેરે શાસ્ત્રોનું પણ તેમજે તીવ્રતર યોધ હતું.
ત્યારેજ આવીશીનાં સ્તવનોમાં હરેક શાસ્ત્રોનાં ભાવો તેઓ
જરાજર ધરાવી શક્યા છે. માટેજ આ આવીશીનો પ્રત્યેક
મુમુક્ષુઓએ સાંગોપાંગપણે અભ્યાસ કરવા જેવું છે. જેથી

પ્રશાંતવાહિતા :

“અયમાત્મૈવ ચિદ્રૂપ, શરીરી કર્મયોગતઃ
ધ્યાનામિદ્વઘ કર્માતુ સિદ્ધાત્મા સ્યાન્નિરજ્જનઃ ॥

સ્વભાવ દશામાં રહેલો આ આત્મા પોતેજ જ્ઞાન
સ્વરૂપી છે. ફક્ત કર્મનાં યોગને લીધે તેજ આત્મ
સંસારી કહેવાય છે તેનો તેજ આત્મા બ્યારે શુદ્ધ
ધ્યાનરૂપી અગ્નિમાં કર્મેને જાળી નાંજે છે. ત્યારે સિદ્ધ
નિરંજન દશાને પ્રાપ્ત કરી લે છે. સિદ્ધ અને સંસાર
આ છવરાશિનાં જે જે મુખ્ય વિભાગ છે તેમાં સિદ્ધ
પદને પામેલાં આત્માઓ શુદ્ધ છે. બ્યારે સંસારી આત્મા
અશુદ્ધ છે. સુવર્ણ ચોકરીની દુકાનમાં પણ હોય છે
ખાણમાં પણ હોય છે ખાણમાં ખીજાં દ્રવ્યોનો સં
હોવાથી સોનું અશુદ્ધ હોય છે. બ્યારે દુકાનમાં
સુવર્ણ હોય છે તેની સાથે ખીજાં કોઈ દ્રવ્યનો જો સં
ન હોય તો તે શુદ્ધ હોય છે છતાં અશુદ્ધ સુવર્ણ
અમુક પ્રકારનાં પ્રયોગથી શુદ્ધ નજ બનાવી શકાય
કોઈ નિયમ નથી. ખાણમાંથી બહાર કાઢેલાં અ
સુવર્ણને પણ તેજાજ. અગ્નિ વિગેરેનાં પ્રયોગથી
બનાવી શકાય છે. તેમ કર્મનાં સંયોગથી અશુદ્ધ
છવરૂપી સુવર્ણને પણ અમ્યગ્ જ્ઞાન ક્રિયાનાં પ્ર
શુદ્ધ બનાવી શકાય છે.

ભાવ સન્નિપાત

રાગી એ બહિરાત્મા છે વિરાગી એ અંતરાત્મા છે અને વીતરાગ એ પરમાત્મા છે. રાગથી જે આત્મા વિમુખ થયો તે વિરાગી છે અને રાગ જેમાંથી સર્વથા નીકળી ગયો તે વીતરાગ છે. રાગનું બંધન છૂટે એટલે દ્વેષ તો એની મેળે જ છૂટી જાય છે. રાગ-દ્વેષ અને મોહ એજ મુખ્ય કર્મની (ગાંઠ) ગ્રંથિ છે એનાંથી જે નિવૃત્ત થયા તે જ સાચા નિર્ગ્રંથ છે. જગત આખું રાગથી રીણાય છે. રાગની રીણામણ જેમને નથી તે જ ખરા વીતરાગ છે.

સન્નિપાતનાં દર્દથી ઘેરાયેલો માણસ તીવ્ર યાતના અનુભવે છે જ્યારે સન્નિપાતનાં દર્દથી મુકાએલો શાંતિ અનુભવે છે. તેમ રાગ-દ્વેષ અને મોહ રૂપી ભાવસન્નિપાતથી મુકાએલાં નિર્ગ્રંથો પણ અનુપમ સમાધિને અનુભવે છે.

“ત્રિવિધ આત્માનો” છેલ્લે ઉપસંહાર કરતાં પૂઠ આનંદબંધનજી મહારાજ ફરમાવે છે કે—

“બહિરાત્મ તજ અંતર આત્મા,
રૂપ થઈ થિરભાવ સુજ્ઞાની,
પરમાત્મમું હો આત્મ ભાવનું,
આત્મ અર્પણ દાવ, સંજ્ઞાની.

બહિરાત્મ દશાનું ત્યાગ કરવા પુર્વક અંતરાત્મ

હોય છે. તેવાઓ અંતે નર મટીને નર પિશાચ બ
 છે. પોતાના સ્વાર્થ ખાતર અનેકોનાં હિતને હણના
 મનુષ્યોનાં જીવનમાં માનવતાનો પણ મૃત્યુધંટ વાગ
 નય છે. દેહાત્મબુદ્ધિ એજ બધા પાપ કર્મોની જનેત
 છે. દેહથી ભિન્ન આત્માનો પુનઃ પુનઃ વિચાર કરતા
 બુદ્ધિનો જન્મ દૂર થાય છે. અને દેહથી ભિન્ન આત્માની
 સમ્યગ્ પ્રતીતિ થાય છે.

આત્મા અને પરલોકને માનનારો કેઈ સંયોગોમાં
 બેધડકપણે પાપ નહીં આચરે, કારણ કે તે સમજતો
 હોય છે કે પાપ કર્મ વિપાકમાં અતિ દારુણ હોય છે.
 એટલે એક દેહાત્મબુદ્ધિની જમણા ભાંગી નય તે
 આધ્યાત્મિક પ્રગતિનાં દાર બુદ્ધલાં થઈ નય પછી તે
 અંતે પરમાત્મપદની સંપદા પ્રગટ થાય છે. અને આત્માના
 જ્ઞાનંદધનરૂપ રસાનું પોષણ થાય છે.

સૌને જ્ઞાનંદધન સ્વરૂપ એવા પરમાત્મપદની પ્રાપ્તિ
 થાઓ એજ એક અભિલાષા.

શ્રી શાન્તિનાથ ભગવાનનાં સ્તવન. પરતું વિવેચન

શાંતિજિન ! એક મુજ વિનતિ,
મુજો ત્રિભુવન રાય રે !
શાન્તિ સ્વરૂપ કેમ જાણીયે,
કહો મન કિમ પરખાય રે...શાન્તિ...૬

આ પહેલી ગાથા પ્રશ્ન પૂછવા રૂપે છે. ચોગીરાજ
શ્રી આનંદધનજી મહારાજ સોળમા શાન્તિનાથ પ્રભુનું
શાંતરસમય સ્વરૂપ જાણે સાક્ષાત્ પ્રભુનાં શ્રી મુખેથી જ
સાંભળવાને ન ઇચ્છતા હોય તેમ શાન્તિથી પ્રભુને પ્રશ્ન
કરે છે કે હે ત્રણે ભુવનનાં મહારાજ શાન્તિનાથ પ્રભુ !
મારી આપને એક નમ્ર વિનંતી છે કે હું શાન્તિનું
સ્વરૂપ કેવી રીતે જાણી શકું તે આપ મને કૃપા કરીને
કહો ? મારા મન વડે પણ તે સ્વરૂપની પરીક્ષા કઈ રીતે
કરી શકું તે આપ મને કહો.

જિજ્ઞાસા પણ અતિ દુર્લભ
ધન્ય તું આતમ જોહને,
એહવો પ્રશ્ન અવકાશ રે,
ધીરજ મન ધરી સાંભળો
કહું શાન્તિ પ્રતિભાસ રે...શાન્તિ...૨

જાણતો નથી કર્તાવ્યાકર્તાવ્યને. પણ જાણતો નથી વસ્તુના સ્વરૂપે પણ જાણતો નથી. મિથ્યાત્વએ કાલિ કાલિલ એર છે. એ એર છે ત્યાં સુધી કાળો કેર છે અને એર ઉતરી ગયા પછી લીલા લહેર છે. પરંતુ સર્પ એર જેમ ગાર્હિકનાં મંત્રથી ઉતરે છે તેમ આ મિથ્યા રૂપી એર પણ પ્રભુની વાણીરૂપી મહામંત્રથી ઉતરે છે અને મિથ્યાત્વ રૂપી એર ઉતરી ગયા પછી આત્મામ પરમ શાંતિરૂપી આહુલ્લાહ છવાઈ જાય છે માટે યયાર્ય શ્રદ્ધાનરૂપી સમ્યક્દર્શન એ શાંતિનો પ્રથમ મહાન ઉપાય છે.

સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ નિસર્ગ અને અધિગમથી

આગમધર ગુરુ સમકિતી,
ક્રિયા સંવર સાર રે,

સંપ્રદાયી અવંચક સદા,
શુચિ અનુભવ ધાર રે...શાંતિ...૪

સમ્યક્ દર્શન એ આત્મ શાંતિનો પરમ અમોઘ ઉપાય છે અને તેજ મોક્ષનું પરમ ણીજ છે. સમ્યક્ દર્શનમાં જે આત્મિક આનંદ આપવાની તાકાત છે તેવી તાકાત દુનિયાનાં સર્વ ભૌતિક સુખનાં સાધનોમાં નથી આત્માનાં તો તેવા અનંત શુભો છે અને તે અનંત શુભોનું ભાજન આત્મા છે કારણ કે વસ્તુ માત્ર અનંત આત્મા છે. આત્માનાં એ

ની તાકાત છે ત્યારે આત્માના સર્વ શુભ સમુદાયની
કાતતો દેટલી હશે । આવા મદાન અદ્ભુત અનંતશુભના
સુદાયરૂપ આત્માના એક સમ્યક્દર્શન શુભનું સ્વરૂપ
જે ગાથામાં કહી ગયા હવે ચોથી ગાથામાં સમ્યક્
દર્શનની પ્રાપ્તિ કેવા પ્રકારનાં પવિત્ર આલંબનથી થાય
પણુવે છે હવે સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ નિઃસર્ગ અને
અધિગમથી થાય છે કોઈ પણ પ્રકારનાં ગાદ્ય આલંબન
વેના નિઃસર્ગપણે (સ્વાભાવિકપણે) સમ્યક્ દર્શનની હવે
પ્રાપ્તિ થાય તે નિઃસર્ગ દર્શન છે. હવેની હજીકમીંતાને
કીધે કોઈ પણ શુભ નિમિત્તના આલંબન વિના પણ
મેથ્યાત્વનો દ્વેષોપશમ થઈ જાય અને હવે સમ્યક્
દર્શનની પ્રાપ્તિ થઈ જાય છે.

જીન' પ્રકારમાં અધિગમથી હવે સમ્યક્ દર્શનની
પ્રાપ્તિ થાય છે જિન પ્રતિમા, શુરુ મુજેથી જિનવાણીનું
શ્રવણ વિગેરે શુભ નિમિત્તો છે. આ સ્તવનની ચોથી
ગાથામાં શ્રીમાન આનંદધનજી સદ્ગુણનાં આલંબનની
વાત કરે છે અને કરમાવે છે કે સમ્યક્ દર્શનથી વિભૂપિત
આગમધર સારભૂત એવી સંવરની ક્રિયા આવરવાવાળા
અને શુરુ પરંપરાના સંપ્રદાયથી પ્રાપ્ત થએલી શુદ્ધ
સમાચારીને અનુસરનારા પરિચયમાં આવનાર કોઈ પણ
આત્માને પોતાના સ્વાર્થ ખાતર નહિં છેતરનાર અને
પવિત્ર એવા સ્વાનુભવરૂપી જ્ઞાનનાં પરમ આધારભૂત એવા

રાગ-રૂપનો અને કાયાયનો અગ્નિ સદા સળગતોજ રહ્યો છે. ખરી રીતે આરાધક ભાવ ઉપશમભાવને આધારે છે. અને તેવું વિધાન બારસા સૂત્રમાં સ્પષ્ટપણે કરાએલું છે. તોપણ એકાંતે વ્યવહાર નયને વળગવા જતાં નિશ્ચય નયનાં વિધાનો તરફ આજે લદા જ દેવાતું નથી આવી જ્યાં આજે દિયતિ હોય ત્યાં વિખવાદનો અગ્નિ સમાજમાં ક્યાંથી ઉપશમે ?

ઈસ્યો આગમે યોધ

શ્રીમાન આનંદનંદજી આ સાતમી ગાથામાં આત્મ તત્ત્વની પ્રાપ્તિ માટેની અપૂર્વ વાત કરી છે. વિધિ અને પ્રતિષેધ વડે કરીનેજ આત્મ તત્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે. અને આ મુજબનાં વિધિ અને પ્રતિષેધનાં માર્ગથી જ મહા પુરુષોએ આત્મ તત્ત્વનો સાક્ષાત્કાર કર્યો છે. અને આગમમાં પણ આ મુજબનો ઠેક ઠેકાણો યોધ છે. આ મુજબ શ્રી આનંદનંદજી દર્શાવે છે ઈસ્યો આગમે યોધરે ,, આ કથન ઉપરથી શ્રીમાન આનંદનંદજી મહારાજને આગમ ઉપર અપૂર્વ ભક્તિ હતી એમ સ્પષ્ટ સમજી શકાય છે. એટલેજ તેઓશ્રી સ્પષ્ટ કહે છે કે આ મુજબનો યોધ આગમમાં છે. આ યોધ મારા ઘરનો નથી. વિધિ અને પ્રતિષેધ વડે આત્મ તત્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે. એ યોધ આગમનો છે.

જનુ નથી પણ કુલ અને જિંવા જ્ઞાનમાંથી આગળ જતા
જ્ઞાનના જ્ઞાનની પરિચીતિયાય ત્યારે જ્ઞાન દ્રષ્ટિમાં અપૂર્વજ્ઞાન
આવી જાય છે. તેની આગળ અજ્ઞાનની નાશન કટાકટાં
અમાન છે. છેલ્લે નવની ગાથામાં શ્રી આનંદપતનજી કહે
છે કે આવા જ્ઞાન થાયો જે કોઈ હોય તે પરમયોગી છે
કેમ જલજો. અથવા પોતાના શિષ્યને જલે સંબોધન કરતા
હોય છે કે જે શિષ્ય ? તારે આવા સ્વરૂપના જલકાર
બનવાનું છે.

સમ બાવની પરાકાષ્ટા.

એટલે કે મુમુક્ષુજન ? તું આવા લોકોતર સમ
જ્ઞાનના સ્વરૂપનો જલકાર થા ? જેથી તને પણ એવા
લોકોતર સમબાવની પ્રાપ્તિ થાય હજુ દશમી ગાથામાં
લોકોતર સમજાવને વિસ્તારથી વર્ણવે છે.

“ સમ જગજગતને સમ ગણે.

સમગણે તમ અર્પિ ગાય કે

સુદિત અંધાર ગિદ્દું સમ ગણે

મુખે જગજગત નિધિ નાયે રે.....શાંતિ ૬૦

લોકોતર સમનાને પામેલો ચોગી સર્વ જગજગતને
અમાન ગણતો હોય છે. પછી કયું હોય કે મિત્ર હોય
બંને ઉપર ચોગીરાજની સમ દ્રષ્ટિ હોય છે હાથલા તરીકે
કમઃ કે ધરજેન્દ્ર બંને ઉપર પાશ્વનાથ ભગવાનની સમ
દ્રષ્ટિ હતી. કમઃ ભગવાનને ધોર ઉપસર્ગ કરનાર હતો

રત્નાર ધરણુ દ્ર ઉપસર્ગ દુર કરનાર હતા છતાં ભગવાનને
 જાનને તદ્દન સમાન હતા થસ ? અહીં લોકોત્તર સમ
 ભાવની પરાકાષ્ટા થઈ જાય છે આ રીતનો જે સમભાવ
 તે જ કેવળ જ્ઞાનરૂપી સૂર્યોદય પહેલાનો અરણોદય છે.
 અરણોદયની પાછળ જેમ સૂર્યોદય થાય છે તેમ લોકોત્તર
 સમભાવની જ્યાં પરાકાષ્ટા થાય છે ત્યાં કેવળ જ્ઞાનરૂપી
 સૂર્યનો અંતમૂર્હુતમાં ઉદય થઈ જાય છે, લોકોત્તર
 સમભાવવાળો યોગી સર્વ જંતુને સમ ગણતો હોય છે.
 તેનું કારણ એ છે કે સંગ્રહ નયની અપેક્ષાએ સર્વ જગ
 જંતુની આત્મસત્તા સમાન છે. તેમાં જરાયે વિષમભાવ
 નથી. માટે યોગીને સર્વ પ્રાણી ઉપર સમભાવ હોય છે.

જીવ માત્ર સત્તાની દ્રષ્ટિએ સમ સત્તાવાન
 જેવી આત્મસત્તા સિદ્ધ પરમાત્માની છે તેવીજ
 આત્મસત્તા નિર્ગોદમાં રહેલાં આત્માની છે. ફેર માત્ર
 ભેદલો જ કે એકની સત્તા પ્રગટેલી છે અને બીજાની
 પ્રગટેલી છે. બાકી સત્તાની અપેક્ષાએ સિદ્ધ કે સંસારી
 ને સમ સત્તાવાન સ્વરૂપે છે. સંગ્રહ નયમાં ભેદ દૃષ્ટિ
 જ નહીં ભેદનાં કથનતો વ્યવહાર નયની અપેક્ષાએ
 થાય છે. છતાં સાપેક્ષ દ્રષ્ટિથી જાનને નયનાં કથન સાચા
 આગળ વધીને શ્રીમાન્ આનંદધનજી કહે છે કે—
 જગજંતુને સમ ગણવાની પેઠે સમતાભાવી આત્મા

ણિને પણ સમ ગણતો હોય છે. તેની દ્રષ્ટિમાં કોઈ ઇષ્ટ નથી કોઈ પણ પર દ્રવ્યમાં ઇષ્ટ કે ખુદ્ધિ તો તેને થતી જ નથી. વૈમાનિકની કે રજકણ હોય જાનને ઉપર તેની દ્રષ્ટિ રાય છે. કારણ કે તે જાણે છે જાનને પુદ્ગલ રિણામ છે.

ભવ્યત્વ પણાની શ્રેષ્ઠ છાપ

લાલ દ્રવ્યનાં ગમે તેવા ઉત્કર્ષમાં પણ આત્માનો ઉત્કર્ષ જોતો નથી અને પુદ્ગલ દ્રવ્યનાં તે પોતાનો અપકર્ષ જોતો નથી. વ્યવહારમાં નાં ઉત્કર્ષમાં કોઈ પોતાનો ઉત્કર્ષ માનતા નથી. મનોની પણ શરીર, ધન, યૌવન, વૈભવ વિગેરેનાં પોતાનો ઉત્કર્ષ માનતા નથી. તેઓ તો એમ હોય છે કે—

उत्कर्षः परपर्यायैश्चिदानंद घनस्यकः ।

વ્યનો અને પર પર્યાયનો ગમે તેવો ઉત્કર્ષ ચિદાનંદધન આત્માને શું ! એટલે કે તેમાં કૈશ પણ લાલ નથી. આત્માને તો જો આત્મા હોય તો તેનાથી એકાંતે લાલ છે માટે જ વૃણ કે મણિ પરદ્રવ્ય હોવાથી જાનને સમ જોતો હોય છે. વૃણ કે મણિ તરીકે લોભને

ગાંધી શરીરાદિ જે બાહ્ય પદાર્થો છે તે
 આથે માત્ર સંગોગ સંજ્ઞાએ રહેલાં છે. જે
 માનો શાશ્વત્ પરિવાર નથી. પાંખીના મેળાની
 પર્યંત એક સ્થાને રહીને સવાર પડે વિખ-
 તેવો ક્ષણિક પરિવાર છે. શરીર પણ આત્માની
 ગ સંજ્ઞા છે ત્યાં ખીન્ન કુટુંબ કળીલાના
 તો વાત જ ક્યાં કરવાની રહી ! જે શરીરને
 નુકસાનું માન્યું છે તે પણ એક દિવસે જૂટી જવાનું
 ન-વૈભવ તો શરીરનાં સંજ્ઞાંધની અપેક્ષાએ
 સંજ્ઞાંધીઓ છે. તે તો શરીરની હયાતીમાં
 માર આ ભવમાંથી જીવતી જૂટાં પડી જાય છે.

આસિરે વોસિરે કરનારને આયરે આયરે
 કરવાનો વખત ન આવે

ટે શ્રીમાન્ આનંદધનજી દ્વરમાવે છે કે, જ્ઞાન
 સેવાયનો બાકીનો બધો પરિવાર જીવની સાથે
 સંજ્ઞાંધે રહ્યો હોય છે. તેનો એક દિવસે નિશ્ચિત
 આગ થાય છે. સંયોગમાં રાગ અને મમત્વનું

સ્વ-પર માટે શાંતિનાથ લગવાનનાં સ્તવનને અવ-
 લંબીને શાંતિનું પરમ સ્વરૂપ મેં સંક્ષેપથી કહ્યું છે.
 બાકી આગમમાં શાંતિનાથાદિ તીર્થંકર લગવંતોએ તો
 શાંતિનું સ્વરૂપ ખૂબ જ વિસ્તારથી કહેલું છે. માટે
 વિસ્તાર રૂચિવાળા જીવોએ તે સ્વરૂપને વિસ્તારથી આગમ
 ગ્રંથો ઉપરથી જાણી લેવું. આત્મા જ્યાં સુધી પોતાનાં
 શાંતરસ મય સ્વરૂપને પિછાણીને તેમાં નહિ રૂળે ત્યાં
 સુધી જીવન કોટીગમે ઉપાયોથી પણ સાચી શાંતિ
 મળવાની નથી. શાંતિ પોતાના આત્મામાં જ છે પણ
 સંકલ્પ-વિકલ્પનો ત્યાગ કરીને આત્મા જ્યારે પોતાના
 દિવિકલ્પ સ્વરૂપમાં લીન થાય ત્યારે તેને શાંતિની પ્રાપ્તિ
 થાય છે.

હવે છેલ્લી ગાથામાં કહે છે કે
 શાંતિ સરૂપ ઈમ લાવશે,
 ધરી શુદ્ધ પ્રણિધાન રે
 આનંદધન પદ પામશે
 તે લહેશે બહુમાન રે.....શાંતિ...૧૫

ચિત્તની એકાગ્રતાથી આ મુજબ જે કોઈ લવ્ય
 પ્રાણી શાંતિના સ્વરૂપનો વિચાર કરશે તે પોતાના આત્મા

કુંથુનાથ ભગવાનનાં સ્તવન પરનું વિવેચન

કુંથુ જિન મનહં કિમ હી ન બાળે
જિમ જિમ જતન કરીને રાખું

તિમ તિમ અલગું ભાળે

હો કુંથુજિન મનહં કિમ હિ ન બાળે...૬

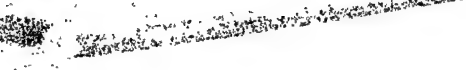
કુંથુનાથ પ્રભુ ! આ મનહું કેમે કરી સ્થિરતાને.
મનહું નથી. જતન કરીને જેમ જેમ આ મનને
સ્થિરતા પમાડવાના પ્રયાસો કરું છું તેમ તેમ દૂરને દૂર
માગતું જાય છે. હું આ મનને નાથ ! આપ પરમાત્માના
શુદ્ધ સ્વરૂપનાં ચિંતનમાં એકાગ્ર કરવાના પ્રયાસો કરું
છું ત્યાં તે મર્કટની જેમ છલાંગ મારીને કોઈ જુદા જ
વેષધોમાં પ્રવેશ કરી જાય છે. મન જો પરમાત્મ સ્વરૂપમાં
એકાગ્ર બને તો પછી બાકી શું રહે ! નિશ્ચયથી તો
જાણતાનો આત્મા પણ પરમાત્મ સ્વરૂપ છે. અનંતજ્ઞાન
દર્શનને આરિત્ર એજ મારું શુદ્ધ સ્વરૂપ છે. શરીરાદિ
પદ્ધતિ બાહ્ય પદાર્થોથી લિપ્ત હું એક અવિનાશી ચૈતન્ય
સ્વરૂપી છું. અનંતજ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત આરિત્ર અને
અનંતવીર્ય આવા અનંત અતુલ્યનો હું સ્વામી છું

મયાંતવાહિતા

એ જુદી વાત છે, મનની હાલત પણ તેવી જ છે. આ ઉપાલો ન્યાય મનને પણ ધરાળર લાગુ પડે છે. મન ચીમેર લમ્યા કરે અથવા ઈષ્ટ પદાર્થો જોઈને મન સંકલ્પ વિકલ્પ કર્યા કરે છે પણ તેથી તેને તે તે વિષયોનો આનંદ મળતો નથી. ઊલટા મનમાં જોડાં વિચારો કરવાથી નવા કર્મો બંધાય છે. આનંદ તો મન વિશ્રાંતિને પામે તો જ મળવાનો છે.

તનનાં નિરોગી પણ મનનાં રોગી

કંદોઈની દુકાને જલેબી તળાતી હાય અને ત્યાં પ્રસાર થનારાં કોઈ માણસનાં મોઢામાં પાણી આવી જ અને ગજવામાં પૈસા ન હોય તો મોઢામાં પાણી આવે જાય એટલા માત્રથી કાંઈ તેના મોંમાં થોડાંક જ નથીનાં શુંચળા પડી જવાના છે? ભલે તે મનમાં જલેબી સ્વાદ અંગેના ગમે તેટલાં વિચારો કર્યા કરે! કાલે વાડી લાપામાં કહેવું હોય તો-ભલે ઉભો ઉભો લીધાં જ કરે. પણ તેથી કાંઈ તે વૃત્તિને ન તેમ સ્વરૂપવાન સ્ત્રીઓને જોઈને કોઈ મનમાં વિચારો લાગ્યા જ કરે તેથી તેને કયો આનંદ જવાનો છે? એના કરતાં મનમાં સારાં વિચારો આ તો મારાં માટે સગી બહેન સમાન છે. તો નવા કર્મ તો ન બંધાય જીવ મન, વચન અને વિશેષ દંડાય છે.

છે પણ આ મન ઉપર તેવા સમર્થ કહેવાતા મનુષ્યો પણ વિજય મેળવી શકતા નથી. અર્થાત મરદ કહેવાતા મનુષ્યોમ પણ મનને જીતી લેનારા વિરલા છે. એટલે શ્રી ઉત્તરાધ્યયન જેવાં આગમ સૂત્રમાં ગણધર ભગવંતોએ સ્પષ્ટ વિધાનો કર્યા કે હે આત્મન! તારે યુદ્ધજ કરવું હોય તો તું મન સાથે યુદ્ધ કર! બાહરનાં સાથે તારે યુદ્ધ કરવાનું પ્રયોજન શું છે ?

કેવા મહામૂલા વચનો ઉચાર્યા છે. કે જેની કિંમત રત્ન ચિંતામણી કરતાં અનંતગણી છે આતો વાણીરૂપી રસાયણ કહેવાય. જેનાં વિધિપૂર્વકનાં સેવનથી જીવના ભવ વ્યાધિનો અંત આવી જાય છે. સામાન્ય દવાઓનાં સેવનથી દ્રવ્ય આરોગ્યની પ્રાપ્તિ થાય છે ત્યારે આ વાણીરૂપ રસાયણનાં સેવનથી તો જીવને મોક્ષરૂપી ભાવ આરોગ્યની પ્રાપ્તિ થાય છે. પિત્તનાં રૂઝી ઘેરાએલો મનુષ્ય શર્કરા, એલચી અને કેશરથી સ્કારેલાં દૂધને જેમ કરવું લેજો છે તેમ તીવ્ર રાગનાં ઉદયવાળા જીવો તેમજ આઠ પ્રકારનાં મદથી નિમત્ત બનેલાં નામદ જેવા મનુષ્યો આ સર્વજ્ઞ આત્માની વાણીરૂપ રસાયણને સુમધુર હોવા છતાં અને તેના અંતર કરતાં છતાં કરવું લેજો છે અને જીવનમાં પાતાનાં આત્માનાં દિવકારી અર્થને પણ જોઈ નથી.

અપ્પાણમેવ જુજ્ઞાઈ કિંતેજુજ્ઞેણ વજ્જઓ ।

કેવા વચનો ઉચાર્યા છે જ્ઞાનીઓએ ! આત્મા સાથે જ યુદ્ધકર, બહારનાં સાથે તારે યુદ્ધ કરવાનું પ્રયોજન શું છે ? આત્માને આત્માવડે છતી લેનાર જ વાસ્તવિક સુખને પ્રાપ્ત કરે છે. રણક્ષેત્રમાં એકલે હાથે દશ લાખ હુર્ધર એવા યોદ્ધાઓને છતી લેનાર ખરો વિજેતા નથી પણ પોતાનાં મનને છતી લેનાર ખરો વિજેતા છે. આ વાણી પણ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રની છે. રણક્ષેત્રમાં અને-કોને હંદાવનારાં પણ મનને અંકુશમાં લઈ શકતા નથી. એટલે કહ્યું છે કે “એહને કોઈન જેલે” બાહ્ય વિજય મેળવનારાં પણ મન ઉપરની અધ્યંતર છત મેળવી શકતા નથી.

મનને સાધી લેવું એ સહેલી વાત નથી.

આ સ્તવનની કુલ નવ ગાથાઓ છે તેમાંથી સાત ગાથા ઉપર લ'બાણથી વિવેચન કરી ગયા હવે પછીની આઠમી ગાથામાં ઉંચામાં ઉંચા તત્ત્વજ્ઞાનનું વર્ણન કરે છે—

મન સાધ્યું તેણે સઘળું સાધ્યું;
એહ વાત નહીં ખોટી !

એમ કહે સાધ્યું તે નવિ માનું
એ કહી વાત છે ખોટી

હો કુંથુજિન મનહં કિમ હી ન બાજે... ૮

મનને સાધી લેવા માટેના આલંબનો

મનને જેણે સાધી લીધું તેણે સઘળું સાધી લીધું પૂઠ આનંદધનજી કહે છે કે આ વાત જરાજો જોટી નથી. પણ મનને સાધી લેવું એ કાંઈ જગ્યાનાં જોલ નથી. નાની સુની વાત નથી. રાધાવેધ સાધવો સહેલો છે પણ મનને સાધવું કઠીન છે. છતાં કોઈ એમ કહે કે મેં તો મનને સાધી લીધું છે હવે તપ જપાદિનાં અનુષ્ઠાન કરવાની કાંઈ જરૂર નથી પણ અમારું મન અમારાં કાળૂમાં છે. અમારે હવે જહારનાં આલંબનની જરૂર નથી. અમારાં મનમાં પાપ નથી. અમારે સાધન કરવાની જરૂર શી છે ? જેમનું મન કાળૂમાં નથી તેમણે તપ જપાદિ કરવાના હોય અમે તો અમારા મનને સાધી લીધું છે. આનંદધનજી કહે છે હું આ જાણુમાં એકદમ માનવાને તૈયાર નથી. મનને સાધી લેવું એ ઘણી મોટી વાત છે. એ મોટેથી જોલવાની વાત નથી. જ્ઞાન અને ધ્યાનનાં માર્ગમાં લગીરથ પુરુષાર્થ હોય તોજ મનને સાધી શકાય છે.

નિંદા દુયત્રીમાં જે મનુષ્યોને જરા પણ રસ ન હોય કોઈની આધી પાછી કરવામાં જેઓ પાપ સમજતા હોય, કોઈ ઉપર જોટાં દોષારોપણ કરવામાં જેઓ મહા લયંકર પાપ સમજતા હોય પરંતુ અને

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

101

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

123

124

125

126

127

128

129

130

131

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

142

143

144

145

146

147

148

149

150

151

152

153

154

155

156

157

158

159

160

161

162

163

164

165

166

167

168

169

170

171

172

173

174

175

176

177

178

179

180

181

182

183

184

185

186

187

188

189

190

191

192

193

194

195

196

197

198

199

200

201

202

203

204

205

206

207

208

209

210

211

212

213

214

215

216

217

218

219

220

221

222

223

224

225

226

227

228

229

230

231

232

233

234

235

236

237

238

239

240

241

242

243

244

245

246

247

248

249

250

251

252

253

254

255

256

257

258

259

260

261

262

263

264

265

266

267

268

269

270

271

272

273

274

275

276

277

278

279

280

281

282

283

284

285

286

287

288

289

290

291

292

293

294

295

296

297

298

299

300

301

302

303

304

305

306

307

308

309

310

311

312

313

314

315

316

317

318

319

320

321

322

323

324

325

326

327

328

329

330

331

332

333

334

335

336

337

338

339

340

341

342

343

344

345

346

347

348

349

350

351

352

353

354

355

356

357

358

359

360

361

362

363

364

365

366

367

368

369

370

371

372

373

374

375

376

377

378

379

380

381

382

383

384

385

386

387

388

389

390

391

392

393

394

395

396

397

398

399

400

401

402

403

404

405

406

407

408

409

410

411

412

413

414

415

416

417

418

419

420

421

422

423

424

425

426

427

428

429

430

431

432

433

434

435

436

437

438

439

440

441

442

443

444

445

446

447

448

449

450

451

452

453

454

455

456

457

458

459

460

461

462

463

464

465

466

467

468

469

470

471

472

473

474

475

476

477

478

479

480

481

482

483

484

485

486

487

488

489

490

491

492

493

494

495

496

497

498

499

500

501

502

503

504

505

506

507

508

509

510

511

512

513

514

515

516

517

518

519

520

521

522

523

524

525

526

527

528

529

530

531

532

533

534

535

536

537

538

539

540

541

542

543

544

545

546

547

548

549

550

551

552

553

554

555

556

557

558

559

560

561

562

563

564

565

566

567

568

569

570

571

572

573

574

575

576

577

578

579

580

581

582

583

584

585

586

587

588

589

590

591

592

593

594

595

596

597

598

599

600

601

602

603

604

605

606

607

608

609

610

611

612

613

614

615

616

617

618

619

620

621

622

623

624

625

626

627

628

629

630

631

632

633

634

635

636

637

638

639

640

641

642

643

644

645

646

647

648

649

650

651

652

653

654

655

656

657

658

659

660

661

662

663

664

665

666

667

668

669

670

671

672

673

674

675

676

677

678

679

680

681

682

683

684

685

686

687

688

689

690

691

692

693

694

695

696

697

698

699

700

701

702

703

704

705

706

707

708

709

710

711

712

713

714

715

716

717

718

719

720

721

722

723

724

725

726

727

728

729

730

731

732

733

734

735

736

737

738

739

740

741

742

743

744

745

746

747

748

749

750

751

752

753

754

755

756

757

758

759

760

761

762

763

764

765

766

767

768

769

770

771

772

773

774

775

776

777

778

779

780

781

782

783

784

785

786

787

788

789

790

791

792

793

794

795

796

797

798

799

800

801

802

803

804

805

806

807

808

809

810

811

812

813

814

815

816

817

818

819

820

821

822

823

824

825

826

827

828

829

830

831

832

833

834

835

836

837

838

839

840

841

842

843

844

845

846

847

848

849

850

851

852

853

854

855

856

857

858

859

860

861

862

863

864

865

866

867

868

869

870

871

872

873

874

875

876

877

878

879

880

881

882

883

884

885

886

887

888

889

890

891

892

893

894

895

896

897

898

899

900

901

902

903

904

905

906

907

908

909

910

911

912

913

914

915

916

917

918

919

920

921

922

923

924

925

926

927

928

929

930

931

932

933

934

935

936

937

938

939

940

941

942

943

944

945

946

947

948

949

950

951

952

953

954

955

956

957

958

959

960

961

962

963

964

965

966

967

968

969

970

971

972

973

974

975

976

977

978

979

980

981

982

983

984

985

986

987

988

989

990

991

992

993

994

995

996

997

998

999

1000

મહેવની પ્રતિમા દેવા તો તેની આગળ નમુઝુણની
પદ્મ જેવી નિવેધી ગદાગતી ઉઠ્ઠાશે ખરી !
પૂજનનાં અનેક શાસ્ત્રોમાં સ્પષ્ટ પાઠો મળી આવે
આનંદવનજી જેવા યોગી પુરુષે પણ આલંબન
રાખ્યું છે. અને નવમા સુવિધિનાથ ભગવાનનાં
પ્રતિમાપૂજનની આખીયે વિધિ વિસ્તારથી
બતાવી છે. અને તેમાં સ્પષ્ટ ઉદ્ઘોષણા કરી છે કે

અભ્યાસ શુભિભ્યાસ ધરીને હરખે દેહરે જમએ રે ॥

અને ભાવ ઉભય પ્રકારે શુદ્ધિ કરી અનેરા ઉદ્ઘાસથી
પ્રાર્થિરે જવું- આ ઉદ્ઘારો શું સૂચવે છે ? વળી
કહે છે કે :

હંમુમ અક્ષતવર વાસ સુગંધી
ધૂપ દીપ મન સાખીરે !
અંગ પુન્ન પણ જોદ મુણી ધમ
ગુરે મુખ આગમ ભાખીરે ॥

આમાં પુષ્પપૂન્ન, અક્ષતપૂન્ન, સુગંધી વાસશ્લેષ
ધૂપપૂન્ન, દીપપુન્ન આ બધા પૂન્નનાં પ્રકાર વર્ણવ્યા
આ બધા પ્રકાર ગુરૂ ભગવંતોના મુખેથી આગમની
વર્ણવાએલાં છે આ રીતે યોગીરાજ શ્રી આનંદ-

આપો. તેનાં બદલામાં હું મારું સર્વસ્વ આપને અર્પણ
કરવા તૈયાર છું રાજા કહેછે મારે કાંઈ ન લેઈએ પણ મારી
એક શરતનું લે આ ગુણવર્મા પાલન કરે તો હું તેને
અસયદાન આપી દઉં—એ શરત એછે કે હાથમાં છલોછલ
લહેલો તેલનો વાટકો લઈને ગુણવર્મા આખાએ નગરમાં
પરિભ્રમણ કરે તેની આજુ બાજુ માં હથિયારબંધ પોલીસ
પહેરો ગોઠવાશે ને વાટકાંમાંથી એક પણ તેલનું ટીપું
નીચે પડશે તો એજ સમયે કોટવાળો તેનું મસ્તક તલવાર
ને ઝાટકે ઉડાડી દેશે. ગુણવર્માએ શરત કબૂલ રાખેછે
અને તેને એ રીતે આખાએ નગરમાં ફેરવવામાં આવ્યો.

રાજાએ નગરમાં પૂર બહાર પાંચે ઇન્દ્રિયોનાં વિષ-
ચોની સામઝી ચારે બાજુ પથરાવી દીધી છે. ક્યાંક
વારાંગનાઓ નૃત્ય કરે છે તો ક્યાંક અત્તરની એકલી
ખુશબો ઉઠે છે તો ક્યાંકવળી સુમધુર કંઠે ગધર્વ જેવા
સંગીતકારો લલકારી રહ્યા છે. તો ક્યાંક વળી સુખ
શબ્દોની સત્તવટ કરવામાં આવી છે. પાંચે ઇન્દ્રિયોનાં
વિષયોની અનેાળી સત્તવટ કરવામાં આવી છે છતાં ગુણ-
વર્માનું હૃદય કદાચ તેવાનાં કંઠોરામાં છે. આવી સત્તવટ
સત્તવટ કરાવી છે છતાં કોઈ વિષયોની સત્તવટ તરફ
સંવેદનશીલ દ્રષ્ટિપાત્ર પણ કંઈ નહિં કારણ કે નગર
નારે સુખનું જાય જતા. રાજગણમાં ગુણવર્મા આવી
વેંદાવેલ, રાજા પૂછે છે કે ગુણવર્મા, નગરની સત્તવટ
તેલકે અદ્ભુત હતી! ગુણવર્મા કહે છે કે એ જ વસ્તુ

મારી નજર સામે હતી એક આ વાટકો અને બીજું નજર સામે તરવરતું મૃત્યુ, એ સિવાય નગરની સમગ્રતા મેં નજરે નિહાળી નથી મારી સામે મૃત્યુ હોવાંથી મારું મન બીજે ક્યાંય લમવા ગયું નથી, હવે મોઢો લેઈને રાજા ગુણવર્માને કહે છે, મહાપુરુષોની નજર સામે અનંતાનંત જન્મ મરણનો ભય હોય છે તો પછી તે મહાપુરુષોનું મન પણ બીજે ક્યાંય ન જાય તો તેમાં શી નવાઈ છે ! તારી નજર તો આ એક ભવ અંગેનાં મૃત્યુ પર હતી ત્યારે મહાપુરુષોની નજર તો ભવો ભવ અંગેના મૃત્યુ ઉપર હોય છે. તેઓ તો વિચારતા હોય છે આ વિષયોમાં આસક્ત બન્યા તો અનંતીવાર મરવું પડશે અને અનંતીવાર જન્મવું પડશે અને ભવો ભવમાં અનંતા દુઃખો ભોગવવા પડશે તો ગુણવર્મા હવે તું વિચારી જો કે મહાપુરુષો મન અને ઇન્દ્રિયો પર વિજય કેમ ન મેળવી શકે ! આવી દ્રષ્ટિ જેમની પાસે છે તે મહાપુરુષો મન અને ઇન્દ્રિયો પર વિજય મેળવી શકે છે.

મન કાળૂમાં આવે જો ભવનો ભય લાગે તો

રાજાની આ રીતની સમગ્રતાથી ગુણવર્મા રાજાને કહે છે આપે મારી નાસ્તિકતા દૂર કરી અને મહાપુરુષો પ્રતિ આપે મારા મનમાં સદ્ભાવ જગાડ્યો ! ખરેખર મૃત્યુનાં ભયથી હું મારા મનને વાટકામાં સ્થિર કરી શક્યો

ઓલંલા પણ આપેલાં છે નાથ ! આપ તરણ તારણહાર
કહેવાઓ છો પરંતુ આ સેવકને તારતા નથી તો શું
ભવોદધિ તારક એવું જુઠું ગિરુદ ધરાવો છો ? આવાતો
ઠેક ઠેકાણે ભક્ત યોગીઓએ પરમાત્માને ઓલંલા આપેલા
છે. યોગીરાજ આનંદધનજી પણ ત્રિલોકનાં નાથ પરમા-
ત્માને વિનવે છે કે નાથ ! આપે તો આપનાં મનને વશ
કર્યું એ આગમની રીતે મેં માન્ય કર્યું સાચું તો
ત્યારે માનું કે જ્યારે મારા મનને વશ આણી દો ?

ભક્ત હૃદય ભક્તિભાવનાથી તરબોળ હોય છે. અને
ત્યારે જ આવા અંતરના ઉદ્ગારો નીકળે છે. તમને પણ
સાધુ મહારાજ તરફ અંતરની લાગણી હોય એટલે કહી
શકોને કે આપ સાધુ જન્યા એ મારે મન આનંદની વાત
છે. પણ મને સાધુ જનોવો તો માનું કે આપ ખરા સાધુ
છો ! શ્રી આનંદધનજીએ તો પોતાના સ્વેચ્છાં સ્તવનોમ
એટલો ભક્તિ રસ અને અધ્યાત્મરસ છલકાવ્યો છે. તે
અંગેના આ સ્તવનનાં વિવેચન પરથી આપને જ્યાં
આવ્યો ત્યાં આવાં યોગી પુરુષોએ આ પડતાં કાળમાં
અમૃતનાં વરસાદ વર્ષાવ્યા છે. માનવીનું મન અશાં-
ત્વનું દિવ્ય અને શ્રી આનંદધનજી જેવા દોષી પણ યોગ
પુરુષે વ્યવસ્થા કરીને તેને સ્તવન નિર્જન વાતાવરણ
જાહેર સુમધુર કંઈ લાગશે તો તેનાં અંતરમાં પરમાત્મા

મરિનાનો પ્રવાહ જેમ ભૂમિને આદ્રી બનાવતો જાય છે તેમ આ શાન્ત રસનો પ્રવાહ હૃદયરૂપ ભૂમિને ભાવના રસથી આદ્રી બનાવતો જાય છે.

ભક્તિ યોગની વિશિષ્ટતા

ભાવનારસ કે ભક્તિરસ એકની એક વાત છે-ભક્તિ-યોગથી આત્મા ઘણી સહેલાઈથી ભવ સમુદ્રનો પાર પામે છે. તરવાના અવલંબનોમાં ભક્તિએ પાણુ શ્રેષ્ઠ આલંબન છે જે ભવસમુદ્રમાં નીકા સમાન છે. ભક્તિયોગથી આત્મા માં સમર્પણભાવ અને નમ્રભાવ પ્રગટે છે જ્યારે એકલાં જ્ઞાનયોગમાં ક્યારેક આહંભાવનો સંભવ રહે છે પણ જ્ઞાનયોગની સાથે ભક્તિયોગનો સુમેળ હોય તો અહં-કારનાં દોષનો સંભવ રહેતો નથી. એટલા માટે પૂં ઉપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજીએ ફરમાવ્યું છે કે નાથ મુક્તિ કરતાં આપની ભક્તિ મારા હૃદયમાં અધિક વસી છે કારણ કે મને પાકે પાકી ખાત્રી છે કે ચમકપાયાણુ જેમ લોખંડને ખેંચે છે તેમ આપની ભક્તિ મુક્તિને ખેંચી લાવશે વળી એમણે એમ પણ ફરમાવ્યું છે કે શ્રુત સમુદ્રમાં અવગાહન કરીને તેમાંથી મેં સાર એટલો પ્રાપ્ત કર્યો છે કે,

મક્તિર્ભાગવતી વીજં, પરમાનંદ સંપદામ્ ।

પરમાત્માની ભક્તિ તેજ પરમાનંદની જે સંપદા

આપણે જીવિને પૂરું જાનકેવળાનું રહે છે. તેથી
 આપણે તેના કાળે પંચજનિગણો જે બીજા પાપાનું
 મનુષ્યો તેને પાપનાં જપનમાં જળ આપે. આપે છે
 તેને તેના આપે મૂળમાંથી નિસારાં છે. અગદેય આપા
 મૂળના પામકેપાદિ અંદરનાં અંતરંગ અપૂર્ણા છે તેને
 અન્ય સંચારી આત્માઓ જળ પંચાળે છે. જાણે પાતાના
 જિગરજન મિત્રો ન હોય તે રીતનો તેની આપે વર્તણ
 કરવા હોય છે. તે અંદરનાં અંતરંગ અપૂર્ણાને દેનાય !
 આપે મૂળમાંથી તજેડીને ફેંડી લીધા છે ! એટલે તે
 શત્રુઓ પર આપે સંપૂર્ણ વિજય મેળવી લીધા ! નાથ
 આપનું આ કોઈ દોકોત્તર-અદ્ભૂત અસ્તિ છે.

અરિહંતની ઝોળખાણુ થતાં આત્મા
 અંતમુખ બને

કલિકાલ અવંશથી હેમચંદ્રાચાર્યજી યોગશાસ્ત્રની
 પહેલીજ ગાથામાં કરમાવે છે કે

નમોદુર્વાસાગાદિ, વૈરિવાર નિવારિણે ।

અર્હતે યોગિનાથાય, મહાવીરાય તાયિને ॥

હુએ કરીને છૂતી શકાય તેવા રાગદ્વેષાદિ અધ્ય-
 તર શત્રુઓને મૂળમાંથી નિવારનારા યોગીઓના નાથ
 આળા જગતનું રક્ષણ કરનારા એવા અરિહંત દેવાધિદેવ
 ભગવાન વીરને નમસ્કાર હો !

અને “તેહને મૂળ નિવારી ! પૂઠ હેમચંદ્રાચાર્ય

ગાદિયા

ને પૂરે માનદેવનાર જાનેનો અગિયાર મળેના આવે
 જાનીનો દરિ નહીં દોષ છે. વરત સ્વરૂપની
 માખ્યામાં જાની ક્યાંય દહા પડવા નથી. અપ્યંતર
 અમુક્કેને સ્વભાવ દોષથી અદિદંતને કહેવામાં આવે છે.
 અદિદંતની જોગખાણમાં આજાએ માર્ગની જોગખાણ
 છે. દ્રવ્ય, રુપ અને અર્થમાં વડે છે અદિદંતને જાણે છે
 તે નિજ આત્માને જાણે છે. આત્માને જાણે તેના જોડના
 સ્વયં જાણે છે. અદિદંતને જોગખાણ અંતર્ગત
 દોષ તેના જાણના દુષ્ટતામાં નહીં પણ બીજામાં
 દેખાય છે જાણમાં કોઈ પણ પ્રતિ તે દુષ્ટતામાં દુષ્ટતા
 વડે રાખે નહીં ! અદિદંતનું રહસ્ય કરનારમાં બહિર્ગુણ
 આવ દોષ તે સમજાયું અદિદંતનાં સ્વરૂપની તેને
 જોગખાણ ચર્ચ નથી. સાધકદયામાં કદાચ નજાણાં દોષ
 પણ દ્રષ્ટિમાં વિપરીતતા દોષી ન લેઈએ.

અરે ભક્ત કોણ !

આપણું પહેલેથીજ કહી ગયા છે તત્વ દ્રષ્ટિએ
 સ્વભાવમાં કોઈ દુષ્ટતા છેજ નહીં પરમાત્માનો
 અરે ભક્ત તેજ કહેવાય છે ન જાતવાતમાં કોઈ પર
 દોષ કરે ન રાગ કરે ન દેવ કરે ન ધર્મ કરે ન મદ
 કરે ન માયા કરે તેની ઉપરજ સાહેબની મહેર ઉતરે
 એ જો દે વીતરાગને કોઈ પણ પ્રતિ રાગદેવ હોતા નથી

ગમે તેટલા લાંબા કાળનું સ્વપ્ન હોય પણ જાગૃત થતાં
 તે દૂર થઈ જાય છે. તેમ અજ્ઞાન અનાદિનું હોવા છતાં
 જ્ઞાન થતાં તે દૂર થઈ જાય છે. બીજા અને અંકુરની
 પરંપરા અનાદિથી ચાલી આવે છે. પણ બીજા બળી
 જતાં તે પરંપરાનો અંત આવે છે. તેમ કર્મબીજ બળી
 જતાં અનાદિનાં વિલાવનો પણ અંત આવે છે. કેટલા-
 કને એવી ભ્રમણા થઈ જાય છે કે અનાદિનો જે સંબંધ
 હોય તેનો અંત કેમ આવે ? ખાણમાં સુવર્ણ અને માટી
 બન્નેનો સંબંધ અનાદિનો હોય છે છતાં તેનો અંત
 આવે છે તેમ જીવની સાથે કર્મનો સંબંધ અનાદિનો
 હોવા છતાં તેનો પણ જ્ઞાનક્રિયાના પ્રયોગથી અંત
 કરી શકાય છે. શ્રી આનંદધનજીએ આ સ્તવનની બીજી
 ગાથામાં અદ્ભુત વાત કરી છે નાથ ! આપનું અનાદિ
 જ્ઞાન સ્વરૂપ એને આપે કર્મસત્તાની સામે જરાબરની
 ટક્કર બીજીને પ્રગટ કરી લીધું નાથ આપે તો આપનું
 સ્વરૂપ પ્રગટ કરી લીધું પણ આપની અનાદિની સદ-
 ચારિત્રી જે અજ્ઞાન દશા તે બિચારી રીસાઈને આપનું
 ધનમાંથી ચાલી ગઈ છતાં નાથ આપે તેને સુમધુર વચન
 સંતોષાવવા વડે પાછી અસલ સ્થિતિમાં ન આણી અના-
 દિને અજ્ઞાનદશા રીસાઈને ચાલી ગઈ છતાં નાથ આપે
 તેને તેને પકડે તેનું નહીં પછી તેની તરફ લક્ષ આપ-
 વડે તે જ્ઞાન ક્યાં રહી ? એટલે નાથ, આપ આપનાં
 જ્ઞાન ક્યાં રહી ગયાં અને અજ્ઞાન દોષથી

આપ સર્વથા મુક્ત જની જ્યાં ? અને દ્વાયિકભાવે કેવલ-
જ્ઞાન પ્રગટાવી લીધું એટલે કરી અજ્ઞાન દોષને આપના
કર્મમાં દાખલ થવાનો કોઈ મોટો જ ન રહ્યો ?

ચેતનાની ચાર અવસ્થા

નિદ્રા સુપત જાગર ઉત્તગરદશા :

તુરિયાવસ્થા આવી !

નિદ્રા સુપત દશા ત્રીજાળી

જાગ્રી ન નાથ મનાવી હો...મદિત્તજન...૩

નિદ્રાવસ્થા, સ્વપ્નાવસ્થા, જાગૃતદશા અને ઉત્તગર-
દશા આ હવની ચાર અવસ્થાઓ છે અથવા બહુશયન,
જાગૃત અને ચોથી ઉત્તગરદશા આ પ્રમાણે પણ
તા વિભાગ પડી શકે છે. તેમાં મિથ્યાત્વ શુભ ઠાણે
હુ શયન અવસ્થા અવિરત સમ્યગ્દષ્ટિ શુભ ઠાણે શયન
અવસ્થા જે કે સમ્યગ્દષ્ટિ આત્મા પણ સ્વમાં જાગૃત
મન્યો હોય છે પણ અવિરતિની અપેક્ષાએ તે શુભ ઠાણે
શયન અવસ્થા કહી છે તે પછી આગળ આગળનાં શુભ
ઠાણે જાગૃત અવસ્થાની શરૂઆત થાય તે જાગરમા શુભ
સ્થાનકે લગી જાગૃતદશા અને તેરમે ઉત્તગરદશા ચૌદમેશુભ
ઠાણે પણ તેજ દશા હોય છે અને મોક્ષમાં પણ એજ
અવસ્થા ? નિદ્રા અને સ્વપ્નાવસ્થા એ દર્શનાવરણીય
કર્મજનિત દોષ છે કેવલીને એ કર્મનો ઉદય હોતો
જા. કારણ કે ચાર ધાતિકર્મનો ક્ષય થયા પછી જ

• • • • •

• • • • •

નથી, એક આત્મા મહાવિદ્યામાંથી આવે તેથી માનમાં
 આવે છે તેથી જીવને અનંતાવસ્થામાં આવે છે.
 એ માટે જેવાક આત્મા બાંહે કરી દેવા છે, જેવાક
 કરી દેવા છે તેથી જેવાક કરી કરી જઈ માટે
 જેથી આવે છે માટે અનંતાવસ્થા આત્મામાં છે. આ
 ની સાથે જ દ્રષ્ટિ તેજ આવી દ્રષ્ટ છે અને તેનેજ
 વિદ્યા કરવામાં આવે છે તેથી સમક્ષિત સાથે નાથ આપે
 કરી અને મિથ્યામતિને અપરાધનું જાણી વરમાંથી
 મૂકી મિથ્યામતિને ત્યાં જ જીવને અનંતાવસ્થા કરવા
 છે અને અનંતાવસ્થા દુઃખો ભોગવવા પડ્યા છે
 ભગવાને જેમ મિથ્યામતિને કાઢી મુકી તેમ આપણે
 તેની હકાલ પટ્ટી કરવાની છે અને સમક્ષિત
 સમાર્થ કરવાની છે. સાચી માન્યતામાંજ
 કિત છે અને મુઠામાં મિથ્યાત્વ છે. આટલું સમજાય
 સમક્ષિત સાથે સમાર્થ થઈ જાય. સમક્ષિત આત્મામાં
 જીવે જોડે મોક્ષનાં માડવાં પડી ગયા ? અને પછી તો.

“કેવળ કમળા અપચ્છર, સુંદર,
 ગાન કરે રસ રંગ ભરીરી,
 જિત નિશાન બજત બિરાજે,
 આનંદધન સર્વાંગ ધરીરી
 આતમ અનુભવ રીત ધરીરી.”

કેવલ્ય કમળારૂપી સુંદર અપચ્છર, સુમધુર કંઠે
 ગાન કરે છે અને સદ્ ચિદાનંદધન આત્મા આઠે

કગાર હોવાથી કરસાલી કહેવાય છે. આનંદધનજી કહે
 નાથ ! આપ જ્યારે ક્ષપકશ્રેણીરૂપી ગજરાજ ઉપર
 રૂઢ થયા ત્યારે આ નવ નો કપાયરૂપ દોષોની હાલત
 રા જેવી થઈ પડી ! હાથીની પાછળ કુતરા ભસતા જ
 છે અને હાથી પોતાની ગતિમાં ભર ગજરાજમાંથી
 સરવો પસાર થઈ જાય છે તેમ નાથ આપ શ્રેણીરૂપ
 ગજરાજ પર આરૂઢ થઈને કેવલજ્ઞાનની ભૂમિકા એ પહોંચી
 આ અને આ દોષરૂપી કુતરાઓ ભસતાજ રહી ગયા.
 એ તેની તરફ પાછું વળીને પણ જોયું નહીં ?

હાસ્યરસ પોષવા કરતાં જીવનમાં શાંતરસ પોષો

કેટલાકે ખડખડાટ હસતાં હોય છે. હાસ્યરસ હુંટવા
 હાસ્યરસનાં પ્રોગામો પણ ગોઠવાય છે. તે માટે વિદ્યુત
 વા માણુસોને પણ જોલાવવામાં આવે છે એ હાસ્ય
 મોહનીયનો પ્રણાળ ઉદય સમજવો ! તેનાથી પણ મોહનીય
 મની જડ મજબુત બનેછે હાસ્ય મોહનીયનાં ઉદયમાં
 ઈ એક મુની અવધિજ્ઞાન હારી ગએલાં ! અને કહેવતમાં
 હોવાય છે. રોગનું મૂળ ખાંચી અને કળિયાનું મૂળ હાંસી
 પંસારી મનુષ્યોએ પણ વધારે પડતો જીવનમાં હાસ્યરસ
 પાડી પોષવો, પોષવોજ હોયતો શાંતરસ પોષવો. !

અરતિ એટલે મનમાં પીડા થવી ! અથવા પ્રતિકૂળ
 સામગ્રી મળતાં મનને ઉદ્દેગ થાય તે અરતિ. અને અનુકૂળ

સામગ્રી મળતાં આનંદ થાય તે રતિ કહેવાય ઇષ્ટનો વિયોગ
 થતાં મનને શોક થાય તે શોકમોહ. આય. તેજ રીતે
 લયમોહનીયનાં લીધે મનમાં લય સંજ્ઞા આય, સંસારમાં
 ક્યાંય સુખનો લવલેશ નથી કારણકે આગેર લયમોહનીય
 નું સામ્રાજ્ય છે લયસંજ્ઞાને લીધે ચિત્તમાં સ્વચ્છતા
 રહેતી નથી અને સ્વચ્છતાવિના ધર્મ આરાધી શકાતો નથી.
 માટે જીવનમાં નિર્ભયતા કેળવવી જોઈએ અને લય
 મોહનીય પર વિજય મેળવવો જોઈએ મહાપુરુષોનાં મળથી
 ખરડાઓલાં ચરીરનાં ગાત્ર જોઈને મનમાં જુશુઆ(ધૈર્ય)
 પેદા થાય તે જુશુઆ મોહનીય કહેવાય. આરિત્રધર્મની
 જુશુઆ કરનારાં ભવાન્તરમાં નીચ કુળમાં જન્મ પામેછે
 માટે આરિત્રધર્મની લેશ જુશુઆ નહીં કરવી.

સુતેલો સિંહ જાગે તો !

રાગ દ્વેષ અવિરતિની પરિણુતિએ

ચરણ મોહનાં ચોદા

વીતરાગ પરિણુતિ પરિમતાં

ઉઠીનાંકા બોદા હો મદિલજન.....૬

રાગ દ્વેષ અને અવિરતિની જ પરિણુતિ તે જીવનાં

ચરણ પરિણામનો ઘાત કરનારા હોવાથી ચરણ મોહનાં
 ચોદાઓ છે પંજીએ ચોદા હોવા છતાં આત્મા જેવો
 પરભાવથી ગુલાંટ બાઈને વીતરાગભાવની પરિણુતિમાં

કે સર્પ ઉભી પૂછડીએ લાગે તેમ આત્મા જેવો સ્વભાવ
 દશામાં આવે કે ગરણ મોહનાં ચોદ્ધાઓ ઉભી પૂછડીએ
 લાગવા માંડે. જય દોટ'દોટ કરતાજાણે અરણસ્તાનનાં સાંડીય
 ભાગ્યા ! રાગ દ્વેષ અને અવિરતિ એ ત્રણેની ગણના
 અઢાર દોષોમાં છે ત્રણે ભુવનમાં આ ત્રણની જાણે હા
 વાગી રહી છે. રંગરાગનું વાતાવરણ આજે દુનિયામાં
 ચોમેર એટલું વધ્યું છે. કે જાણે રાગદ્વેષનું આખા જગત
 પર સામ્રાજ્ય જામ્યું છે. લોકો પોતાની સંસ્કૃતિ ભૂલ્ય
 સંસ્કારથી જ્રંબ થયા ! સ્વધર્મની મર્યાદા ચૂક્યા ? વેપ
 ભૂષામાં વિકૃતિ આવી તે જધાની પાછળનું મૂળ કારણ
 આ રાગદ્વેષની પ્રજાળતા છે, ધર્મ સ્થાનકોમાં પણ લોકો
 ઉદ્દભટ વેપ પહેરીને આવતા થઈ ગયા છે, કેટલીક
 શરમ જનક વાત છે. વેષભૂષામાં સાદાર્થ હોયતો મનુષ્યોના
 અંદરનાં ભાવો જાગડતાં નથી માટે વેષભૂષામાં સાદાર્થ
 અને મર્યાદા જોઈએ.

મહિતવેષ રાખવો તેમ નથી કહેતો પણ ઉદ્દભ
 વેષ નહીં પહેરવો જોઈએ પણ આજે તો માન મૂકા
 ગઈ છે. અને એ ભડકામાં સિનેમા વળી પેટ્રોલ રેડી રહી
 છે એટલે જો કે સંસ્કૃતિનો ભડકોજ એમાંથી થયો છે
 સિનેમા અને રાક્ષ શિક્ષણ એ જો અનિષ્ટો કોવા છે
 સંસ્કૃતિ જાણે છેદલાં ડચકાં ખાઈ રહી છે. દારૂને દેવતા
 જ્યાં ત્યાં ભેગા કરવાથી દેશને શો લાભ થવાનો છે
 દુનિયામાં અસંયમ વધવાનો છે અને અસંયમ એજ

છટ્ટે સાતમે ગુણઠાણે રહેલાં શ્રમણુ ભગવંતો પંડિત વીર્યવાળા હોય છે કારણકે તેઓ આરંભ સમારંભાદિથી નિવૃત્ત થએલા હોય છે સમક્રિતિ એવા દેશ વિરતિ ધર શ્રાવકને મિશ્ર વીર્યવાળા કહ્યા છે તેઓ સામાયિક પ્રતિક્રમણાદિની ધર્મ ક્રિયામાં જોડલું વીર્ય ફેરવે તે પંડિત-વીર્ય અને આરંભ સમારંભાદિમાં અઢાર પાપસ્થાનકોનાં સેવનમાં વીર્ય ફેરવે તે બાળ વીર્ય જ્યારે આરંભ સમારંભમાં પડેલાં જીવોનું વીર્ય તે બાળવીર્ય જોડે પાપના કાર્યોમાં પોતાની શક્તિને ફેરવનારાઓનું બાળ-વીર્ય કહેવાય છે.

તપ સંયમમાં વીર્ય ફેરવવાથી વીર્યાંતરાયનો ક્ષય અથવા ક્ષયોપશમ થાય છે અને સર્વથા ક્ષય થઈ જતાં આત્મા અનંત વીર્યશાળી બને છે. આત્મામાં અનંત-જ્ઞાન છે તેમ અનંતવીર્ય પણ છે. જ્ઞાનાવરણીયનો ક્ષય થઈ જતાં જેમ અનંત જ્ઞાન પ્રગટે છે તેમ વીર્યાંતરાયનો ક્ષય થઈ જતાં અનંતવીર્ય પ્રગટે છે.

ભોગોપભોગ દ્વાય વિવ્રન નિવારી

પૂરણભોગગુભોગી લો. મહિસજન...૯

ભોગાંતરાય અને ઉપભોગાંતરાય એ બંન્નેને નિવારી ને નાથ ! આપ પૂરણ ભોગનાં ભોગી બન્યાં છો ! સંસારી આત્માઓ જેમ ભોગાંતરાયનાં ક્ષયોપશમથી સાંસારિક ગુણે, સ્વેચ્છા મુજબ ભોગવી શકે છે તેમ તે

શાંતવાહિતા :

મંન્ને કર્મ પ્રકૃતિનો ક્ષય થઈ જતાં નાથ ! આપ
આત્માના સ્વભાવજન્ય સુખનાં સંપૂર્ણપણે લોકતા
છો તે સુખનાં લોગવટામાં નાથ આપને હવે કે
અંતરાય પડવાનો નથી ! જ્યારે સંસારીઓને તો
લેને પગલે આવરણ આવીને ઊભા રહે છે ! પવ
અને અંજના સુંદરી જન્મેનો સાંસારિક દ્રષ્ટિએ
સુંદરયોગ થએલો છતાં જન્મે વચ્ચે જાવીય
વિયોગ રહ્યો. જસ એજ ઉપલોગાંતરાયનો ઉદય

મમ્મણુ શેઠ ઘણી સંપત્તિ હોવા છતાં
|| નહીંને જિંદગી આખી ચોજાને તે
મ ક્યારે પણ ખાટા ઢાકળાંએ ખાધા હો
મે તેવો અંતરાયનો ઉદય ? કષ્ટે કરીને કયા
તાલ્ય જને છે અને જાવાપીવાની સામ
ાય ત્યાં કયા રોગોથી ઘેરાઈ જાય એ
ચે નહિ ? ઉત્તમ લોજન આરોગી શકે
ખધા દૂધપાક પુરી હોંશથી આરોગતાં
પથારીમાં પડ્યા પડ્યા મગલું જોસામણ
પીતા હોય ? ડાક્ટરોએ કહી દીધેલું હાર
જાવેલું હોય તો જે ત્રણ મહિના

૧૦
 તરાગ બનવાના ધ્યેયથી લજવાના છે બીજી કોઈ પણ
 કારની મનમાં લાલસા રાખીને લજવાના નથી ! મંસારીક
 મુખનાં ધ્યેયથી વીતરાગ પરમાત્માને લજવા એ પણ
 દેવગત લોકોત્તર મિથ્યાત્વ છે તે જીતે ગુરુને લજવા તે
 ગુરુગત લોકોત્તર મિથ્યાત્વ છે અને પૌદ્ગલિક મુખનાં
 ધ્યેયથી ધર્મની આરાધના કરવી તે ધર્મગત લોકોત્તર
 મિથ્યાત્વ છે માટે જે સર્વજ્ઞ વીતરાગ હોય ત્રણે લોકથી
 પૂજિત હોય યથાસ્થિતાર્થવાદી હોય તેજ દેવાધિદેવ ?
 મહાવ્રતધારી હોય ધર્મનોજ ઉપદેશ કરનારા હોય નિર્દોષ
 લિક્ષાથીજ સંયમયાત્રા ચલાવનારા હોય, નિંદા વિકથાથી
 દૂર રહેતાં હોય સૂત્ર સંબંધ દેશના દેનારાં હોય સંગથી
 નિરાળા હોય તે ગુરુ સર્વજ્ઞ ભગવંતોએ ઉપદેશો
 અદિંસાં સંયમ અને તપરૂપ હોય તે ધર્મ, દેવ ગુરુ
 અને ધર્મ અંગેની આટલી સમજણ તો દરેક ખાલી
 આત્માઓએ કરી જ લેવી જોઈએ ! જોટલા માટે પૂ
 આનંદધનજીને કરમાવું પડ્યું છે કે

ક્ષણવિધ પરખી મન વિરામી
 જિનવર ગુણ જે ગાયે !

આ પ્રમાણે અદાર દોષથી રહિત જોવા દેવ તત્ત્વની
 પરિણા કરીને જે કોઈ જિનનાં ગુણ ગાયે તે પરંપરાએ
 જિન રૂપરૂપ થઈ અશ્વય મુખનાં બાગી બને છે. ઉત્તમન
 ગણ માવાથી તે ગુણ આપણામાં આવે છે અને પરંપરાએ

સિંતવાહિતા

પણ આત્મા પણ અનંતાનંત ગુણ સમુદાયને
ને છે તેવા આત્માઓ પર દીન બંધુ એવા પર
જરૂર મહેર ઉતરે છે અને તેની મહેર થઈ એ
ભવમાં લીલા દહેર ! તેને જ બીજાં શબ્દોમાં
પ્રાપ્તિ કહેવામાં આવે છે સૌ પરમ પદનાં
શનો એજ મહેરછા

